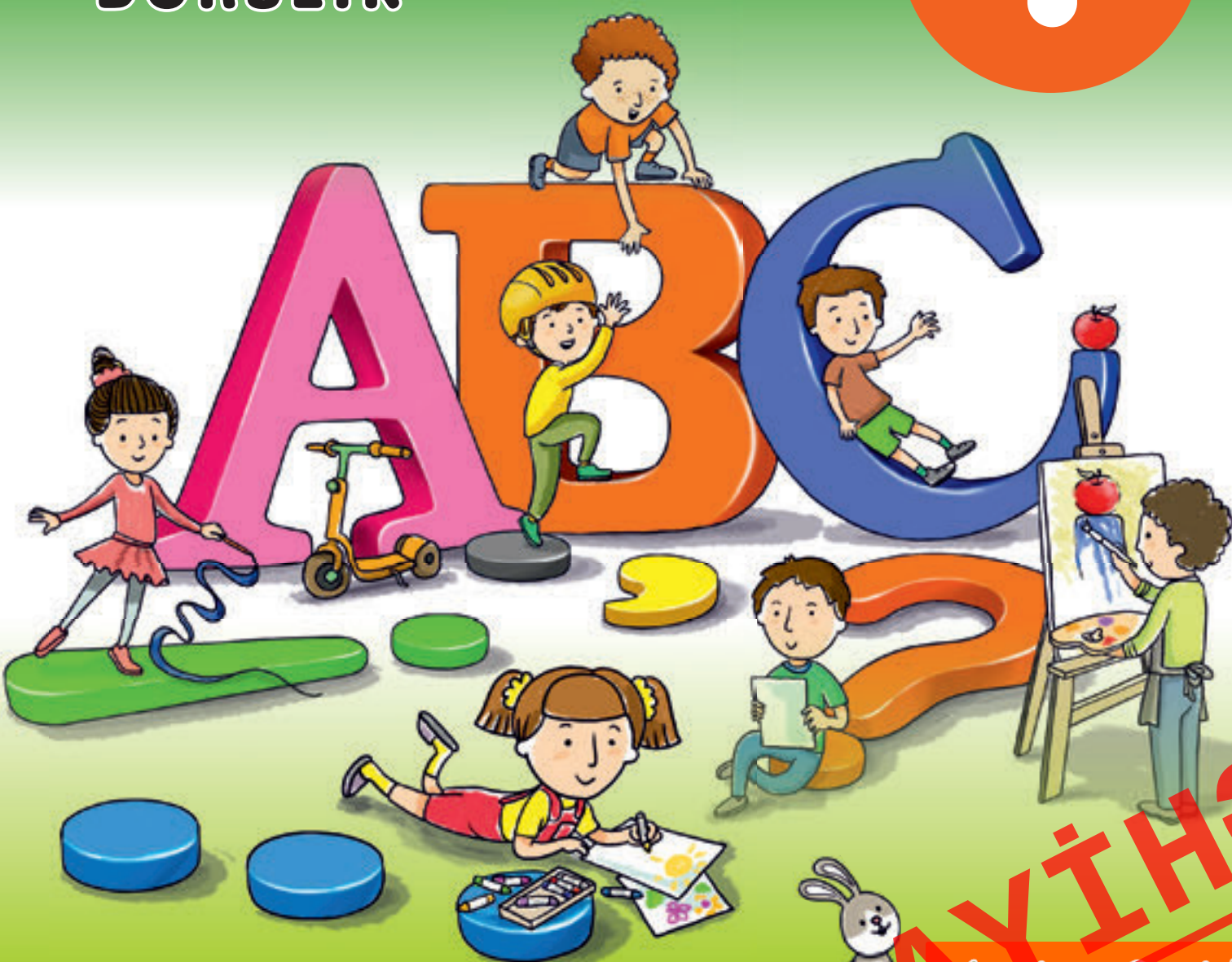

AZƏRBAYCAN

DİLİ

DƏRS LİK

1

LAYİHƏ
1-ci və 2-ci hissə

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT HİMNİ

Musiqisi *Üzeyir Hacıbəylinin,*
sözləri *Əhməd Cavadındır.*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadیرiz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər
Hər bə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

LAYİHƏ

HEYDƏR ƏLİYEV
AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

LAYIHƏ

LAYIHƏ

Ülkər Nurullayeva
Nuriyə Allahverdiyeva
İradə Bayramova
Aysel Xanaliyeva

AZƏRBAYCAN DİLİ

DƏRSLİK

Ümumtəhsil məktəblərinin
1-ci siniflərində
SINAQ MƏQSƏDİLƏ
çap edilmişdir.

**Tədris Resursları
Mərkəzi**

Bakı – 2019

Nəşrlə bağlı irad və təklifləri
artitrm2017@gmail.com
və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına
göndərə bilərsiniz.

1-ci hissə

1

AİLƏ VƏ MƏKTƏB

Fəsilər	səhifə
1 • MƏNİM AİLƏM	8
2 • MƏKTƏB BAZARLIĞI	11
3 • BABANIN HƏDİYYƏSİ	16
4 • RAMİN VƏ DOSTLARI	20
Ümumiləşdirici təkrar.	24

2

TƏHLÜKƏDƏN QORUNAQ

Fəsilər	səhifə
1 • DİQQƏT! TƏHLÜKƏ!	26
2 • YANĞIN	30
3 • YOLDA TƏHLÜKƏ	34
4 • EVDƏ TƏHLÜKƏ	38
5 • XİLASEDİCİLƏR	42
Ümumiləşdirici təkrar.	46

3

SAĞLAM HƏYAT

Fəsilər

səhifə

1 • GÜN REJİMİ	48
2 • İDMAN	53
3 • GİGİYENA QAYDALARI	58
4 • SAĞLAM QIDA	62
Ümumiləşdirici təkrar.	68

4

TƏBİƏTİN SİRLƏRİ

Fəsilər

səhifə

1 • GÖYQURŞAĞI	70
2 • İLBİZ	75
3 • GÖBƏLƏK	80
4 • BOZQULAQ	87
Ümumiləşdirici təkrar	96

LAYİHƏ

Kitabınla tanış ol

SÖZ BOĞÇASI

Mövzu ilə bağlı yeni sözlər

SÖZLƏRİN YAZILIŞI

Sözlərin düzgün yazılışı

3 A Şəkillərə baxın. Suallara cavab verin.

İdman zalında **Rəsm dərnsayında**

• Söz boğçası •

- dərnək
- maşq
- halqa
- lent
- məlbərt
- dolça

• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
rasam	rasam
rəsm	rasim
maşq	maşq
önük	önük
məlbərt	malbert

• Şəkillərdə kimləri görürsünüz?

- Ayan **na ilə** məşğul olur? O **harada** məşq edir?
- Əliyə şəkil çəkməyi **kim** öyrədir? O **na** şəklində çəkir?

• Bunları bilməliyəm •

Ad bildirən sözlər

Kim?	Na?	Hara?
Ayan müəllim	saat oyun	ev məktəb

B Göy rəngli sözləri uyğun olaraq "kim", "na", "hara" sözləri ilə əvəz edin.

- Ayanın əlində **lent** var.
- Ayana **müəllim** kömək edir.
- İdman zalı genişdir.

C Sözləri köçürün. Qarşısında suallarını yazın.

Nümunə: kitab-na?

oğlan, park, corab, ev, Tural, gül, Bakı

HÜSNXƏT

Hərflərin və sözlərin hüsnxət normalarına uyğun yazılışı

BUNLARI BİLMƏLİYİK

Dil qaydaları və nitq bacarıqları ilə bağlı ümumi anlayışlar

1

AİLƏ
VƏ MƏKTƏB

1

A

Suallara cavab verməklə
şəkillər üzrə danışın.

- Raminlə anası çantaya hansı əşyaları yığırlar?

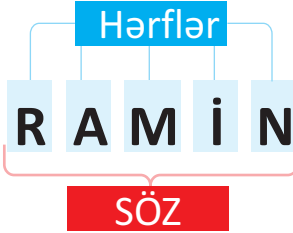

- Ramin və atası nə edirlər?

LAYİHƏ

• Bunları bilməliyik •
səs, hərf, söz

Böyük
hərf

Kiçik
hərf

A

a

R

r

Z

z

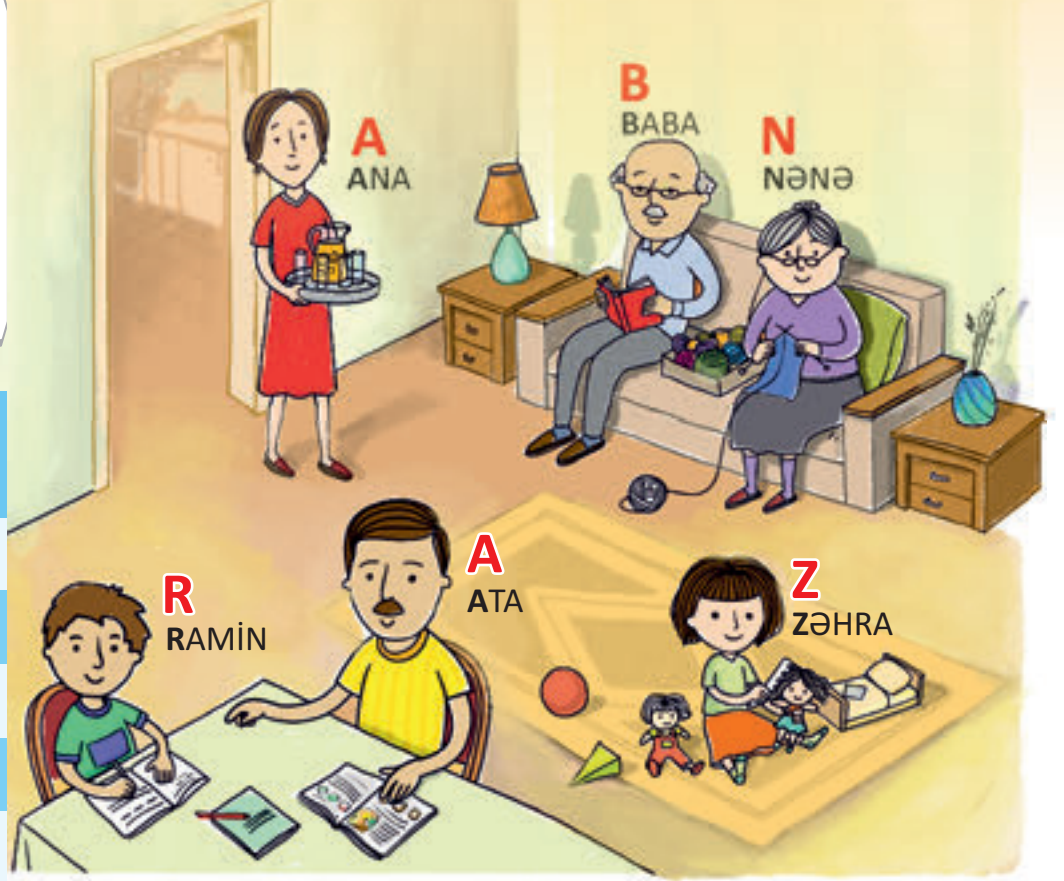
N

n

B

b

2 A Hərfləri xatırlayaq.

B Aşağıda kimlərin şəkli verilmişdir?
Onların adlarını ilk hərfləri ilə uyğunlaşdırın.

1

2

3

4

a b n R

C Sözləri oxuyun.

an

a-na

ba-nan

ba-zar

bar

an-bar

a-ra

a-ra-ba

nar

A-nar

3

A

Şəkli verilmiş varlıqların adlarını deyin.
Seçilmiş hərfləri səsləndirin.

EV

ƏRİK

SOĞAN

ŞİR

FƏNƏR

İNƏK

ARI

Böyük
hərflərKiçik
hərflər

E

e

Ə

ə

S

s

Ş

ş

F

f

İ

i

I

ı

B

Sözlərdə çatışmayan hərfləri tapın.

L A N

İ Ç A N

A Y

Y N Ə K

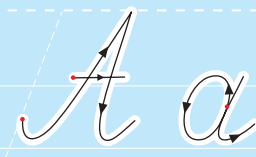
İ L

L C Ə K

• Hüsniyyət •

Aa

ana

nar

baba

Anar

C

Sözləri oxuyun.

na-nə
nə-nəbi-bi
birsel
səssə-rin
şi-rinşi-rə
sa-rıbə-bir
sə-birfə-sil
asan

4 A Şekli verilmiş varlıqların adlarını deyin. Seçilmiş hərfləri səsləndirin.

Böyük hərflər	Kiçik hərflər
L	l
O	o
Ö	ö
T	t
C	c
H	h

LİMON

ODUN

ÖRDƏK

TURP

CÜCƏ

HƏKİM

• Hüsniyyət •

Nn

nağıl

köynək

telefon

Nigar

B Şəkillərin altında verilmiş sözləri oxuyun. Onları ilk hərflərinə görə uyğunlaşdırın.

Cə-lal

La-lə

Ta-hir

te-le-fon

co-rab

lent

C Sözləri oxuyun.

tor

tor-ba

tar

Sət-tar

tac

El-tac

hə-lə

tə-lə

hər

sə-hər

səh-nə

Hə-sən

1

A

Şəkildə gördükləriniz barədə danışın.

- Bəs siz məktəb bazarlığına kiminlə getmişdiniz?

- Çantanızı seçərkən nəyə diqqət etdiniz?
- Alış-veriş üçün valideynlərinizə necə təşəkkür etdiniz?

B

Ramin marketdən nə alıb? Seçilmiş hərfləri səsləndirin.

Böyük hərf	Kiçik hərf
Q	q
K	k
Ç	ç
D	d
P	p
X	x
M	m

C Sözləri oxuyun. Şəkillərlə uyğunlaşdırın.
xət-keş çan-ta qə-ləm po-zan
dəf-tər mar-ker ki-tab

2 A Şekli verilmiş varlıqların adlarını oxuyun.
Bu sözlərdə ilk hərf fərqlidir, yoxsa ilk səs?

ki-tab

ka-ran-daş

B Hansı sözdə “k” fərqli səslənir?

kə-ləm

kir-pi

kon-fet

kök

C Sözləri oxuyun.

ə-kin

kə-tə

kart

ap-tek

ki-no

kə-mər

kar-ton

kas-sa

ke-çi

kənd

ka-ra-te

kral

kö-kə

kən-dir

keks

kon-ki

Ç Aşağıdakı məktəb əşyaları hansı məqsədlə istifadə olunur?

• Bunları bilməliyik •

“K” hərfi

“K” hərfi iki səsi bildirir:

ki-tab

ka-ran-daş

kök

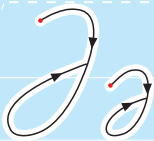
kon-fet

kə-ləm

kuk-la

• Hüsxnət •

əə

əl

xətkeş

ziirafə

əminə

3

A

Şekli verilmiş varlıqların adlarını deyın.
Seçilmiş hərfləri səsləndirın.

U

ULDUZ

Ü

ÜTÜ

V

VEDRƏ

Y

YUMURTA

J

JİLET

G

GÜNƏŞ

Ğ

QOĞAL

B

Verilmiş hərflərlə başlayan sözlər deyın.
Hansı hərflərlə başlayan sözlər tapa bilmədiniz?

a ğ n ş ə ı

C

Şekli verilmiş varlıqların adlarını tələffüz edin.
İlk səsə uyğun hərfi göstərin.

g ğ

u ü

v y

Ç

Sözləri oxuyun.

dağ
yağ
bağga-va-lı
gü-nəş
Ay-günJa-lə
ji-let
qa-rajü-tü
tül-kü
zü-ra-fəyu-va
qur-ba-ğa
qar-ğı-da-lıBöyük
hərflərKiçik
hərflər

U

u

Ü

ü

V

v

Y

y

J

j

G

g

Ğ

ğ

• Hüsniyyət •

L

L l

limon

alça

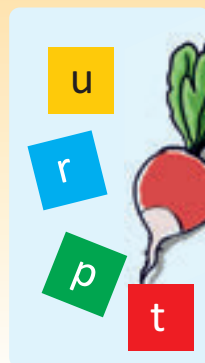
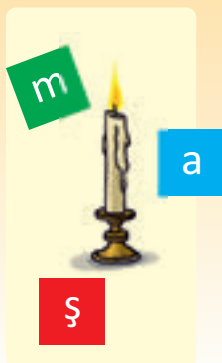
qoğal

Ləman

4

A

Şəkillərə baxın. Hərflərdən sözlər düzəldin.

B

Şekli verilmiş varlıqların adlarında dəyişən hərfləri tapın.

şar

nar

tar

qar

C

Şəkillərə baxın. Sözlərdə çatışmayan hərfləri müəyyən edin.

a...ı

ro...ot

arm...d

da...aq

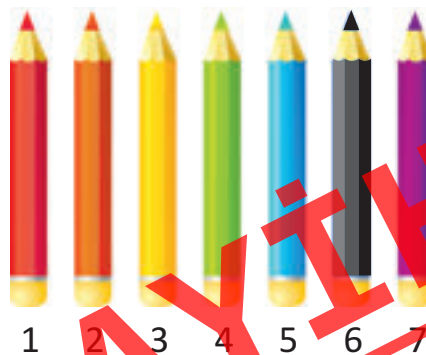

a...ı

Ç

Rəng adlarını oxuyun, uyğun karandaşları tapın.

- göy
- ya-şıl
- sa-rı
- qa-ra
- qır-mı-zı
- na-rın-cı
- bə-növ-şə-yi

D Rəqəm adlarını oxuyun. Uyğunluğu müəyyən edin.

beş

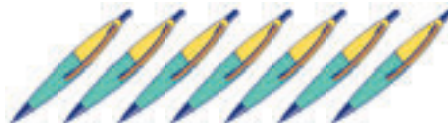
on

al-tı

üç

i-ki

bir

dörd

yed-di

doq-quz

sək-kiz

1

A

Suallara cavab verin.

- Hədiyyəni nə vaxt verirlər?
- Hansı hədiyyəni alanda daha çox sevinirsiniz?
- Hədiyyə vermək xoşunuza gəlir, yoxsa hədiyyə almaq?

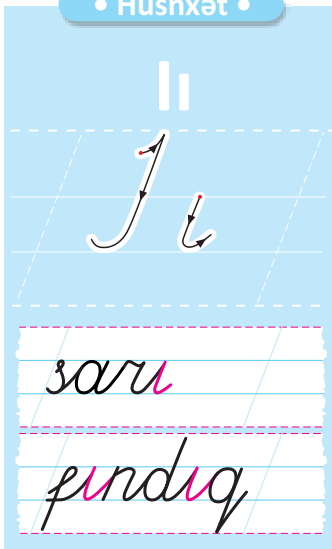
B

Hədiyyə qutularının üzərindəki sözləri oxuyun.
Uyğun gələn oyuncağı tapın.

• Söz boğçası •

- təşəkkür
- hədiyyə
- təbrik
- pəzl

• Hüsxnə •

C

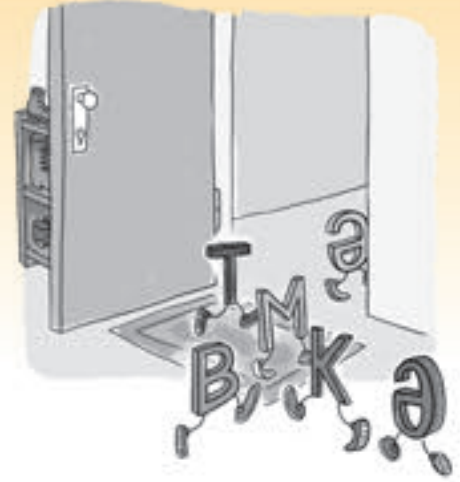
Şəkil üzrə danışın.

Çox sağ ol,
baba!

- Baba Raminə nə hədiyyə etdi?
- Baba ona nə tapşırırdı?
- Ramin hansı hərflərdən söz düzəltməlidir?

D Y S T Ə B A X M K Ə L

- Ramin binanın üzərində hansı sözü oxudu?
- Ramin bu sözü görəndə nə üçün sevindi?
- Hansı hadisələr Raminin yuxusunda baş verir?

• Hüsniyyət •

ii

j i

ilan

stir

gəmi

İmran

• Bunları bilməliyik •

sait, samit

saitlər

k i t a b

samitlər

saitlər

Aa Ee Əə ıı İi Oo
Öö Uu Üü

B Baba Raminə hansı hərfdən iki dənə vermişdi?
Bu səsin deyilişi o birilərdən nə ilə fərqlənir?

T Ə B M K

C Sözləri oxuyun. Saitləri ayrılıqda tələffüz edin.

a-yı

yed-di

xət-keş

ü-tü

co-rab

i-lan

ör-dək

qu-zu

Ç Aşağıdakı sözlərə uyğun sait səslər artırın.

m...ş...n

d...ft...r

z...r...f...

ç...nt...

y...m...rt...

D Şekli verilmiş hansı varlığın adı samitlə başlayır?

E Aşağıdakı sözləri oxuyun.

cü-cə, sə-bət, ma-ral, kö-kə, qu-zu,

ba-ba, la-lə, tül-kü, bi-bi

Hansı
sözlərdə...

... samitlər təkrarlanır?

... saitlər təkrarlanır?

... həm saitlər, həm də samitlər təkrarlanır?

3

A

Şekli verilmiş varlıqların adlarının ilk hərflərini ardıcıl yazsanız, Raminin babasının adı alınar.

B

Hansı adlar saitlə başlayıb samitlə bitir?

İ-ra-də | Mu-rad | Ni-gar | Ö-mər | Ley-la | Ay-tac

C

Sözləri oxuyun. Uyğunluğu tapın.

ke-çi

tor

ay

a-rı

sait, samit

sait, samit, sait

samit, sait, samit

samit, sait, samit, sait

Ç

“T” samitinin əvvəlinə sait səslər artırmaqla sözlər düzəldin.

D

Cədvəldə gizlənmiş sözləri tapın.

X	A	N	A
A	T	A	R
T	O	R	T
O	Y	U	N

E

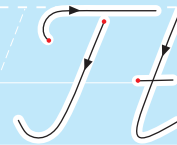
Qruplarla iş

Aşağıdakı hərflərdən sözlər düzəldin və yazın.

A N L Ə M İ İ T

• Hüsrxət •

Tt

təls

çanta

alst

Tural

1

A

Şəkillərə baxın. Suallara cavab verin.

- Uşaqlar nə ilə məşğuldurlar?
- Hobbiniz varmı?
- Nə ilə məşğul olmağı daha çox sevirsiniz?

• Söz boğçası •

- hobbı
- plastilin
- batut
- skuter

• Hüsxnət •

Bb

B b

banan

albalı

kitab

Bilal

Ra-min və Sol-maz

Ra-min və Ə-li

Ra-min və Zə-ri-fə

Sevdiyiniz oyunlar haqqında danışın.

Gizlənqaç oyununun qaydalarını bilirsinizmi?

Oyuna necə başlayırlar?

• Söz boğçası •

- gizlənqaç
- qayda
- sanama

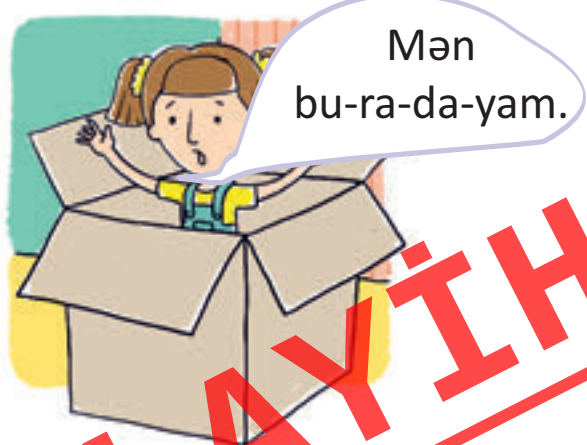
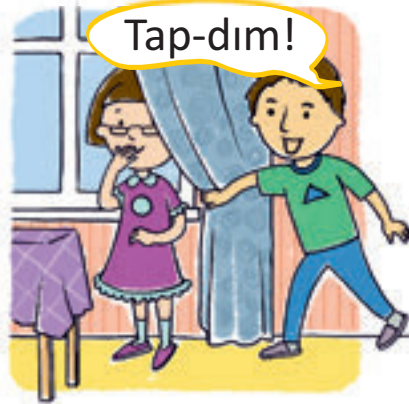
Bir, iki, bi-zim-ki.
Üç, dörd, qa-pı-nı ört.
Beş, al-tı, daş-al-tı.
Yed-di, sək-kiz, Fi-rən-giz.
Doq-quz, on, qır-mı-zı don.

Zə-ri-fə

Ra-min

Ə-li

Sol-maz

B Uyğunluğu tapın. Kim harada gizlənmişdir?

Zə-ri-fə	pər-də-nin	al-tın-da
Sol-maz	ma-sa-nın	i-çin-də
Ə-li	qu-tu-nun	ar-xa-sın-da

C Hansı uşaq oyunun qaydalarını bilmir?

Ramin

Zərifə

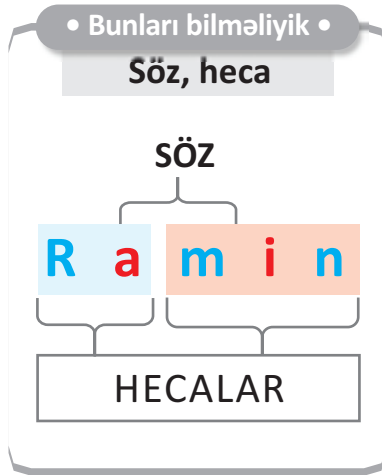
Solmaz

Əli

Ç Qruplarla iş

Yoldaşlarınızla bildiyiniz sanamaları deyın və oyuna kimin birinci başlayacağını müəyyən edin.

D Raminin hansı dostunun adında üç sait var?

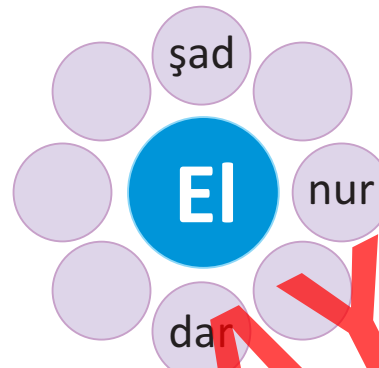
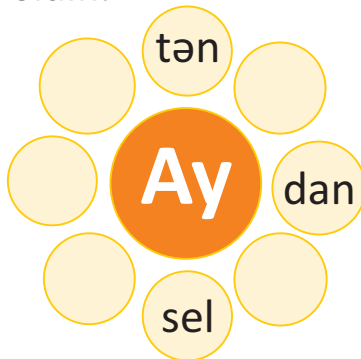
Ramin Zərifə Solmaz Əli

E Bəs sizin dostunuzun adında neçə sait var?

ə Sözləri hecalarla oxuyun.

şah-mat do-mi-no hob-bi
te-le-vi-zor plas-ti-lin üz-gü-çü-lük

F “Ay” və “El” hecalarına müxtəlif hecalar artırmaqla ikihecalı adlar düzəldin.

3

A

Özünüzü təqdim edəndə hansı məlumatları verirsiniz?

B

Ramin haqqında məlumatları oxuyun.
Onun suallarına cavab verin.

• Söz boğçası •

- məlumat
- soyad
- təqdim etmək

A-dı: Ra-min

So-ya-dı: Hə-sən-li

Ya-şı: 6

A-i-lə-si: a-ta, a-na, ba-cı, nə-nə, ba-ba

Sin-fi: bi-rin-ci

Hob-bi-si: pəzl yığ-maq

Dost-la-rı: Ə-li, Zə-ri-fə, Sol-maz

- Mənim soyadım nədir?
- Mən neçənci sinifdə oxuyuram?
- Mənim neçə yaşı var?
- Hobbim nədir?
- Mənim ailəm neçə nəfərdən ibarətdir?

C

Heca sayı eyni olan sözləri tapın.

a-i-lə
si-nif
dost

1
2
3

so-yad
mə-lu-mat
pəzl

Ç

Cütlərlə iş

Yoldaşınızdan məlumat toplayın.
Aşağıdakı suallardan istifadə edin.

1. Neçə yaşı var?
2. Ailənizdə kimlər var?
3. Qardaşının və ya bacının adı nədir?
Neçə yaşı var?
4. Hobbini nədir?
5. Dostunun adı nədir? Neçə yaşı var?

• Hüsuxət •

Rr

Rr

rəndə

marit

tar

Ramin

Ümumiləşdirici təkrar

4 A Şeiri oxuyun. Şeirdə hansı məktəb əşyalarının adı çəkilmir?

Mən mək-tə-bə ge-di-rəm,
İn-di al-tı ya-şım var.
Çox-lu qə-ləm, dəf-tə-rim,
Rəng-li ka-ran-da-şım var.

B "K" samitinin səslənməsinə görə dörd sözdən biri fərqlidir.

1	2	3	4
kök	kir-pi	xət-keş	ap-tek
ka-bab	tak-si	tül-kü	kü-çə
park	kir-pi	kər-pic	şə-kil

C Hansı sözlər hecalara düzgün ayrılıb?

alb-alı | ma-şın | gö-yər-çin | ağ-ac | yarp-aq | ar-ı | al-ma

Ç Neçənci hərflər samit səsləri işarə edir?

u	i	e	a	v	t	ü	ə	r	ö
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

D Sözləri oxuyun. Ailə ilə bağlı olan sözləri seçib dəftərinizə yazın.

a-ta	hob-bi	nə-nə	ba-tut	hə-diy-yə
ba-ba	dost	ki-tab	a-na	tə-şək-kür
təb-rik	bi-bi	sa-lam	ə-mi	mu-si-qi

2

TƏHLÜKƏDƏN QORUNAQ

1

A

Sualları cavablandırın və şəkil üzrə danışın.

- Ətrafda hansı təhlükələr var?
- Məktəbdə hansı qaydalara əməl etmək lazımdır?
- Hansı yol hərəkəti qaydalarını bilirsiniz?
- İnsanlar qaydaları nə üçün düşünürlər?

2

A

Kitabların cildlərinə baxın. Sizcə, bu kitablarda nə haqda məlumat verilir?

• Söz boğçası •

- cild
- xilasedici
- fəsil
- mündəricat
- müəllif

• Hüsxnəxət •

Dd

Dd

dərman

adam

dad

Dilars

B

“Təhlükəsizlik qaydaları” kitabının müəllifi kimdir?

C

“Təhlükəsizlik qaydaları” kitabında verilmiş fəsillərin adlarını oxuyun və suallara cavab verin.

MÜNDƏRİCAT

Fəsilər

Səhifə

Təhlükə nədir? 1

Yanğın 3

Yolda təhlükə 4

Evdə təhlükə 8

Xilasedicilər. 10

Yadlar və biz 11

1. Kitabın neçə fəsli var?

2. Üçüncü fəsildə nədən bəhs olunur?

3. Beşinci fəsil necə adlanır?

Ç

Aşağıdakı şəkillər “Təhlükəsizlik qaydaları” kitabının hansı fəsilələrinə aiddir?

3

A

Şəkillər üzrə danışın.

• Bunları bilməliyik •

Cümlə

böyük hərf nöqtə

Fərəh gül dərdi.

cümlə

B

Mətni oxuyun, suallara cavab verin.

şüşə

Ayxan su içmək istədi. Su şüşəsi əlindən düşdü. Şüşə qırıntıları ətrafa dağıldı.

?

1. Sizcə, bu hadisə hansı təhlükələr yarada bilər?

2. Mətdə neçə cümlə var?

C Cümlələri oxuyun. Şəkillərlə uyğunlaşdırın.

a) Qaz sobasına yaxın durmayın.

b) Yad adama qapı açmayın.

c) Elektriklə oynamayın.

• Hüsniyyət •

Yy

y y

yardım

ayran

dayı

yallı

• Söz boğçası •

- işarə
- qadağan
- təmir
- elektrik cərəyanı

4

A

İşarələrə aid olan cümlələri oxuyun. Hər bir təhlükə haqqında bildiklərinizi danışın.

Hayətdə it var. Yol təmir olunur. Elektrik cərəyanı var.

B

Şeiri oxuyun. Suallara cavab verin.

UŞAQ VƏ BUZ

Dərsə gedən bir uşaq
Çıxdı buz üstə qoçaq.
Sürüşdü birdən-birə,
Düşdü üz üstə yerə.

Mirzə Ələkbər Sabir

?

1. Uşaq hara gedirdi?
2. O nə üçün yıxıldı?

C Yolda hansı işarə olsa idi, uşaq ehtiyatlı olardı?

Ç Aşağıdakı işarələr nəyi qadağan edir?
Hər bir işarəyə aid bir cümlə qurun.

D Cümlələri oxuyun.
Təhlükə bildirən cümlələri köçürün.

Balta itidir. Ayı yatdı.

Ot yandı. Baba nar aldı.

E Yaradıcı iş

Cümlələri oxuyun.

Həmin cümlələrə uyğun işarələr düşünün və şəkillərini çəkin.

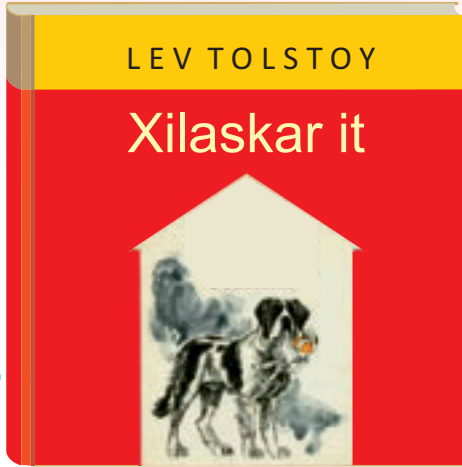
1. Velosiped sürmək olmaz.
2. Qarşıda qatar yolu var.
3. Zibili yerə atmayın.

1

A

Kitabın cildinə baxın
və suallara cavab verin.

1. Kitab necə adlanır?
2. Kitabın müəllifi kimdir?
3. Sizcə, bu kitab nə haqqdadır?
4. İtlər insanlara necə kömək edir?
5. Nəyə görə yanğınsöndürənlər itdən istifadə edirlər?

XİLASKAR İT

Evimiz yanır! Kömək edin!

Evdə kimsə var?

Evdə körpə uşaq qalıb.

Xallı, uşağı xilas et.

B

Sözlərdən istifadə edərək mətnə uyğun cümlələr qurun.

Ana

İt

Yanğınsöndürən

körpəni

itə

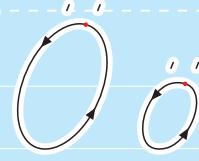
yanğınsöndürənə

əmr etdi.

xilas etdi.

zəng etdi.

Öö

ötəri

bölme

nömrə

Omər

Afərin, Xallı!

Yəqin, evdə yenə kimsə var.

Bu ki gəlincikdir.

C

Şəkillərdə təsvir olunan hadisələrin səbəbini izah edin. Hansı hadisənin səbəbi bilinmir?

Ç

Mətnə ən çox xoşunuza gələn hissə hansı oldu?
Həmin hissəni nəql edin.

2 A Sizcə, yanğınsöndürənlər alovdan necə qorunurlar?

B Şəklə baxın və suallara cavab verin.

1. Sizcə, yanğınsöndürən uşaqlara nə deyir?
2. Siz yanğınsöndürənə hansı sualları verərdiniz?
3. Yanğından qorunmaq qaydaları haqqında nə bilirsiniz?
4. Niyə məktəbdə bu qaydalar öyrədilir?

• Söz boğçası •

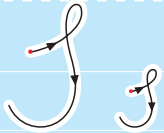

• yanğınsöndürmə balonu

• Hüsrxət •

S s

saat

masa

ss

Samir

C Şəkillərdəki varlıqların adlarını əlavə etməklə cümlələri oxuyun.

zəhərli qazlardan qoruyur.

Yanğınsöndürən başına

ilə yanğıni söndürdük.

taxdı.

3

A

Mətni oxuyun. Mətnə kimlər iştirak edir?

AZƏRLƏ YANGINSÖNDÜRƏNİN SÖHBƏTİ

- Yangın necə baş verir?
- Bunun səbəbləri müxtəlifdir. Məsələn, kimsə qaz sobasını söndürməyi unudur.
- Yangın baş verərsə, nə etmək lazımdır?
- Həmin yerdən cəld uzaqlaşın. Sonra isə bu nömrəyə zəng edin: **101**

B

Bu söhbətdə kim sual verir, kim məlumat verir?

• Bunları bilməliyik •

Cümlənin növləri

Nəqli cümlə məlumat verir. → Yangın baş verib. → *nöqtə*

Sual cümləsi soruşur. → Evdə kim var? → *sual işarəsi*

C

Cümlələri oxuyun. Növlərini müəyyən edin.

1. *Meşə yanır.*
2. *Onları kim xilas etdi?*
3. *Yangını necə söndürək?*
4. *Dəbilqə qoruyucu geyimdir.*

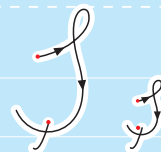
Ç

Sizcə, hansı kitab yangın haqqında daha çox məlumat verə bilər?

• Hüsniyyət •

Ş ş

şar

maşın

sirdas

Şamil

1

A

Şəkillər üzrə danışın və suallara cavab verin.

1. Hansı yol hərəkəti qaydalarını bilirsiniz?
2. Şəkildəki uşaqlar hansı təhlükəsizlik qaydalarına əməl etmirlər?
3. Bu uşaqlara hansı qaydaları öyrədərdiniz?

B

Tapmacanı oxuyun və suallara cavab verin.

Üç qardaşdır bir qutuda,
Biri deyir: "Sən dayan, dur".
Biri deyir: "Diqqətli ol".
Biri deyir: "İndi buyur".

• Söz boşçası •

- işıqfor
- yeraltı keçid
- yerüstü keçid
- piyada zolağı
- səki

1. "Üç qardaş" dedikdə nə nəzərdə tutulur?
2. Hansı qardaş "İndi buyur" deyir?
3. Bəs qırmızı rəng nə deyir?

C

Nöqtələrin yerinə uyğun hecalar əlavə edib dəftərinizə köçürün.

şıl

ya

dım

daş

şın

ra

təy...rə

ma...

a...ba

ya...

yar...

yol...

Ç Şəkil üzrə danışın. Şəkində təsvir olunmuş binaların adlarını oxuyun.

- D Şəklə diqqətlə baxın. Suallara cavab verin.
1. Məktəb hansı binanın qarşısındadır?
 2. Polis idarəsi harada yerləşir?
 3. Zooparkın yanında hansı bina tikilib?
 4. Ayxangilin evinə ən yaxın bina hansıdır?

E Ayxana evdən zooparka getmək üçün göstərişlər verin.

Ə Ayxan ünvanı tapmaq üçün yoldakı adamlara müraciət edir. Aşağıdakı sözlərdən istifadə etməklə Ayxana cümlə qurmaqda kömək edin.

Bağışlayın, ...
Zəhmət olmasa, ...
Xahiş edirəm, ...
Üzr istəyirəm, ...

Nümunə:

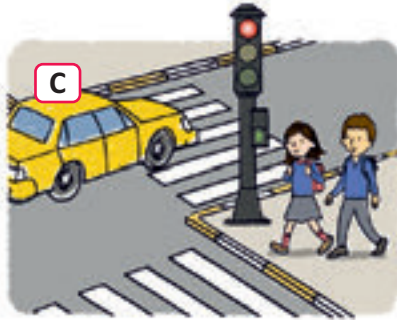
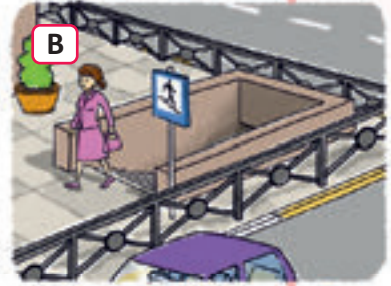
Bağışlayın, bu yolda yeraltı keçid haradadır?

YOL

İşıqforda gözlə, keç,
İstiqaməti düzgün seç.
Tap yeraltı keçidi,
Təhlükəsiz yerdən keç.
Yerüstü keçidlərə
Fikir vermisənmi heç?
Bir bu zolaqlara bax,
Onlar deyir: "Burdan keç".

Nuriyə Rafizqızı

• Hüsxnət •

Üü

üü

ütü

müəllim

tüstü

Ümid

B Qruplarla iş

Cümlələrə uyğun gələn işarələri seçin.

1

2

3

4

5

6

7

8

1-ci qrup:

Yol sürüşkəndir.
Qarşıda yeməxana var.

2-ci qrup:

Giriş qadağandır.
Qarşıda dəmiryol var.

3-ci qrup:

Qarşıda içməli su var.
Sağa dönün.

4-cü qrup:

Sola dönün.
Qarşıda xəstəxana var.

3 A Mətni oxuyun, suallara cavab verin.

DAĞ YOLUNDA

Biz ailəmişlə dağa gedirdik. Yolun kənarında bir işarə gördük. Atam maşını saxladı. Mən səbəbini soruşdum. O dedi:

– Samir, biz bu yolla gedə bilmərik. Qayadan daşlar tökülə bilər.

1. Samirgil hara gedirdilər?

2. Dağ yolunda hansı təhlükələr ola bilər?

B Sizcə, yolun kənarında hansı işarə var idi?

C Samir atasından nə soruşdu? Həmin cümləni dəftərinizə köçürün.

– Maşın xarab oldu.

– Ata, niyə dayandıq?

– Bu yol təhlükəlidir.

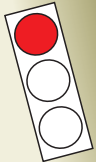
Ç Yaradıcı iş

Təlimatı oxuyun.

Ardıcılığa əməl etməklə işıqfor şəkli çəkin.

TƏLİMAT

1. Vərəqdə düzbucaqlı çəkin.
2. Düzbucaqlının içərisində 3 dairə çəkin.
3. Yuxarıdakı dairəni qırmızı, ortadakı dairəni sarı, aşağıdakı dairəni isə yaşıl rəngləyin.

• Hüsnxət •

K k

K k

kəlmə

sakit

şük

Kamal

1

A

Şəklə diqqətlə baxın və təhlükə yaradan əşyalar haqqında danışın.

1. Hansı ev əşyaları uşaqlar üçün təhlükəlidir?
2. Kəsici alətləri sadalayın. Onlar nə üçün təhlükəlidir?
3. Elektrik cərəyanı ilə işləyən hansı ev əşyalarını tanıyırsınız?
4. Onların yaratdığı təhlükələr barədə bildiklərinizi danışın.

B

Mətni oxuyun. Fərqli rənglərdə verilən hər bir hissəyə uyğun şəkli seçin.

OYUNCAQ MAĞAZASINDA

Aydan:

– Mən bu oyuncağı istəyirəm.

Ayxan:

– Aydan, biz bunu ala bilmərik.

Ayxan oyuncaq qutusunun
üzərindəki işarəni göstərdi:

– Bu oyuncaq 6 yaştan yuxarı
olan uşaqlar üçündür.

a

c

b

• Söz boğçası •

- kəsici alət
- elektrik cihazı

C Verilmiş sözlərin kimə aid olduğunu müəyyən edin.

Ayxan

Aydan

1. Niyə? Axı bu mənim xoşuma gəlir.
2. Bu oyuncaq sənə yaşına uyğun deyil.
3. Bundan sonra diqqətli olaram.
4. Onda sənə başqa oyuncaq seçək.

Ç Ayxanın mətndəki sözlərindən onun haqqında nə deyə bilərik?

- ... çalışqandır.
- ... tənbəldir.
- ... diqqətlidir.

D Bu oyuncaqlardan hansı yaşda uşaqlar istifadə edə bilər?

E Sözləri vaqonların rənginə uyğun ardıcıl oxuyun və cümlənin növünü müəyyən edin.

Ə Hansı cümlələr kiçikyaşlı uşaqlar üçün təhlükədən xəbər verir?

1. Uşaqlar oyuncağın xırda hissələrini uda bilərlər.

2. Oyuncaq uşaq üçün maraqlı olmaya bilər.

3. Bəzi oyuncaqlar çox baha olur.

4. Bəzi oyuncaqların kəsici və deşici hissələri uşağı yaralaya bilər.

5. Bəzi oyuncaqların materialı sağlamlıq üçün zərərli ola bilər.

2

A

Evdə böyüklər sizi hansı təhlükələr barədə xəbərdar edirlər?

B

Şeiri oxuyun. Təhlükə haqqında məlumat verən misralara diqqət edin.

AĞILLI ÖMƏR

İndi altı yaşı var,
Daha böyük oğlanam.
Bacımla tək qalırıq
İşə gedəndə anam.

Bilirəm ki, kibritlə
Heç vaxt oynamaq olmaz.
Mətbəxdə qaz yananda
Yanında durmaq olmaz.

Ütü, qayçı, bıçağa
Əlimi uzatmaram.
Oyuncaqla oynasam,
Sonra onu yığaram.

Elektrik xəttinə
Gərək dəyməsin əlim.
Bunu mənə öyrədib
Anam, atam, müəllim.

H. Həsənov

C

Hansı şəkildəki əşyanın adı şeirdə yoxdur?

• Hüsniyyət •

P p

pay
kirpi
top
Püsti

Ç

Şeir kimin dilindən söylənilir?

D

Ömər ailəsində neçə nəfər var?

E

Aşağıda verilmiş sözləri köçürün.
Saitlərin altından xətt çəkin.

1-ci qrup: sap, usta, albalı, palıd, kibrit

2-ci qrup: köpük, müəllim, ərik, pis, tar

3-cü qrup: limon, arpa, yaşıl, alət, pilləkən

4-cü qrup: mürəbbə, kitab, mart, ip, parta

3

A

Hansı təhlükəli hadisə ilə qarşılaşmısınız?

B

Aşağıdakı şəkillərin ardıcılığını müəyyən edib hekayə qurun.

C

Qruplarla iş

Cümlələri oxuyun. Hadisələrin davamını düşünün və danışın.

1-ci qrup:

Süfrədə alma var idi. Aydan bıçaqla almanı kəsmək istədi...

2-ci qrup:

Lalə gəlinciyinin paltarını yumaq istədi. O, paltaryuyan maşını elektrik xəttinə qoşdu.

3-cü qrup:

Ana tavada toyuq qızardırdı. Cavid tavaya yaxınlaşdı...

4-cü qrup:

Aysel eyvanda kukla ilə oynayırdı. Birdən kukla eyvandan aşağı düşdü...

Ç

Hansı cümlələrin sonunda durğu işarəsi yanlış qoyulub?

1. Sən hara gedirsən.
2. Qapını döyən kimdir?
3. Qaz nə vaxt sönüb?
4. Hansı bıçaq itidir.

D

Cümlələrin sonuna uyğun gələn durğu işarəsini müəyyən edib köçürün.

1. Paltarı kim ütüləyir
2. Bu işarə nə bildirir
3. Sobada nə bişir

• Hüsnxət •

V v

v

vəstə

avtobus

Muro

Validə

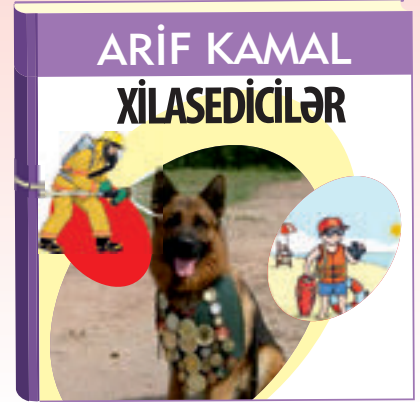
1

A Kitabın cildinə baxın və suallara cavab verin.

1. Kitabın adı nədir?
2. Kitabın müəllifi kimdir?
3. Sizcə, kitabda nədən danışılır?

B

Mətni oxuyun və sualları cavablandırın.

QARTALIN TƏŞƏKKÜRÜ

Yazıq qartal!
Uç balalarının yanına.

Ziya baba tələyə düşmüş
qartalı xilas etdi.

Nə edirsən?
Papağımı qaytar!

Bir gün qartal Ziya babanın
papağını götürüb uçdu.

Baba qartalın
dalınca qaçaraq
evdən uzaqlaşdı.

Ay aman, zəlzələ!

Bu zaman zəlzələ
baş verdi.
Babanın evi dağıldı.

Çox sağ ol,
qartal!

Baba başa düşdü ki,
qartal onu xilas
etmək istəyib.

?

1. Qartal nə üçün babanın papağını götürüb uçdu?
2. Mətni başqa necə adlandırmaq olar?

C Mətndəki hadisələrin ardıcılığında şəkillərin yerini müəyyən edin.

Baba uçmuş evini
yenidən tikdi.

Qartal tələdən
xilas olmağa
çalışırdı.

Bir gün Ziya baba evin
kölgəsində oturmuşdu.

Ç Qartal haqqında məlumatları oxuyun və suallara cavab verin.

1 Qartal caynaqları ilə
istədiyi əşyanı
götürə bilir.

2 Qartal zəlzələni
qabaqcadan
hiss edir.

3 Qartal yırtıcı
quşdur.

4 Qartanın iti gözləri
var.

• Hansı məlumatlar “Qartanın təşəkkürü”
mətnindəki məlumatlara uyğun gəlir?

?

• Verilmiş şəkil
hansı məlumatları
təsdiq edir?

• Hüsrxət •

Ee

Ee

eynək

yeni

karate

Etibar

2

A

Oxuduğunuz hansı mətnlərdə heyvanların insanlara yardımından danışılır?

B

“Alabaşın köməyi” mətnini dinləyin. Mətnə əsasən aşağıdakı cümlələrin ardıcılığını müəyyən edin.

1. Birdən canavar onlara hücum etdi.
2. Qoyunlar dağda otlayırdılar.
3. Alabaş canavarı qovdu.
4. Canavar qorxub qaçdı.
5. Çoban Alabaşı köməyə çağırdı.
6. Çoban qoyun sürüsünü dağa aparmışdı.

C

Şəkillərə diqqətlə baxın. Heyvanların insanlara yardımı barədə danışın.

• Söz boğçası •

- çoban
- sürü

• Hüsniyyət •

G g

g g

güldən

kölgə

pələng

Gülnar

Ç

Aşağıdakı sözləri köçürün.

Samitlərin altından xətt çəkin.

Alabaş, sürü, kömək, dağ, it

3

A

Şeiri oxuyun.
Şeirdə hansı
təhlükə haqqında
xəbərdarlıq edilir?

ÇAYDA

İsti havada – yayda
Uşaqlar çimir çayda.
Çimmək hər şeyə dəyər!
Üzmək bilmirsən əgər,
Çox getmə, dərin olar!
Bax təhlükə yaranar!

Xanımana Əlibəyli

B

Verilmiş şəkilləri şeirlə əlaqələndirin. Onlar haqqında bildiklərinizi danışın.

qolçaq

halqa

xilasedici

jilet

C

Cümlələri oxuyun. Məlumatların kimə aid olduğunu müəyyən edin.

1. Odadavamlı paltar geyinir.
2. Dənizdə çimənlərə nəzarət edir.
3. Suda batan insanları xilas edir.
4. Qorunmaq üçün respirator taxır.

• Hüsni xət •

Ğ ğ

ğ ğ

ağır
dağ

Ç

Nöqtələrin yerinə uyğun saitlər əlavə edərək
sözləri köçürün.

təm...r, iş...rə, yanğ...n, k...brit, xil...s

Ümumiləşdirici təkrar

4 A Sözləri oxuyun. Hansı fəslə aid olduğunu müəyyən edin.

Sözlər

elektrik
ışığıfor
zəlzələ
dəbilqə

Fəsilər

- **YANĞIN**
- **YOLDA TƏHLÜKƏ**
- **EVDƏ TƏHLÜKƏ**
- **XİLASEDİCİLƏR**

B Hər sırada növünə görə fərqli olan cümləni seçin.

Kim təhlükəsizlik
kəmərinə bağlayıb?

Qızı kim
xilas etdi?

İşıqforun üç
rəngi var.

Yerüstü keçid
haradadır?

Yanğınsöndürən
dəbilqəsini taxdı.

Xilasedici
kimdir?

Burada piyada
zolağı var.

Balta
itidir.

Bu, təhlükəsizlik
qaydasıdır.

Mən xilasedici
jilet geyindim.

Qolçaq nə üçün
istifadə olunur?

Çay dərinidir.

C Mətnə buraxılmış səhvləri tapın.

mən təhlükəsizlik qaydalarını bilirəm Bu qaydaları dostlarıma
da öyrədirəm. Bəs siz hansı təhlükəsizlik qaydalarını bilirsiniz.

Ç Yaradıcı iş

Verilmiş mövzulardan birini seçin və həmin mövzuda
kitabın cildini və başlıqlar bölməsini düzəldin.

- Bitkilər
- Təbiət hadisələri
- Geyimlər
- Nəqliyyat vasitələri

3

SAĞLAM HƏYAT

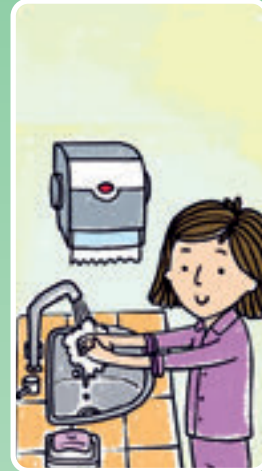
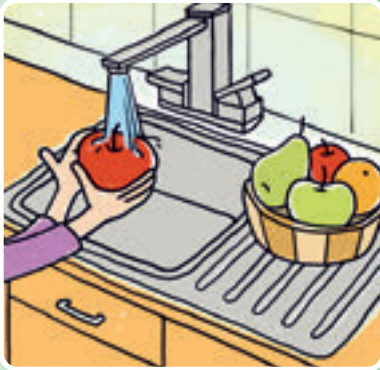
1

A

Şəkillərə baxın və suallara cavab verin.

- Sağlamlığı necə qorumaq olar?
- Gün rejimi nə üçün lazımdır?
- İdman sağlamlığımıza necə təsir edir?
- Düzgün qidalanmaq nəyə görə vacibdir?
- Niyə təmizliyə riayət etməliyik?

LAYIHƏ

B Mətni oxuyun. Ayanın gün rejimini öz gün rejiminizlə müqayisə edin.

AYANIN GÜN REJİMİ

Ayan səhər saat yeddidə yuxudan oyanır.

Səhər gimnastikası edir.

Yuyunur, dişlərini fırçalayır.

• Söz boğçası •

- gimnastika
- gümrah
- nahar
- riayət etmək
- asudə vaxt

• Hüsxnəxt •

Hh

Hh

halva

səhra

timsah

Hilal

Səhər yeməyini yeyir.

Ayanın dərsləri saat səkkizdə başlayır.

Ayan məktəbdən qayıdır.

Əllərini yuyur.
Nahar edir.

Asudə vaxtını ailə üzvləri ilə keçirir.

Axşam saat doqquzda yatır.

C Cütlərlə iş

Yoldaşınızın gün rejimi haqqında məlumat toplayın. Aşağıdakı suallardan da istifadə edə bilərsiniz.

1. Sən saat neçədə yuxudan oyanırsan?
2. Səhər gimnastikası edirsənmi?
3. Məktəbdən sonra vaxtını necə keçirirsən?
4. Saat neçədə yatırsan?

2

A

Şəklə baxın. Suallara cavab verin.

1. Şəkildə hara təsvir olunub?
2. Nə üçün Ayan Əliyə təəccüblə baxır?
3. Sizcə, Əli gün rejiminin hansı qaydasına riayət etməyib?
4. Siz Əliyə hansı məsləhətləri verərdiniz?

B

Mətni oxuyun. Şəkillərin köməyi ilə nəql edin.

ƏLİNİN SƏHVI

• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
təəccüb	təcüb
müəllim	məllim
saat	sa ^h at
maraq ^l ı	marax ^l ı

• Hüsniyyət •

Xx

Xx

xəbər

vaxt

ox

Xəyal

C

Hadisələrin ardıcılığını müəyyənəldirin.

- a. Əli sinifdə yuxuladı.
- b. Əli artıq vaxtında yatır.
- c. Əli gec yatdı, çünki oyundan ayrılı bilmirdi.
- d. Müəllim izah etdi ki, yuxu rejimi vacibdir.

3

A

Şəkillərə baxın. Suallara cavab verin.

İdman zalında

Rəsm dərnsayında

• Söz boğçası •

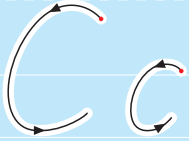
- dərək
- məşq
- halqa
- lent
- molbert
- dolça

• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
rəssam	rəsam
rəsm	rəsim
məşq	məşk
önlük	önnük
molbert	malbert

• Hüsxnət •

Cc

cücə

bacı

tac

Cəmilə

• Bunları bilməliyik •

Ad bildirən sözlər

Kim?

müəllim
Ayan

Nə?

saat
oyun

Hara?

məşə
Şuşa

B

Göy rəngli sözləri uyğun olaraq “kim”, “nə”, “hara” sözləri ilə əvəz edin.

- Ayanın əlində lent var.
- Ayana müəllim kömək edir.
- Zal genişdir.

C

Sözləri köçürün. Qarşısında suallarını yazın.

Nümunə:

kitab – nə?

oğlan, park, corab, ev, Tural, gül, Bakı

4

A

Şeiri oxuyun. Atanın oğluna verdiyi məsləhətləri yadda saxlayın.

MƏKTƏBƏ GET, DƏRS OXU!

Ağıllı oğlum, oyan!
Qiyəmətlidir hər zaman.
Tez ol, dur, get məktəbə,
Sarıl elmə, ədəbə.

Səhər ziyandır yuxu,
Məktəbə get, dərs oxu!
Al şəfəqli günəş var,
Pəncərədən parıldar.

Qalx ki, hamı oyanmış,
Dünya nura boyanmış,
Səhər ziyandır yuxu,
Məktəbə get, dərs oxu!

Abdulla Şaiq

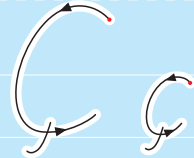

• Söz boğçası •

- ədəb
- al
- şəfəq
- nur

• Hüsniyyət •

Çç

çiçək

alça

saç

Çinar

B

Məsləhətləri oxuyun. Hansı məsləhətlər
şeydə yoxdur?

1. Yoldaşlarınla mehriban ol.
2. Dərs oxu!
3. Məktəbə get.
4. Səliqəli yaz.
5. Səhər tezdən oyan.

C

“Gün rejimi” fəslində öyrəndiyiniz yeni
sözləri seçin və cümlədə işlədin.

ailə, gimnastika, təşəkkür, təhlükə,
gümrah, hobbi, ziyan, yanğın, nur,
zəlzələ, ədəb, halqa

Ç

Buraxılmış sözləri artıraraq dəftərinizə yazın.

Ayan səhər ... edir.

Əli vaxtında yatanda ... olur.

Əli dərisdən sonra ... gedir.

(nahar,
gimnastika)(gümrah,
yorğun)(məktəbə,
dərnəyə)

D

Cümlələrə uyğun olaraq şəkilləri sıralayın.

1. Yuxudan oyanıram.
2. Yuyunuram.
3. Səhər yeməyini yeyirəm.
4. Məktəbə gedirəm.
5. Məktəbdən qayıdıram.
6. Əllərimi yuyub nahar edirəm.
7. Nahardan sonra dincəlirəm.
8. Vaxtında yatıram.

a

b

c

ç

d

e

ə

f

- fərdi
- komanda
- bəhanə

1

A

Şəkillərə diqqətlə baxın. Suallara cavab verin.

1. Bu kitabçalar hansı idman növləri haqqındadır?
2. Siz daha hansı idman növlərini tanıyırsınız?
3. Sizcə, insanlar nə üçün idmanla məşğul olurlar?

B

Şeiri oxuyun.

İDMAN DƏRSİ

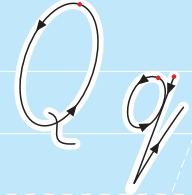
Nənəsi çağırır ki,
Ay Ülviyyə, evə gəl.
Dərslərini oxu, yaz.
Xörəyini ye, dincəl.

Top oynayırды deyə
Qız tez tapdı bəhanə.
Dedi, idman dərşini
Öyrənirəm, ay nənə!

Aləmzar Əlizadə

Qq

qartal
saqqal
bıçaq
Qabil

C

Sizcə, nənə Ülviyyəyə görə niyə narahat olurdu?
Səbəb-nəticə bildirən hissələri uyğunlaşdırın.

1. Dincəlməsə, ...
2. Yemək yeməsə, ...
3. Dərslərini təkrarlamasa, ...

- a) özünü zəif hiss edər.
- b) yaxşı nəticə göstərməz.
- c) səhəri gün yorğun olar.

Mətni oxuyun.

Mətnə olan heyvanların adlarını dəftərinizdə yazın.

AYI VƏ DOSTLARI

Heyvanlar səhər idmanı edirdilər. Təkcə Ayı yuxudan durmaq istəmirdi. Bir gün belə, iki gün belə...

Dostları onu danlayırdılar:
– Belə olmaz! Günü-gündən tənbelləşirsən.

Bir gün meşədə yanğın baş verdi. Heyvanlar qaçmağa başladılar. Ayı da yaman qorxmışdı. Amma sürətlə qaça bilmirdi. Dostları onu çayın kənarına gətirdilər.

Meşə kralı Şir dedi:
– Bu sənə dərs olsun! İdmanla məşğul olsaydın, cəld, çevik olardın. Özünü də, dostlarını da təhlükəyə atmazdın.

Ülkər Rəhimqızı

• Söz boğçası •

• cəld • kral • çevik • dərs olmaq

B Hansı təsvir mətnə aiddir?

• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
tənbəl	təmbəl
dostlar	dosdar
sürətlə	sürətnən

• Bunları bilməliyik •

Obraz, baş qəhrəman, xarakter

Obrazlar

Ayı

Şir

Tülkü

Baş qəhrəman

Ayı

Xarakter

C “Ayı və dostları” mətninə aid cümlələri oxuyun.
Hərəkətlər hansı obrazlara aiddir?

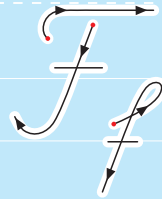
1. Hər səhər idman edirlər.
2. Tənbəllik edir, bütün günü yatır.
3. Hamını təhlükəyə atdığı üçün Ayını danlayır.

Ç Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyənləşdirin.

- Yanğın vaxtı Ayı çətin vəziyyətə düşdü.
- Ayı çox yatırdı.
- Heyvanlar idman edirdi.
- Meşə kralı Şir onu danladı.

• Hüsrxət •

Ff

fırça

süfrə

şəf

Fikrət

3

A

Şəkillərdə hansı yarışlar təsvir olunub?
Yarışmağı sevirsinizmi?
Səbəbini izah edin.

B

Mətni oxuyun. Obrazların adlarını dəftərinizdə qeyd edin.

KİRPİ VƏ DOVŞAN

Bir gün Dovşanla Kirpi görüşdülər. Dovşan Kirpinin ayaqlarına gülüb dedi:

– Necə də qısa ayaqların var. Sən heç qaça bilirsən? Gəl yarışaq.

Dovşanın lovğalanmağı Kirpinin xoşuna gəlmədi. O, hiylə işlətdi. Dostunu köməyə çağırdı. Kirpinin dostu yolun sonunda dayandı.

Bir, iki, üç... Yarış başladı.

Dovşan yolun sonuna çatdı. Gördü ki, Kirpi artıq buradadır. Tez geri qayıtdı. Burada da Kirpi onu gözləyirdi.

Beləcə, Dovşan bir neçə dəfə ora-bura qaçdı.

Dovşan yaman yorulmuşdu. Kirpinin isə kefi kök idi. Dovşana yaxşı dərs vermişdi.

Qrimm qardaşları

• Söz boğçası •

- yarış
- dərs vermək
- hiylə işlətmək
- kefi kök olmaq

• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
lovğa	loğa
dovşan	doşan

C

Mətndəki obrazların xarakteri haqqında fikirlərinizi deyın.

Ç

Nöqtələrin yerinə uyğun olaraq **əvvəl**, **sonra**, **sonda** sözlərini əlavə edin.

a) ... Dovşanla Kirpi qaçış yarışına çıxırlar.

b) ... Kirpi Dovşanı yamanca yorur.

c) ... Dovşan Kirpinin qısa ayaqlarına gülür.

4

A

Verilmiş sözləri obrazlarla uyğunlaşdırıb yazın.

hiylə işlətdi.

1. Dovşan ...

lovğalanır

2. Kirpinin dostu ...

kömək edir

3. Kirpi ...

• Bunları bilməliyik •

Hərəkət bildirən sözlər

üzmək

qaçmaq

tullanmaq

sürmək

B

Hərəkət bildirən sözləri seçib cümlədə işlədin.

ayı, yazdı, oxuyur, tənəbl,
 oynayır, dovşan, gedəcək

C

Qruplarla iş

Şəkillər əsasında nağıl qurub danışın.

• Hüsrxət •

Zz

Zz

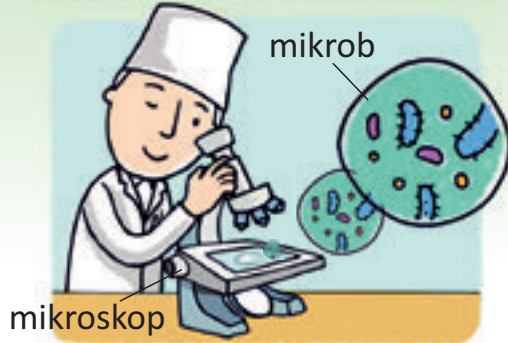
üz

üzüm

ulduz

Zeki

1 A Şəklə baxın. Suallara cavab verin.

1. Həkim nəyə baxır?
2. Mikrobları necə görmək olar?
3. Sizcə, mikroblar niyə yaranır?
4. Onların qarşısını necə ala bilərik?

B Mətni oxuyun. Mətnin sonunu davam etdirin.

ŞİKAYƏT

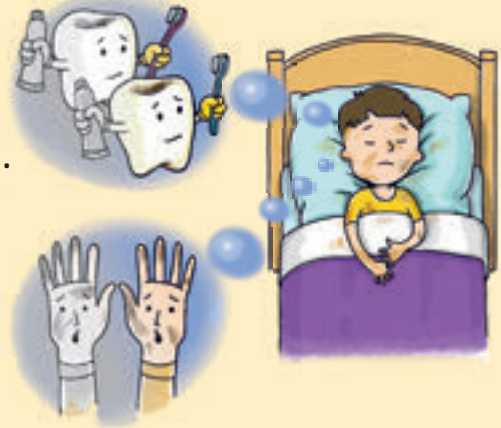
Anarın tez-tez diş, qarnı ağrıyır. Bir gün yuxu gördü...

Dişləri ona deyirdi:

– Anar, hər gün
səhər və axşam bizi fırçala.

Əlləri deyirdi:

– Anar, gün ərzində
bizi tez-tez yu.

• Söz boğçası •

- gigiyena
- mikrob
- mikroskop
- diş fırçası
- diş məcunu
- cihaz

• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
mikrob	mikrop
mikroskop	mikraskop

C Cümlələri tamamlayıb yazın.

1. Anarın dişləri ağrıyır, çünki ...

2. Anarın qarnı ağrıyır, çünki ...

a) əllərini yumurdu.

b) dişlərini fırçalamırdı.

2

A

Şəkillərlə cümlələri uyğunlaşdırın.

GİGİYENƏ QAYDALARI

Nümunə: 1 – ç

1

2

3

4

5

6

- a) Səhər və axşam dişlərinizi fırçalayın.
 b) Yeməkdən əvvəl və sonra əllərinizi yuyun.
 c) Asqıranda və öskürəndə ağzınızı tutun.
 ç) Saçlarınızı darayın, səliqəli saxlayın.
 d) Vaxtaşırı dırnaqlarınızı tutun.
 e) Hər gün duş qəbul edin.

• Bunları bilməliyik •

Əlamət bildirən
sözlər

Necə?

Nə cür?

Hansı?

səliqəli

gümrah

sağlam

təmiz

B

Şəkillərə baxın.

Nöqtələrin yerinə uyğun gələn sözləri yazın.

sağlam çirkli xəstə təmiz

... köynək

... köynək

... uşaq

... uşaq

C

Nöqtələrin yerinə əlamət bildirən sözlər artırıb dəftərinizə yazın.

1. Anam mənə ... köynək verdi.
 2. ... əllərlə yemək yemə.
 3. İdmançının ... bədəni var.
 4. ... uşaq tez-tez öskürürdü.

• Hüsrxət •

Jj

jurnal

əjdaha

qaraj

Jalə

3

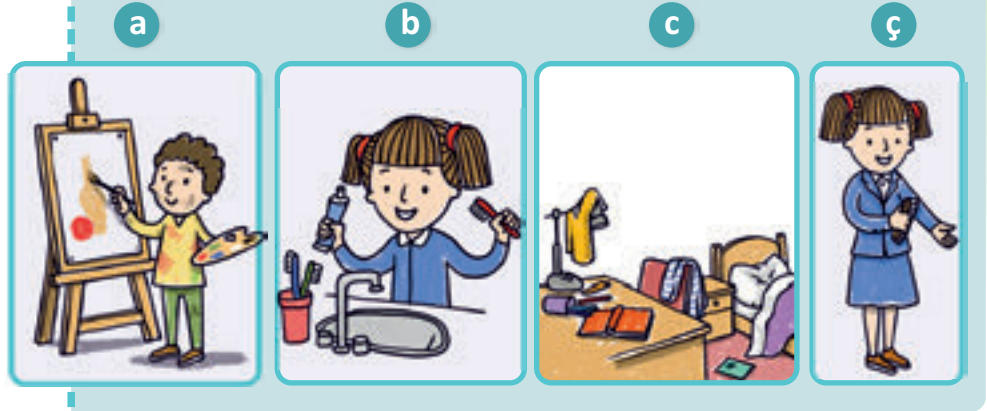
A

Şeiri oxuyun. Verilmiş şəkillərdən hansıları şeirdəki obrazı təsvir edir? Fikrinizi şeirdən gətirilmiş nümunələrlə izah edin.

TƏMİZLİK

Səhər durunca
Əlimdə fırça,
Yudum dişimi,
Bildim işimi.
İnanmırsan, bax,
Dişim ağappaq.
Üstüm tərtəmiz,
Bax beləyik biz.

Abdulla Şaiq

B

Açar sözlərdən istifadə edərək “Şikayət” mətnindəki Anar obrazını “Təmizlik” şeirinin qəhrəmanı ilə müqayisə edin.

Açar sözlər: gigiyena qaydaları, çirkli, fırçalamaq, təmiz, yumaq, xəstələnmək

C

Anarın sadaladığı əlamətlərə hansı meyvə uyğun gəlir? Hansı şagird bu oyunun qalibi olacaq? Qruplarla bu oyunu davam etdirin .

Ç

Sözlərlə mənalarnı uyğunlaşdırıb dəftərinizə yazın.

1. gigiyena

2. mikrob

3. mikroskop

4. məcun

a) mikrobları görmək üçün alət

b) diş yumaq üçün vasitə

c) təmizlik

ç) xəstəliklərin səbəbi

Şəkillər üzrə hekayə qurun.

1. Şəkillərin ardıcılığını müəyyənləşdirin.

2. Aşağıdakı suallar sizə danışmağa kömək edəcək.

- Hekayə hansı hadisə ilə başlayır?
- Oğlan hansı problemlə qarşılaşmışdı?
- Problem necə həll olundu?
- Nəticədə nə baş verdi?

3. Hekayənizdə hansı obrazlar iştirak etdi?

4. Hekayənizə başlıq verin.

Faydalı məsləhət

Hekayəni danışarkən cümlələri belə başlaya bilərsiniz:

Əvvəl Anar dişlərinə qulluq etmirdi.

Sonra ...

Daha sonra ...

Sonda ...

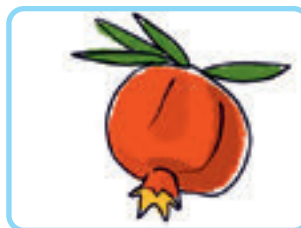
Əlamət bildirən sözləri aid olduğu sözlərlə uyğunlaşdırıb dəftərinizə yazın.

yamyasıl
dolu
qırmızı
dairəvi

masa
nar
ağac
kisə

Nümunə:

yamyasıl ağac

1

A

Suallara cavab verin.
Şəkil üzrə sağlam qida
haqqında danışın.

Günlük menyumuzda müxtəlif
məhsullar olmalıdır. Onların
bəzilərindən daha çox, digərlərindən
isə az istifadə etməliyik.

1. UN MƏHSULLARI

2. MEYVƏ-TƏRƏVƏZ

5. ŞİRNİYYAT

4. ƏT MƏHSULLARI

3. SÜD MƏHSULLARI

- Günlük menyumuzun **neçə** bölməsi var?
- Neçənci** bölməyə daha çox yer ayrılıb?

B

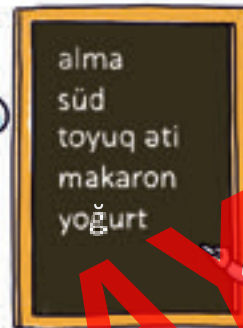
Əli və Anarın nahar üçün hazırladıqları menyulara nəzər salın.
Hansı menyu faydalı qidalardan ibarətdir?

• Söz boğçası •

- qida
- məhsul
- vitamin
- menyu

Əli

Anar

C Cütlərlə iş

Nahar menyusu hazırlayın. A tapşırığında sağlam qida ilə bağlı verilmiş təsvirdən istifadə edə bilərsiniz.

2 A Şeiri oxuyun. Adı çəkilməyən meyvələri göstərin.

MEYVƏLƏR

Bizim qəşəng uşaqlar
Gərək yesin heyva, nar,
Püstə, badam, şaftalı,
Armut, ərik, albalı,
Əncir, limon, portağal,
Əzgil, böyürtkən, zoğal,
Alça, giləs, gilənar.
Bu dadlı meyvələrin
Uşaqlara xeyri var.

Emil Mehdiyev

B Suallara cavab verin.

1. Şeirdə günlük menyumuzun hansı bölməsindən danışılır?
2. Bu bölməyə aid neçə məhsulun adı çəkilib?
3. Şair uşaqlara hansı məsləhəti verir?
4. Şeirə başlıq verin.

• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
şaf t alı	şaf d alı
püsb t ə	püsb d ə

C Şəkilləri uyğun sözlərlə əvəz edib cümlələri köçürün. 62-ci səhifədə A tapşırığında verilmiş qida adlarından istifadə edin.

1. Sümüklərin möhkəm olması üçün qidalanmalıyıq.

2. Enerji almaq üçün istifadə etməliyik.

3. Vitamin almaq üçün yeməliyik.

Mətni oxuyun. Şəkildəki meyvələr haqqında bildiklərinizi mətndəki məlumatlarla müqayisə edin.

• Söz boğçası •

- mübahisə etmək
- zəngin
- tərifləmək
- bəkməz

MEYVƏLƏRİN SÖHBƏTİ

Yay idi. Artıq bağda dadlı meyvələr yetişmişdi. Onlar hər gün mübahisə edirdilər. Alça deyirdi:

– Dünyada məndən gözəl meyvə yoxdur. C vitamini ilə zənginəm. Qızdırma xəstəliyinin dərmanıyam.

Gavalı özünü belə tərif edirdi:

– Mənimtək meyvə hanı? Mən həm sarı, həm bənövşəyi, həm də yaşıl rəngdə oluram.

Ərik də lovğalanırdı:

– Mən sizintək turş deyiləm. Bal kimi şipşirinəm. Min bir dərdin dərmanıyam.

Üzüm də özünü tərifləyirdi:

– Meyvələr içində hamıdan faydalıyam. Kişmiş də, bəkməz də məndən hazırlanır.

Axır ki, bağban söhbətə qarışmalı oldu:

– Ay meyvələr, dalaşmayın. Hər birinizin öz dadı, öz faydası var.

Bağbanın bu sözlərindən sonra meyvələr sakitləşdi.

Məhəmməd Füzuli

B Mətnə əsasən cümlələrin hansı obraza aid olduğunu müəyyənləşdirib yazın.

- Mən bal kimi şipşirinəm.
- Qızdırma xəstəliyinin dərmanıyam.
- Hər kəsin öz dadı, öz faydası var.
- Məndən bəkməz, kişmiş hazırlanır.
- Müxtəlif rəngdə oluram.

C Rollu oyun

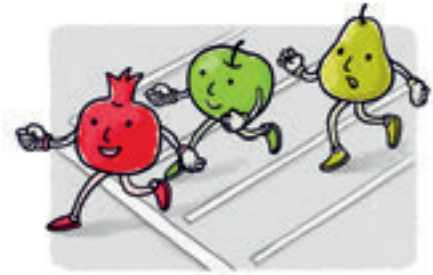
Sevdiyiniz meyvələri tərifləyərək “Meyvələrin söhbəti”ni davam etdirin.

Ç Nöqtələrin yerinə uyğun sözləri əlavə edib köçürün.

təriflədi, mübahisə, zəngin, bəkməz

Meyvələr ... edirdilər.
Üzümdən ... hazırlanır.
Meyvələr özlərini ...
Meyvələr vitaminlə ... olur.

D Şəkillərə aid cümlələr qurun.

• Bunları bilməliyik •

Say bildirən sözlər

Neçə?

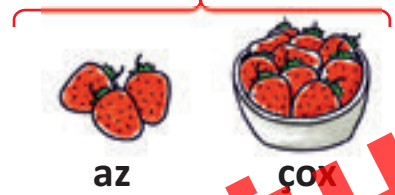
üç

Neçənci?

birinci

Nə qədər?

az

çox

E Say bildirən sözləri seçib cümlədə işlədin.

menyu, altı, idman, çox, qida, sağlam, on, beş, dərək, faydalı, iki, üçüncü

4

A

Mətni oxuyun. Sizin üçün maraqlı olan məlumatları qeyd edin.

ÇÖRƏK AĞACI

İsti ölkələrdə maraqlı bir ağac bitir. Bu ağac “çörək ağacı” adı ilə tanınır. Meyvəsi sarı və ya açıq-yaşıl rəngdədir. Formasına görə qovuna bənzəyir. Onun tərkibi A və C vitaminləri ilə zəngindir. Əsasən, meyvə salatlarında istifadə edilir. Bişərkən ondan çox gözəl çörək ətri gəlir. Ona görə də bu ağacı “çörək ağacı” adlandırırlar.

B

Cümlələrdəki səhvləri düzəldərək “Çörək ağacı” haqqında düzgün məlumatlar verin.

Nümunə: Soyuq ölkələrdə yetişir.

– Xeyr, “çörək ağacı” isti ölkələrdə bitir.

• Söz boğçası •

- qovun
- tərkib

1. Meyvəsi tünd yaşıl rəngdədir.
2. Quruluşu qarpıza bənzəyir.
3. Tərkibi B və D vitaminləri ilə zəngindir.

C

“Çörək ağacı” mətninə aid açar sözləri seçin. Həmin sözləri yeni cümlələrdə işlədin.

çiçək, ağac, sarı, qarpız, qovun, tərəvəz, soyuq, vitaminli, ətirli, meyvə

Ç

Cümlələri köçürün. Ad bildirən sözləri göy, əlamət bildirən sözləri sarı, say bildirən sözləri qırmızı, hərəkət bildirən sözləri yaşıl rənglə işarə edin.

- Bağban çoxlu qırmızı alma dərdi.
- Leyla iki ala-bəzək kəpənək tutdu.
- Arzu birinci səbətə iri göbələkləri yığdı.

5

A

Meyvə salatının resepti ilə tanış olun:

1. Meyvə salatının tərkibini oxuyun.
2. Hazırlanma qaydasını oxuyarkən cümlələrə uyğun olaraq "sonda", "əvvəlcə", "sonra" sözlərini artırın.

• Söz boğçası •

- qəlyanaltı
- resept

Meyvə salatının resepti**Tərkibi:**

- 1 ədəd alma
- 1 ədəd armud
- 5 ədəd çiyələk
- 1 qab yoğurt

Hazırlanma qaydası:

... meyvələri yuyuruq.

... meyvələri doğrayıb bir qaba yığılıq.

... bu meyvələrin üzərinə yoğurt tökürük.

B

İndi isə sevdiyiniz meyvə salatının tərkibini yazın. Say bildirən sözlərin altından xətt çəkin.

Nuş olsun!

C

Özünüz üçün günlük menyu hazırlayın.

Səhər yeməyi

Qəlyanaltı

Nahar

Axşam yeməyi

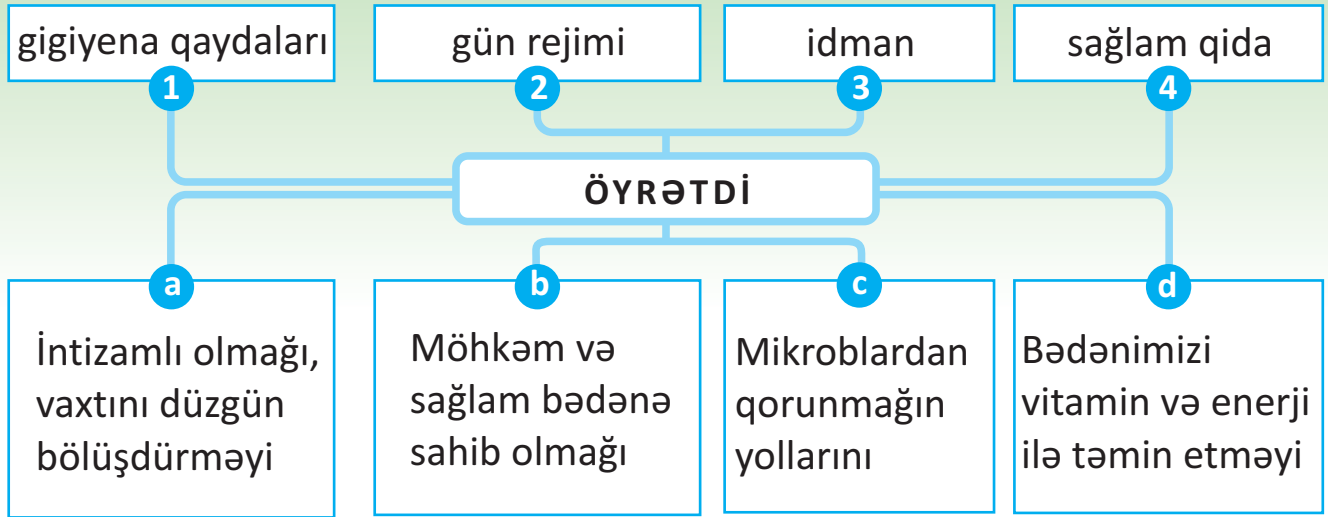
Ç

"Sağlam qida" mövzusu ilə bağlı yeni sözləri seçib cümlədə işlədin.

gigiyena, qida, məhsul, mikrob, bəkməz menyu, dərək, rejim, vitamin

Ümumiləşdirici təkrar

6 A Bu bölmədə keçdiyiniz fəsilər sizə nəyi öyrətdi? Uyğunlaşdırın.

B Verilmiş sözləri cədvəl üzrə qruplaşdırın.

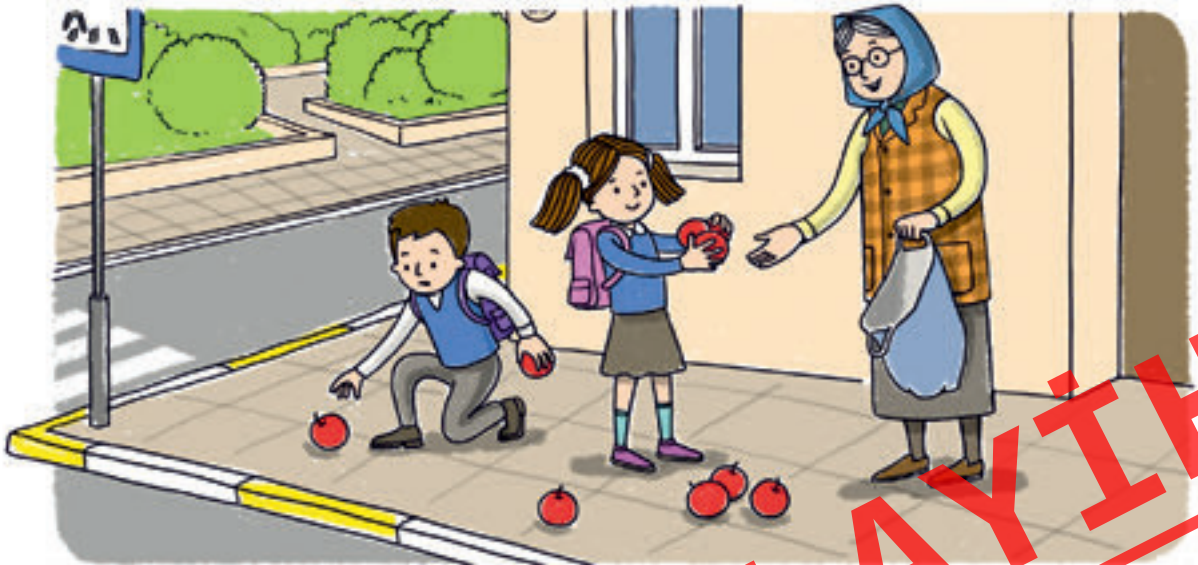
küçə, çevik, çox, qaçır, təhlükəli, birinci, dərnək, az, gözəl, güldü, rəssam

ad bildirən	əlamət bildirən	say bildirən	hərəkət bildirən

C Dəftərinizdə hər suala cavab olan bir söz yazın.

kim? nə? hara? necə? neçə? nə etdi? nə edir? nə edəcək?

Ç Şəklə uyğun bir neçə açar söz yazın. Həmin sözlərin iştirakı ilə şəklə aid cümlələr qurun.

4

TƏBİƏTİN SİRLƏRİ

1

A

Şəkillərə baxın və suallara cavab verin.

- Sizcə, bu bölmədə nə haqda danışacağıq?
- Sırr dedikdə nə başa düşürsünüz?
- Təbiətin hansı sirləri ola bilər?
- Hansı şəkildəki təbiət hadisəsi sizin üçün sirdir?
- Təbiətin başqa hansı sirləri sizi maraqlandırır?

YAZ

YAY

PAYIZ

QIŞ

LAYINƏ

B Mətni oxuyun. Rənglərin adlarını dəftərinizdə qeyd edin.

RƏNGLƏRİN SÖHBƏTİ

– Rənglərin ən gözəli mənəm. Mən çəmənləri, ağacları, yarpaqları bəzəyirəm.

– Mən səmanın, dənizin rəngiyəm. İnsanlara sakitlik və rahatlıq verirəm.

– Mən bu dünyanı isidən Günəşin rəngiyəm. Günəş olmasa, soyuqdan hamınız donarsınız.

– Mən isə ətirli meyvələrin rəngiyəm. Unutmayın ki, portağal, naringi, yerkökünü sevdiren mənəm...

– Niyə dava edirsiniz? Hər birinizin öz gözəlliyi var. Yaxşısı budur, mənimlə gəlin. Qırmızı, göy, bənövşəyi rənglər sizi gözləyir. Onlarla birlikdə göy üzünü bəzəyin.

İradə İsmayılqızı

C Mətnə hansı təbiət hadisəsi ilə tanış oldunuz?

Ç Uyğunluğu müəyyən edin.

səmanın
dənizin rəngi

portağalın,
yerkökünün rəngi

çəmənlərin,
ağacların rəngi

Günəşin
rəngi

D Sizcə, bu rənglər mübahisəyə qoşulsalar, nə deyərlər?

2 A Göyqurşağı görmüsünüzmü? Sizcə, o necə yaranır? Göyqurşağı haqqında aşağıdakı mətni oxuyun və bildiklərinizlə müqayisə edin.

GÖYQURŞAĞI NECƏ YARANIR?

Hava tutulur, göy üzünü qara buludlar alır. Şimşək çaxır, yağış yağmağa başlayır. Yağışdan sonra gün çıxır. Gün şüaları yağış damcılarının üzərinə düşür. Bu zaman günəşin şüası rənglərə ayrılır. Həmin rənglər səmada qövs şəklində düzülür və göyqurşağı yaranır.

Göyqurşağı daha çox yaz yağışından sonra görünür. Göyqurşağının yeddi rəngi var: qırmızı, narıncı, sarı, yaşıl, mavi, göy, bənövşəyi.

• Söz boğçası •

• səma • qövs • şimşək • şüa

B Şəkillərdən istifadə etməklə göyqurşağının yaranma ardıcılığını müəyyən edin .

C Bu mətnə göyqurşağı ilə bağlı hansı yeni məlumatlara rast gəldiniz?

Ç Samitlərə uyğun saitlər artırmaqla tapmacaların açmasını tapın.

b l d

g n ş

y ğ ş

Göydə gəzər qalaq-qalaq,
Gah tutqundur, gah rəngi ağ.

Aləmə işıq salır,
Axşam gül kimi solur.

Göy üzü damar-damar,
Göydən yerə nur damar.

D İndi isə həmin sözləri uyğun gələn nöqtələrin yerinə yazmaqla cümlələri köçürün.

Yazda tez-tez yağır.
.... süiaları torpağı qızdırır.
Göy üzünü qara aldı.

E Nöqtələrin yerinə uyğun gələn sözləri seçib cümlələri oxuyun.

Rənglər ... bildirir. (ad / əlamət / hərəkət)

Rəqəmlər ... bildirir. (ad / əlamət / say)

"Yağış", "bulud", "günəş" sözləri ... bildirir. (ad / əlamət / hərəkət)

"Guruldamaq", "yağmaq" sözləri ... bildirir. (ad / əlamət / hərəkət)

Ə Uyğunluğu müəyyən edin və yazın.

Hava	Günəş	Yağış	Şimşək
çaxır	yağır	tutulur	çaxır

3 A Şeirdə bitişik verilmiş sözləri müəyyən edərək oxuyun.

Mənə gecələr baxın,
Səhər olduyatıram.
Günəş çıxanayaxın
Göyüzündə batıram.

- Sözlər arasında boşluqlar buraxaraq şeir parçasını köçürün.

Şeir və nağıl

Şeir

Dərsə gedən bir uşaq
Çıxdı buz üstə qoçaq.
Sürüşdü birdən-birə,
Düşdü üz üstə yerə.

misralar

Nağıl, hekayə

Bir uşaq dərsə gedirdi.
O, buzun üstünə çıxdı.
Ayağı sürüşdü və yerə yığıldı.

cümlələr

- B** Əvvəlki bölmələrdə keçdiyiniz mətnləri xatırlayın.
Hansı mətnlər şeir, hansılar hekayə şəklindədir?

Məktəbə get, dərs oxu! səh. 51

Xilaskar it səh. 30

Kirpi və Dovşan səh. 56

Təmizlik səh. 60

Ayı və dostları səh. 54

İdman dərsi səh. 53

- C** Aşağıdakı şeiri oxuyun, suallara cavab verin.

Düşünürdüm, Ay nədən
Arıq olur çöp kimi.
Bir də gördüm, kökəlib,
Dönüb olub top kimi.

Mina Rəşid

- Aşağıdakı şeir parçasında neçə misra var?
- Hər misrada neçə heca var?
- Hansı şəkildə Ay şeirin 2-ci misrasındakı təsvirə uyğundur?

- Ç** Verilmiş şeir parçalarını öz sözlərinizlə nəql edin.

Şaftalı ağacları
Çiçəkləyib çəhrayı.
Arılar bərk sevinir,
Bol olacaq balları.

İbrahim Yusifoğlu

Bir boz ayı balası
Çıxdı yaşıl təpəyə.
Gördü bal arıları
Düzüləbdür pətəyə.

Zahid Xəlil

Vızıldayıb çəmənləri
Gəzir bir-bir arılar.
Çiçəklərin qulağına
Nəğmə deyir arılar.

Zahid Xəlil

4

A

Hansı səma cisimlərini görmüsünüz?
Onlar haqqında bildiklərinizi danışın.

B

Şeir və hekayə şəklində olan
mətnlər arasındakı uyğunluğu
müəyyənləşdirin.

• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
təbiət	təbiyət
rəng	rən ^k
yanaq	yana ^x
şimşək	şimşə ^y
qövs	qöf ^s
bulud	bulut ^t

RƏSSAM GÜNƏŞ

Şeir

Rəssam günəş ertə durdu,
Təbiətə min rəng vurdu.

Fırçasını çəkdi dağa,
Göy dənizə, yaşıl bağa,
Gah soluna, gah sağına,
Uşaqların yanağına.

Günəş gözəl bir rəssamdır,
Hər tərəfə rəngi çatdı.

Elə ki gördü axşamdır,
Dağ dalına enib yatdı.

Xanımana Əlibəyli

Nağıl

- A. Günəş fırçasıyla dağı, dənizi, bağları, uşaqların yanağını boyayır.
- B. Günəş axşamlar dağların arxasına keçib yuxuya gedir.
- C. Günəş yuxudan oyanan kimi təbiəti rəngləməyə başlayır.
- Ç. Günəş gözəl rəssamdır. Hər tərəfi boyamaq üçün rəngləri var.

C

“Rəssam günəş” şeirinə çəkilmiş şəkildə hansı misralar təsvir olunub?

1 A Sözlərlə şəkilləri uyğunlaşdırın.

ilbiz

tırtıl

kəpənək

parabüzən

B Kitabın cildinə baxın. Sizcə, bu kitabda nə haqda danışılır?

C Mətni oxuyun. Mətnin hansı hissələri şəkillərdə təsvir olunub?

Biri var idi, biri yox idi. Bir ilbiz var idi. İlbiz həmişə qəhvəyi çanağını belində daşıyırdı. Bu da onun heç xoşuna gəlmirdi. Elə hey dostlarına şikayətlənirdi:

– Ah, çanağımı belimdə daşımaqdan yorulmuşam. Bu nə çanaqdır?! Heç bəzəyi də yoxdur.

Günlərin bir günü Kəpənək dedi:

– Bilirsən, meşədə rəssam Tırtıl yaşayır. Gəl onun yanına gedək. O sənə çanağını istədiyin kimi rəngləyər.

İlbiz bu xəbərə sevindi. Birlikdə yola çıxdılar. Tırtılın evinə gəlib çatdılar. Tırtıl ilbizin çanağını rəngarəng naxışlarla bəzədi.

İlbiz al-əlvən çanağını bəyəndi.

Ç Mətn və şəkillər əsasında suallara cavab verin.

- İlbizin yaxın dostları kimlərdir?
- İlbiz nədən şikayətlənirdi?
- Dostları ilbizə necə kömək etdilər?

Söz boğası

- çanaq
- naxış
- leysan

D Bu heyvanlardan hansının çanağı var?

2 A Mətnin davamını oxuyun və suallara cavab verin.

Dostlar geri qayıdırdılar. İlbiz çox yavaş hərəkət edirdi. Birdən güclü yağış yağmağa başladı. Leysan Kəpənək və Parabüzəni tamamilə islatdı. İlbiz isə sakitcə çanağına çəkilib yağışın kəsməyini gözlədi. Yağış kəsdikdən sonra İlbiz su içində büzüşmüş dostlarını gördü.

Öz-özünə düşündü:

–Yaxşı ki, məni qoruyan çanağım varmış.

Asiyə Aslanər

B Mətnin sonuna hansı cümləni əlavə edərdiniz?

Seçiminizi izah edin.

A) İlbiz çanağını dostlarına hədiyyə edir.

B) O gündən sonra İlbiz bir daha çanağından şikayətlənmədi.

C) Yağış çanağın rənglərini yuyub aparır.

C Şəkillərin ardıcılığını müəyyənləşdirin və mətni nəql edin.

Ç Cümlələrin birinci və ikinci hissələrini uyğunlaşdırın.

1. İlbiz kədərli idi, çünki ...
2. İlbiz şikayətləndi, ona görə də ...
3. İlbiz yağışda islanmadı, çünki ...
4. İlbiz sevindi, ona görə ki ...

onun çanağı var idi.

indi onun al-əlvən çanağı var idi.

çanağını daşımaqdan yorulmuşdur.

dostları onu tirtilin yanına apardılar.

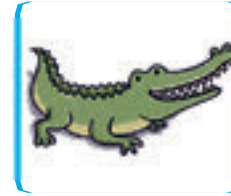
D Doğru, yoxsa yanlış?

1. İlbizin çanağı qırılmışdı.	😊	☹️
2. Dostları İlbizi Tırtılın yanına apardılar.	😊	☹️
3. Tırtılın yanına gedəndə güclü yağış yağdı.	😊	☹️
4. Rənglənmiş çanaq İlbizin xoşuna gəlmədi.	😊	☹️
5. İlbiz çanağına girib yağışdan qorundu.	😊	☹️
6. İlbiz başa düşdü ki, çanağın da faydası var.	😊	☹️

E Mətndəki obrazların adlarındakı hecaların sayını müəyyən edin.

Sonra isə həmin adları hecaların sayına görə şəkillərdəki heyvan adları ilə uyğunlaşdırın.

3

A “Sirli canlılar” kitabından ilbizlər haqqındakı mətni oxuyun. Sizin üçün yeni məlumatları dəftərinizdə qeyd edin.

İLBİZLƏR

İlbizlərin bədəni bərk çanaq içərisində yerləşir. Təhlükə olanda baş və ayaqlarını da çanağın içərisinə çəkirlər.

Onlar həm quruda, həm də suda yaşayırlar. Çox soyuq havada donurlar. Çox isti havada isə quruyurlar. İlbizin çanağı onları donmaqdan və qurumaqdan qoruyur.

İlbiz buynuzcuqları ilə həm görür, həm də qoxu hiss edir. İlbizlər daha çox ot ilə qidalanırlar. Bəzən ət də yeyirlər.

B Mətnə ilbiz haqqında hansı məlumat verilmir?

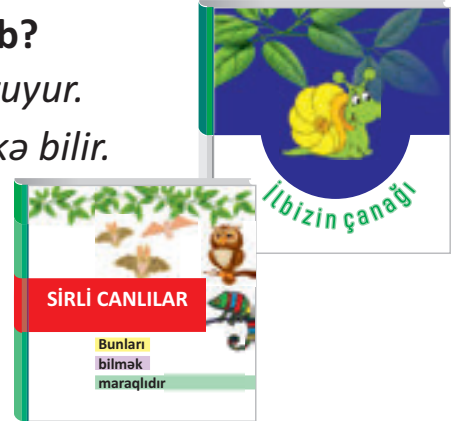
- A) İlbiz soyuq havada donur.
B) İlbiz həm otlar, həm də ətlə qidalanır.
C) İlbiz 3 il qidalanmadan yata bilər.

C Hansı şəkil mətnin məzmununa uyğundur?

Ç Aşağıdakı məlumatlar hansı kitablarda verilib?

- İlbizin çanağı onu istidən və soyuqdan qoruyur.
- İlbiz baş və ayaqlarını da çanağın içinə çəkə bilər.
- İlbizin çanağı qəhvəyi rəngdədir.
- İlbiz isti havada quruyub məhv olur.
- İlbizin buynuzcuqları var.
- İlbiz çox yavaş hərəkət edir.

4 A Cümlədə göy rənglə verilmiş sözü hansı sözlə əvəz etmək olar?

İlbizin çanağı *bərk* olur.

- A) gözəl B) möhkəm C) uzun

• Bunları bilməliyik •

Yaxınmənalı sözlər

bəyənmək

xoşlamaq

rəngarəng

al-qırmızı

B Yaxınmənalı sözləri uyğunlaşdırıb oxuyun.

rəng	yoldaş
dost	qəşəng
gözəl	asta
yavaş	boya

• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
kəpənək	kəpənəy
parabüzən	parabizən
al-əlvan	aləlvan
çanaq	çanax

C Cümlələrdə qırmızı rənglə verilmiş sözləri yaxınmənalı sözlərlə əvəz edərək köçürün.

uca şir birdən böyük

Biz zooparkda *aslan* gördük.
 Şirin *iri* gövdəsi və pəncələri var.
 Onun qəfəsinin divarları *hündür* idi.
 Şir *qəfildən* nərildədi.

Ç Qruplarla iş

Aşağıdakı cümlələri davam etdirərək nağıl qurun və danışın.

1. Biri var idi, biri yox idi, bir fil var idi. Filin xortumu çox uzun idi. Hərəkət edərkən ona mane olurdu. ...

2. Bir gün ulaqla zebrə rastlaşdılar. Ulaq zəbrə dedi: "Sənin nə gözəl zolaqların var. Amma mən ..."

3. Bir gün dəvə öz-özünə düşündü: "Görəsən, niyə mənim belim əyridir?" ...

4. Bayquş yalnız gecələr yuvasından çıxırdı. Gündüzlər isə həsrətlə başqa quşların səsinə qulaq asıb düşünürdü: "Kaş mən də işıqda görə biləydim" ...

1

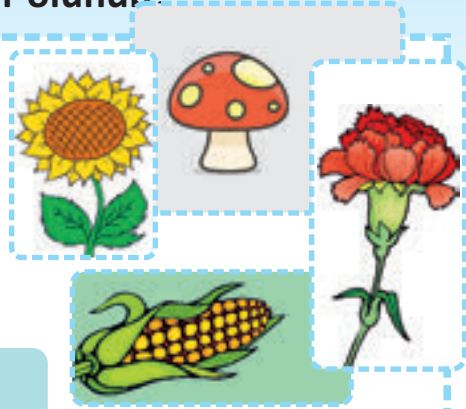
A

Tapmacanın açması hansı şəkildə təsvir olunub?

Meşədir, çəməndir oylağım mənim,
 Özümdən yekədir papağım mənim.
 Bəzən zəhərliyəm, bəzən yeməli,
 Düz bircə dənədir ayağım mənim.

?

- Tapmacadakı hansı məlumatlar cavabı tapmaqda sizə kömək etdi?

B

Şeiri oxuyun və suallara cavab verin.

AĞ GÖBƏLƏK

Göbələk, ağ göbələk, Kol dibində bitirsən,
 Ay ağpapaq göbələk! Elə bil ki çətirsən.

Dağlarda qar əriyib Gizlənmə uşaqlardan,
 Qarışanda sellərə, Qoy hər an görək səni.
 Çimib yaz yağışında Səbətlərə doldurub
 Səpələn bu çöllərə. Evə gətirək səni.

Zahid Xəlil

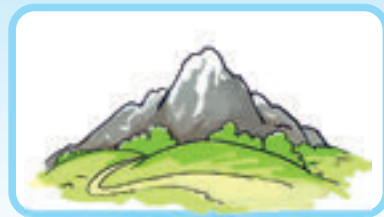
Söz boğçası

- oylaq
- sel
- kol
- çətir
- səbət

C “Göbələk” şeirini tapmaca ilə müqayisə edin. Bu şeirdə hansı yeni məlumatlarla rastlaşdınız?

Ç Şair göbələyi nəyə bənzədir?

D Verilmiş sözləri cədvəl üzrə qruplaşdırın.

yağış, papaq, çimmək, zəhərli, səbət, doldurmaq, ağ, gətirmək

ad bildirən sözlər	əlamət bildirən sözlər	hərəkət bildirən sözlər

2 A Misraların sonundakı hansı sözlər oxşar səslənir?

Dağlarda qar əriyib
Qarışanda sellərə,
Çimib yaz yağışında
Səpələn bu çöllərə.

• Bunları bilməliyik •

Şeir, bənd, qafiyyə

B Aşağıdakı şeir parçasını oxuyun və suallara cavab verin.

HARA GEDİRSƏN AXŞAM?

Meşəlikdə əsdi Şam,
Dedi körpə Cüyürə:
– Hara gedirsən axşam
Sən yüyürə-yüyürə?
Cüyürüm, öz vaxtı var
Meşədə əylənməyin.
Rastına düşmək olar
Burda Əyripəncənin.

Xanımana Əlibəyli

?

- Şeirin müəllifi kimdir?
- Şeirdə neçə bənd var?
- Şeirdə neçə misra var?
- Hər misrada neçə heca var?
- Hansı misralar qafiyələnir?

C Qafiyələnən sözləri uyğunlaşdırın.

satdı	itdi
soldu	əkdi
yağdı	yoldu
qaçdı	batdı
bitdi	saçdı
çəkdi	sağdı

• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
göbələk	göbələy
doşan	doşan
bənövşə	bənöşə
qanad	qanat

Ç Nöqtələrin yerinə uyğun sözlər artırmaqla şeir parçasını dəftərinizə köçürün.

döşə dişə uçaram, açaram, qaçaram,

*Bənövşəyəm, bənövşə,
Düşmüşəm dils-....
Qızlar, oğlanlar mənə
Dərib taxarlar....*

*Bahar oldu ...,
Qar, borandan ...,
Bəşqə güllər açanda
Mən qış olub....*

“Göbələk” mətninə çəkilmiş şəkillərə baxın.
Sizcə, necə olur ki, göbələk sürətlə böyüyür?

XEYİRXAH GÖBƏLƏK

Günlərin bir günü meşədə güclü yağış yağır. Heyvanlar gizlənməyə yer axtarırlar. Qarışqa balaca bir göbələk görüb onun altında gizlənir.

Aradan bir az keçmiş su içində büzüşmüş Sərçə onlara yaxınlaşır. Qarışqa onu da yanlarına çağırır.

Nəhayət, Dovşan da onlara qoşulur. Hamısı birlikdə yağış kəsənə kimi göbələyin altında gizlənir.

Bir az sonra yaxınlıqda qanadları ıslanmış Kəpənək görünür. Kəpənəyə yazığı gələn Qarışqa yanında ona da yer verir.

Birazdan yağış kəsir. Göy üzündə Gü-nəş görünür. Heyvanlar sevinclə gö-bələyin altından çıxırlar. Əvvəl kiçik olan göbələk indi xeyli böyümüşdü... Onlar bunun necə baş verdiyini anla-mırlar. Bəs siz necə? Bu sualın cavab-ını bilirsinizmi?

Vladimir Suteyev

- B** Şəkildən istifadə etməklə suala cavab verin:
– Nə üçün heyvanlar yağışdan qorunmaq üçün göbələyi seçirlər?

- C** Nağılda hansı obrazın adı çəkilmir?

- Ç** Mətnə görə ardıcılığı müəyyən edin.

- a) Kəpənək, Qarışqa, Sərçə, Dovşan
b) Qarışqa, Sərçə, Dovşan, Kəpənək
c) Qarışqa, Kəpənək, Sərçə, Dovşan

- D** Şəklə əsasən “Xeyirxah göbələk” mətnini genişləndirin və nəql edin.

- 4 A** Tapmacaları oxuyun. Tapmacalarla “Xeyirxah göbələk” mətnindəki obrazları uyğunlaşdırın.

• Söz boğçası •

- zəhmətkeş
- şeşə
- hoppanmaq
- fəryad
- ləçək
- məskən

İşləmək olmuş peşəm,
Çünki mən zəhmətkeşəm.
Bütün yayı işlərəm,
Qış gələndə dişlərəm.

*

Şeşədir qulaqlarım,
Nazikdir ayaqlarım.
Qaçanda hoppanaram,
Kələmlə xoşdur aram.

Cik-cik çağrılır adım,
Balacadır qanadım.
Balama əl vursalar,
Göyə çıxar fəryadım.

*

Qonar gülə-çiçəyə,
Hər yarpağa, ləçəyə.
Qanadı xallı, zər-zər,
Məskənidir çəmənlər.

- B** Tapmacaların məzmununa diqqət edin. Əlamət bildirən sözləri aid olduğu sözlərlə uyğunlaşdırıb dəftərinizə yazın.

balaca xallı
şəşəqulaq
zəhmətkeş

qarışqa
dovşan
sərçə
kəpənək

Nümunə:

balaca sərçə

- C** Şəkillərin ardıcılığını müəyyənləşdirib mətn qurun.

- Ç** Hər bir sual cümləsinə uyğun olan nəqli cümləni seçin.

1. – Ana, olarmı biz göbələk yığmağa gedək?
2. – Ana, göbələkdən bizə nə bişirəcəksən?
3. – Bacı, yorulmusan?
4. – Asif, sən nə qədər göbələk yığmısan?

Nümunə:

1 – b)

- a) – Mən artıq yoruldum, evə qayıtmaq istəyirəm.
- b) – Olar. Amma çox uzaqlara getməyin.
- c) – Nigar, artıq mənim səbətım dolub.
- ç) – Mən sizə dadlı bir yemək bişirərəm.

D Aşağıdakı sözləri izahları ilə uyğunlaşdırın.

• sel	Alçaq, ağacəoxşar bitkidir.
• kol	Günəşdən, yağışdan qoruyur.
• çətir	Yaşıl otları örtülmüş yerdür.
• çəməni	İçərisinə meyvə, tərəvəz yığılır.
• səbət	Güclü yağışdan sonra yaranır.

E Aşağıdakı cümlələri “Göbələk” fəslində öyrəndiyiniz məlumatlara əsasən tamamlayın.

- Göbələk ... bitir.
- Göbələyin papağı ... bənzəyir.
- Bəzi göbələklər ..., bəziləri isə yeməli olur.
- Göbələklər ... çoxalır və sürətlə böyüyür.

Ə Sütunlardakı sözləri hecalarının sayına görə uyğunlaşdırın.

a kəpənək cırırama meşə quş	b bağ qaranquş ağacdələn səbət	c dovşan qarışqa kol parabüzən	ç sərçə kərtənkələ qar bənövşə
--	---	---	---

F Şəkillərdən istifadə edərək cümlələri tamamlayın və oxuyun.

Yazda ağaclar ... açır. Göy üzündən ... boylanır. Dağlarda ... əriyir.
Kol dibindən ... baş qaldırır. İsti ölkələrdən ... uçub gəlir.

1

A

Şəkillər üzrə danışın. Bu şəkillər sizə hansı təbiət hadisəsindən xəbər verir?

B

Mətni oxuyun. Obrazların adlarını dəftərinizdə qeyd edin.

BOZQULAĞIN BAHAR SEVİNCİ

Biri var idi, biri yox idi, bir bala Dovşan var idi. Adı da Bozqulaq idi. Günlərin bir günü qaranquşların səsi onu yuxudan oyatdı. Bozqulaq burnunu qırışdırdı:

– Quşlara bax. Səs salırlar. Qoymurlar yatım. Axı mən yatmaq istəyirəm.

Anası ona cavab verdi:

– Dur, Dovşan balam. Onlar adi quşlar deyil. Qaranquşlardır. Onlar gəliblərsə, deməli, bahar gəlib.

Bozqulaq qulaqlarına inanmadı:

– Bahar gəlib? Elə bircə gecədə? Onu qaranquşlar gətiriblər?

– Yox, Bozqulağım, bahar qaranquşları gətirib. O gəlib, havalar istiləşib, qaranquşlar da vətənə dönüblər.

Bozqulaq yuvadan bayıra atıldı.

– Ah, çiçəklərə bir bax! Günəş də çıxıb. Hər tərəf yaşıllaşib...

Elə bu vaxt Şirincə adlı alma ağacı onu səslədi:

– Dost, hara gedirsən?

Bozqulaq dedi:

– Salam, Şirincə. Gedim, görüm Kirpi oyanıb?

Düz üç aydır yatır...

Şirincə qolunu uzadıb çiçəklərindən birini dərdi:

– Al, bunu da dostuna apar.

Bozqulaq nəzakətlə:

– Sağ ol! – dedi.

Çiçəyi alıb dostunun görüşünə tələsdi.

C Mətndəki obrazların adlarını ardıcılıqla sadalayın.

Ç Cümlələri tamamlayın.

Bozqulaq yuxudan yarımçıq durdu, çünki ...

Bahar gəlmişdi, ona görə də ...

Şirincə Bozqulağa çiçək verdi ki, ...

D Mətnə görə şəkillərin ardıcılığını müəyyən edin.

E Doğru, yoxsa yanlış?

1. Mətnə hadisə yazın əvvəlində baş verir.
2. Bozqulaq anasının səsinə yuxudan oyandı.
3. Alma ağacı yayda çiçəkləyir.
4. Kirpi qış aylarında yatır.
5. Alma ağacı xeyirxah idi.

**Bozqulağın yay günləri haqqında mətni oxuyun.
Mətnə obrazların sevdiyi qidaları qeyd edin.**

BOZQULAĞIN YAY GÜNLƏRİ

Artıq yay gəlmişdi. Bozqulaq uzun yay günlərini maraqlı keçirirdi. Kirpi ilə oynayır, ayı üçün balıq tuturdu.

Bir gün Bozqulaq çəmənlikdə oynayırdı. Ətrafda rəngbərəng kəpənəklər uçurdu.

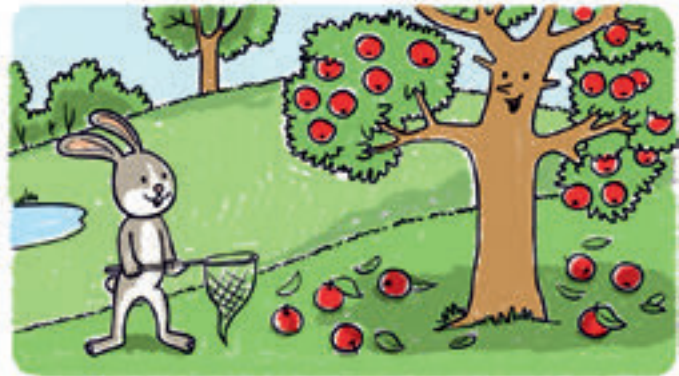
– Ah, bunlar necə də gözəldir! Bozqulaq kəpənəktutarı götürüb onların dalınca qaçdı.

– İstəyirəm sizi tutum. Mən sizi evimizdə saxlayacağam. Sizə yerkökü və kələm verəcəyəm. Elə dadlıdır ki...

Amma kəpənəklər sürətlə uçar, Bozqulağa gülürdülər. Birdən Şirincənin səsi eşidildi:

– Ey dost, bəsdir boş yerə qaçdın... Sənin yerkökün onlara lazım deyil. Onlar güllərin şirəsi ilə qidalanırlar. Yaxşısı budur, mən səni almalarım qonaq edirəm.

Şirincə silkələndi və yerə çoxlu alma töküldü. Bozqulaq Şirincəyə təşəkkür etdi. Kəpənəktutarı almalarla doldurub sevinclə dostlarının yanına yüyürdü. Hamı dadlı almaya qonaq oldu...

B Bozqulaq kəpənəkləri hansı tərəvəzlərə qonaq etmək istəyir?
Səbəbini izah edin.

C Mətnə belə bir obraz yoxdur.

Ç Hadisələri mətnə uyğun olaraq sıralayın.

- Şirinca Bozqulağı almaya qonaq etdi.
- Bozqulaq kəpənəkləri qonaq etmək istəyir.
- Bozqulaq dostlarını almaya qonaq etdi.
- Bozqulaq dostları ilə yay günlərini maraqlı keçirirdi.

D Mətnəki məlumatlardan çıxış edərək cümlələri tamamlayın.

- Dovşan ... ilə qidalanır.
- Kəpənəklər ... ilə qidalanır.
- Ayı ... ilə qidalanır.

E Yay fəslə ilə əlaqədar xatırladığınız əhvalatı danışın.

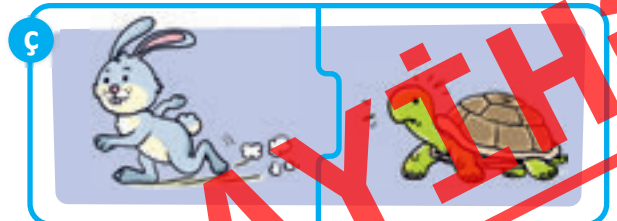
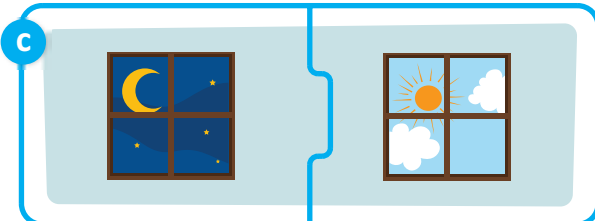
3 A Söz cütlərini şəkil cütləri ilə uyğunlaşdırın.

1) gecə – gündüz

3) yay – qış

2) cəld – yavaş

4) gəlmək – getmək

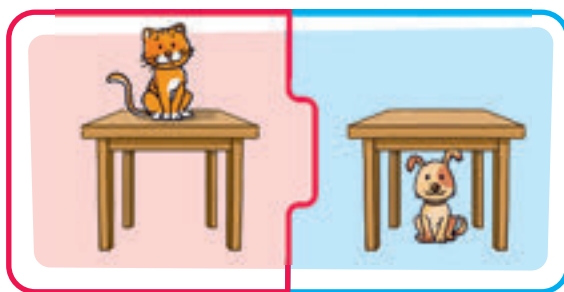

Əksmənalı sözlər

boş

dolu

üstündə

altında

B Əksmənalı sözlərin uyğunluğunu müəyyən edin.

uzun
böyük
aşağı

balaca
yuxarı
qısa

geyinmək
yazmaq
danışmaq

susmaq
soyunmaq
pozmaq

C Çərçivələrdə verilmiş hər üç sözdən ikisi əksmənalıdır.

Həmin sözləri müəyyən edin.

Onların ad, əlamət, hərəkət, yoxsa say bildirdiyini deyın.

az
isti
çox

uzaq
arxa
yaxın

kiçik
dar
geniş

oturmaq
durmaq
gülmək

Ç Qırmızı rəngdə verilmiş sözləri əksmənalı sözlərlə əvəz edib yazın.

Havalar çox *isti* keçirdi.

Qışda meyvə-tərəvəz *az* olur.

Yayda hamı *nazik* geyinir.

Günlər *uzanır*, gecələr *qısalırdı*.

Payız fəsli haqqında nə bilirsiniz?
Mətni oxuyun və bildiklərinizi
yeni məlumatlarla müqayisə edin.

• Söz boğçası •

- sapsarı
- həyəcan
- kürk
- qayğı

BOZQULAĞIN PAYIZ QAYĞILARI

Bozqulaq alma ağacının altında oturub tökülən sarı yarpaqları sayırdı.

– Bir, iki, üç, dörd,Belə getsə, ağac tamam çılpaq qalacaq. Bozqulaq həyəcanla Şirincəyə dedi:

– Sən xəstələnmişən? Yarpaqların sapsarı olub tökülür.

Şirincə güldü:

– Ay səni, Bozqulaq! Mən sağlamam. Bu boyda dövşansan, bilmirsən ki, payız gəlib.

– Payız gəlib?

– Hə. Görmürsən, quşlar da uçub isti ölkələrə gedirlər.

– İsti ölkələrə gedirlər? Quşlara bir bax...

Bozqulaq bunu deyib evə qaçdı.

Evdə anasına dedi:

– Ana, ay ana, bir pəncərədən bax. Payız gəlib, quşlar uçub isti ölkələrə gedirlər. Gəl biz də çıxıb gedək. Yoxsa soyuqdan donarıq.

Anası güldü:

– Heç böyüməmişən. Quşlar payızda uçub gedir, baharda qayıdırlar. Dovşanlar isə qışda kürklərini dəyişib daha isti və qalın kürk geyinirlər. Ona görə də soyuqdan donmurlar.

Suallara cavab verin.

- Bozqulaq Şirincəyə nə dedi?
- Mətndəki hadisələr ilin hansı fəslində baş verir?
- Quşların köçməyi Bozqulağı niyə narahat etdi?
- Ana Bozqulağa necə cavab verdi?
- Dovşanlar niyə isti ölkələrə getmirlər?

C

Aşağıdakı şəkillərə baxın və mətni davam etdirin.

Bozqulaq evdən çıxıb uçan
quşlara əl elədi və dedi...

Bozqulaq dostu Kirpinin
yanına gəlib dedi...

Ç

Mətnə hansı rənglə verilmiş sözlər:

a) *ad bildirir*

b) *alamət bildirir*

c) *hərəkət bildirir*

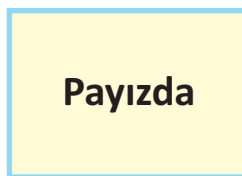

ç) *say bildirir*

D

Cümlələrə uyğun hərəkət bildirən sözlər artırın.

ağacların yarpaqları

havalər yavaş-yavaş

soyuq külək

tez-tez yağış

E

Cədvəldəki boş xanalara uyğun gələn sözləri müəyyən edin.

durmaq

getmək

qaynar

Sözlər	Yaxınmənalı	Əksmənalı
oturmaq	əyləşmək	
isti		soyuq
qayıtmaq	dönmək	

5

A Qış vaxtı qar yağarkən ən sevimli məşğuliyyətiniz nə olur?

B Mətni oxuyun və suallara cavab verin.

• Söz boğçası •

- ağappaq
- kədərli
- qəmgin

BOZQULAĞIN YENİ DOSTU

Bozqulaq çox kədərli idi. Burnunu pəncərənin şüşəsinə söykəmişdi. Bu zaman pəncərəyə ağappaq qar dənəsi qondu. Bozqulaqdan soruşdu:

– Sən niyə qəmginsən?

Bozqulaq cavab verdi:

– Şirincə soyuqdan büzüşüb. Ayı, Kirpi yatıb. İndi mən kiminlə oynayım?

– Eybi yox. Biz sənə kömək edərik.

– Siz?

– Hə, mən və başqa qar dənələri. Çıx bayıra. Gəl bizdən özünə “dost” düzəlt. Adını da qoy Qaradamı.

Bozqulaq sevindi və özünü bayıra atdı. O, qar dənələrinin arasında ora-bura qaçır, onları yumrulayıb üst-üstə qoyurdu. Birazdan Qaradamı hazır idi.

– Salam, dost, – Bozqulaq dedi.

– Salam. Çox sağ ol. Məni düzəltdin. Amma elə bil nə işə çatışmır.

Bozqulaq indi başa düşdü ki, Qaradamına burun qoymağı yaddan çıxarıb. Tez evə qaçdı. Yekə bir yerkökü gətirib dostuna bağışladı. Onlar çox xoşbəxt idilər.

Sevinc Nuruqızı

C Cümlələri tamamlayın və oxuyun.

- Bozqulaq kədərli idi, çünki...
- ... Bozqulağa öz köməyini təklif etdi.
- Bozqulaq ... düzəltdi.
- Bozqulaq Qaradamına ... bağışladı.

Ç

Şəkillərin ardıcılığını müəyyənləşdirin və mətni nəql edin.

D

Alma ağacının təsvirlərini bu oxuduğunuz mətnlərin adları ilə uyğunlaşdırın.

Bozqulağın
yeni dostu

Bozqulağın payız
qayğıları

Bozqulağın
yay günləri

Bozqulağın
bahar sevinci

E

Cümlələrin ilin hansı fəsilələrinə aid olduğunu müəyyən edin.

1. Yarpaqlar saralır.
2. Ağaclar çiçək açır.
3. Adamlar dənizdə çimirlər.
4. Qar yağır.
5. Quşlar isti ölkələrə uçub gedirlər.

Ə

“Ən çox sevdiyim fəsil” mövzusunda fikirlərinizi yazın.

Aşağıdakı suallardan istifadə edin.

1. İlin hansı fəsiləri var?
2. Mən hansı fəsli daha çox sevirəm?
3. Sevdiyim fəslin hansı əlamətləri var?
4. Nəyə görə bu fəsli daha çox sevirəm?

Ümumiləşdirici təkrar

- 6 A** “Təbiətin sirləri” bölməsində hansı təbiət hadisələri ilə tanış oldunuz?
Hansı təbiət hadisəsi daha çox xoşunuza gəldi? Nə üçün?
Daha hansı təbiət hadisələri haqqında məlumat almaq istəyirsiniz?

- B** Şeiri oxuyun, suallara cavab verin.

Qara bax, qara, Qalın geyinək,
Gör necə yağır. Həyatə çıxacaq.
Çıxsan bayıra, Qartopu yığaq,
Məni də çağır. Top-top oynayaq.

Mirmehdi Seyidzadə

- Şeirin müəllifi kimdir?
- Şeirdə neçə bənd var?
- Şeirdə neçə misra var?
- Hər misrada neçə heca var?
- Hansı misralar qafiyələnir?

- C** Nöqtələrin yerinə uyğun gələn sözləri seçin və cümlələri tamamlayın.

Birdən ... çaxdı.
Güclü ... başladı.
Bağları ... basdı.

sel
şimşək
leysan

... dibində çoxlu göbələk var idi.
Onlar ... kimi görünürdü.
Biz bir ... göbələk yığdıq.

səbət
kol
çətir

Yağan qar pəncərəyə ... vururdu.
Hər tərəf ... olmuşdu.
Dovşan qalın ... geyinmişdi.

kürk
naxış
ağappaq

Ülkər Nurullayeva
İradə Bayramova
Şəhla Zahidova
Nuriyə Allahverdiyeva
Aysel Xanaliyeva

AZƏRBAYCAN DİLİ

DƏRSLİK

Ümumtəhsil məktəblərinin
1-ci siniflərində
SINAQ MƏQSƏDİLƏ
çap edilmişdir.

**Tədris Resursları
Mərkəzi**

Bakı – 2019

Nəşrlə bağlı irad və təklifləri
artitrm2017@gmail.com
və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına
göndərə bilərsiniz.

2-ci hissə

5

NAĞILLAR ALƏMİNDƏ

Fəsilər	səhifə
1• NAĞILÇILAR	6
2• XƏYAL DÜNYASI	11
3• BİLƏNDƏRİN MACƏRALARI	15
4• HEYVANLAR HAQQINDA NAĞILLAR	19
Ümumiləşdirici təkrar	24

6

VƏTƏNİM AZƏRBAYCAN

Fəsilər	səhifə
1• VƏTƏN NƏDİR?	26
2• VƏTƏNİMİZİ TANIYAQ.	30
3• VƏTƏNİMİZİ SEVƏK	35
4• ÇAĞIRIR VƏTƏN!	39
Ümumiləşdirici təkrar	42

7

YAXŞI NƏDİR, PİS NƏDİR

Fəsilər	səhifə
1• ANA MƏHƏBBƏTİ	44
2• QARAGÖZÜN MACƏRASI.	48
3• MƏRHƏMƏT	52
4• DOSTLUQ	56
Ümumiləşdirici təkrar	60

8

DÜNYANI KƏŞF EDİRƏM

Fəsilər	səhifə
1• KEÇMİŞƏ SƏYAHƏT	62
2• ÇÖRƏK	67
3• CİZGİ FİLMMLƏRİ	72
4• KOSMOS	77
Ümumiləşdirici təkrar	79

5

NAĞILLAR
ALƏMİNDƏ

1

A

Suallara cavab verməklə
şəkillər üzrə danışın.

- Sizcə, bu bölmədə nə haqqında danışılacaq?
- Şəkillərdəki hansı obrazları tanıyırsınız?
- Hansı nağılları oxumusunuz?
- Sevimli nağıl qəhrəmanınız kimdir?
Onun haqqında danışın.

LAYIHƏ

B Şəkil əsasında kitabxana haqqında danışın.

C Nağıl kitabları necə yaranır? Mətni oxuyun və bu suala cavab verin.

BALALARA HƏDİYYƏ

Çox-çox illər bundan əvvəl bir müəllim vardı. Uşaqlara ana dilini öyrədirdi. Günlər, aylar keçdi. Şagirdlər yazıb-oxumağı öyrəndilər. Bir gün onlar müəllimə dedilər:

– Müəllim, biz artıq hərfləri tanıyıırıq. Amma oxumağa kitabımız yoxdur.

Müəllim bunu eşidib dərin fikrə daldı. O, dəftər, qələm götürüb yola düzəldi. Şəhərləri, kəndləri qarış-qarış gəzdi. Babalardan, nənələrdən eşitdiyi nağılları, şeirləri bir yerə topladı. Onlardan bir kitab hazırladı.

Ülkər Rəhimqızı

• Söz boğçası •

- kitabxana
- rəf
- fikrə dalmaq
- yola düzəlmək
- qarış-qarış

Müəllim kitaba belə bir ad qoydu: “Balalara hədiyyə”. Uşaqlar kitabı görüb çox sevindilər. Bu kitab Azərbaycanda uşaqların ən sevimli kitabı oldu.

Həmin müəllimin adı Firidun bəy Köçərli idi. Bu gün Azərbaycanda ən böyük uşaq kitabxanası onun adını daşıyır.

Ç Mətdən aşağıdakı fikirləri təsdiq edən cümlələri seçin.

- Keçmişdə uşaqlar üçün nağıl kitabları az idi.
- Nağılçılar qocalardan eşitdikləri nağılları yazıb kitab hazırlayırlar.

2 A Şəklə aid cümlələr qurub yazın. Açar sözlərdən istifadə edin.

AÇAR SÖZLƏR: *Cırtan, nənə, dostlar, meşə, odun, icazə vermək, icazə istəmək, yağ-çörək, torba, getmək*

Faydalı məsləhət

NAĞILI NECƏ DANIŞIRLAR?

Adətən, belə başlayırlar:

- *Biri vardı, biri yoxdu...*

Ortada deyirlər:

- *Günlərin bir günü...*

Nağıl sona çatanda deyirlər:

- *Göydən üç alma düşdü.
Biri mənim, biri özümün,
biri də nağıl söyləyənin.*

B Qruplarla iş

Siz nənə-babalarınızdan hansı nağılları eşitmisiniz? Onlardan birini yoldaşlarınıza danışın.

AĞCA VƏ CIRTDANLAR

Biri vardı, biri yoxdu, Ağca adında gözəl bir şahzadə vardı. Onun ögey anası olan kraliça çox zalım idi. O istəmirdi ki, kimsə ondan gözəl olsun.

Bir gün kraliça güzgüsünə baxıb soruşdu:

– De görüm, dünyada məndən gözəli varmı?

Gülgü ona dedi:

– Kraliçam, sən çox gözəlsən, amma Ağca səndən də gözəldir.

Kraliça qəzəbləndi. Ağcanı meşədə azdırmağı əmr etdi. Keşikçilər əmri yerinə yetirdilər.

Ağca meşədə balaca bir daxma gördü. Sən demə, bu daxmada yeddi cırtan yaşayırmış. Cırtanlar Ağcanı görəndə sevindilər:

– Gözəl qız, bizimlə qal. Ev işlərində bizə kömək edərsən.

İndi isə sizə zalım kraliçadan danışım.

Kraliça yenə də güzgüsündən soruşdu:

– De görüm, ən gözəl kimdir?

– Kraliçam, sən gözəlsən, amma Ağca səndən də gözəldir.

Qəddar kraliça küpəgirən qarını çağırıb ona zəhərli alma verdi.

Qarı almanı götürüb cırtanların daxmasına getdi, qarını döydü. Ağca evdə tək qalıb darıxırdı. Qarını içəri buraxdı ki, onunla bir az söhbət eləsin.

• Söz boğçası •

- azdırmaq
- daxma
- küpəgirən qarı
- qəddar

B

Ağca hansı təhlükəsizlik qaydasını pozur?

Sizcə, onu hansı təhlükə gözləyir?

C

Nağılda hansı sehri əşya var?

Onun sehri nədədir?

Ç Açar sözlərə uyğun obrazları tapın.
Hər obraz haqqında bir cümlə qurun.

- a) paxıl, zalım, qəddar
- b) gözəl, mehriban, gülərüz
- c) balaca, saqqallı, qonaqpərvər

• Xatırla •

Əlamət bildirən sözlər
necə? nə cür? hansı?

suallarına cavab verir. Obraz haqqında danışarkən biz əlamət bildirən sözlərdən istifadə edirik.

4 A Mətnin davamını oxuyun. Hadisələrin ardıcılığına diqqət edin.

Küpəgirən qarı zəhərli almanı Ağcaya verdi. Ətrafda uçuşan quşlar almanı onun əlindən yerə salmağa çalışdılar. Heç nədən xəbərsiz Ağca onları qovdu. Quşlar cırtdanlara xəbər apardılar.

Cırtdanlar gələndə artıq gec idi. Ağca almanı yeyib dərin yuxuya getmişdi. Cırtdanlar onun üçün qızıldan yataq hazırladılar. Gecə-gündüz Ağcanın keşiyini çəkdi.

Günlərin bir günü bir şahzadə meşədən keçirdi. O, cırtdanların daxmasına girdi. Ağcanı görüb onun gözəlliyinə heyran oldu. Şahzadə Ağcanın əlindən tutdu. Elə bu vaxt Ağca gözlərini açdı.

O zamandan onlar xoşbəxt yaşadılar. Kraliçanı bir daha görən olmadı.

Göydən üç alma düşdü. Biri mənim, biri nağıl söyləyənin, biri də nağıl dinləyənin.

Hans Kristian Andersen

B Hadisələrin ardıcılığını bərpa edərək nağılı danışın.

- A) Ağca meşədə cırtdanlarla tanış oldu.
- B) Kraliça Ağcanı meşədə azdırmağı əmr etdi.
- C) Şahzadə Ağcanı oyatdı.
- Ç) Küpəgirən qarı zəhərli almanı Ağcaya verdi.

5

A

“Ağca və cırtdanlar” nağılında hansı obrazlar var? Baş qəhrəman kimdir?

B

Şəxs adlarını seçib cümlədə işlədin.

oğlan, Fərid, müəllim, həkim, Yusif, Selcan, qardaş, bacı

• Bunları bilməliyəm •

ŞƏXS ADLARI HƏMİŞƏ BÖYÜK HƏRFLƏ YAZILIR

Cümlənin əvvəlində: *Anar kitabxanaya getdi.*

Cümlənin ortasında: *Dünən Anar kitabxanaya getdi.*

Cümlənin sonunda: *Kitabxanaya get, Anar.*

C

Cümlələri köçürün. Şəxs adlarının altından xətt çəkin.

Şəfiqə nağıl kitabı aldı.

Uşaqlar Firudin bəy Köçərli adına kitabxanaya getdilər.

Müəllim bizə Məlikməmmədin nağılını oxudu.

Ç

Cümlələri köçürün. Şəxs adlarını düzgün yazın.

1. *Qoca qarı fatmaya bir cüt qızıl başmaq verdi.*

2. *Hamı yatmış, cırtdan oyaq.*

3. *Küpəgirən qarı ağcaya zəhərli alma verdi.*

D

Qruplarla iş

Nağıl qəhrəmanlarından birini seçin. Onun haqqında fikir və arzularınızı yazın.

I qrup:

Ağcaya

II qrup:

Kraliçaya

III qrup:

Cırtdanlara

IV qrup:

Şahzadəyə

1

A

Kitabların cildlərinə baxın. Bu nağıllar haqqında bildiklərinizi danışın. Uçan xalça, sehrli çıraqlar, Simurq quşu nağıl qəhrəmanlarına necə kömək edirlər?

B

Bu mətn nağıl qəhrəmanlarına kömək etmək istəyən qız haqqındadır. Sizcə, o buna necə nail ola bilər?

Aylinin nənəsi hər axşam ona nağıl danışdı. Artıq Aylinin sevimli nağıl qəhrəmanları var idi. Çox istəyirdi ki, onlar çətinliyə düşəndə köməyə çatsın. Arzulayırdı ki, uçan xalçası və sehrli çubuğu olsun.

Bir gün yuxudan oyananda gördü ki, yatağının qarşısında gözəl bir xalça var. Xalçanın üzərində isə sehrli çubuq par-par parıldayırdı.

C

Sizcə, Aylin sehrli əşyaları ilə Göyçək Fatmaya necə kömək edəcək?

Ç

Bəs siz hansı nağıl qəhrəmanına kömək etmək istəyerdiniz? Bunu necə edərdiniz?

SEHRLİ FIRÇA

(Çin nağılı)

Biri vardı, biri yoxdu, Toğrul adlı kasıb bir oğlan var idi. O, xəsis bir tacirin qoyun sürüsünü otarırdı. Bunun əvəzində tacir ona çox az pul və yeməyə quru çörək verirdi.

Bir gün Toğrul sürüsünü çəmənlikdə otarırdı. Qoca bir kişi ona yaxınlaşdı. Yorğun və ac görünürdü. Toğrul bağlamasındakı bir parça çörəyi ona verdi. Qoca kişi çörəyi yedi. Sağollaşanda torbasından par-par parıldayan bir fırça çıxarıb ona verdi.

Toğrul gül-çiçəkdən boya hazırladı. Sapsarı, hündür bir ot tayası çəkdi. Şəkil canlandı. İndi qarşısında əsl ot tayası var idi. Qoyunlar doyunca ot yedilər.

Hava çox isti idi. Gül-çiçək solmuşdu. Toğrul bulaq şəklində çəkdi. Təbiət yenidən canlandı. Qoyunlar da doyunca su içdilər.

Toğrul cürbəcür yeməklər çəkdi. Kənddə ac adam qalmadı. Hamı çox sevindi.

• Söz boğçası •

- tacir
- bağlama
- xəsis
- taya
- canlanmaq
- sürü

Cümlələri uyğunlaşdırın.

Toğrul nə etdi?

1. Ot tayası çəkdi.
2. Bulaq çəkdi.
3. Yemək çəkdi.

Nəticədə nə baş verdi?

- a) Kənddə ac adam qalmadı.
- b) Qoyunlar doyunca yedilər.
- c) Gül-çiçək canlandı.

Nə üçün qoca kişi sehrli fırçanı məhz Toğrula verdi?

Sizcə, sehrli fırça xəsis tacirin əlinə keçsə idi, o nə çəkərdi?

Sizin sehrli fırçanız olsa, nə çəkərsiniz?

3

A

Toğrul və tacir obrazları haqqında fikirlərinizi söyləyin. Nağılın davamını oxuyun və fikirlərinizə əlavələr edin.

Günlərin bir günü tamahkar tacir fırçanı Toğruldən aldı. Tacir çoxlu qızıl şəkli çəkdi. Amma şəkildəkilər əsl qızıla çevrilmədi. Acgöz tacir Toğrula əmr etdi:

– Tez ol, mənə qızıldan dağ çək!

Toğrul qızıldan dağ çəkdi. Dağın ətrafında isə dəniz çəkdi. Qızıllar dənizin ortasında qaldı. Tacir bunu görüb qəzəbləndi:

– Sən bilmirsən ki, mən üzə bilmirəm?

Toğrul gəmi şəkli çəkdi. Tacir gəmiyə minib qızılların yanına üzdü. Toğrul fırtına şəkli çəkdi. Dənizdə fırtına başladı. Fırtına acgöz taciri gəmi ilə birlikdə çox uzaqlara apardı.

Bundan sonra Toğrul xoşbəxt ömür sürdü. İnsanları da xoşbəxt etmək üçün şəkillər çəkdi.

Göydən üç alma düşdü. Biri mənim, biri özümün, biri də nağıl söyləyənin.

• Söz boğçası •

- tamahkar
- qəzəblənmək
- fırtına
- ömür sürmək

• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
xoşbəxt	xöşbəxt
dəniz	dənis

B

Şəkillərin nağıla uyğun ardıcılığını tapın.

C

Sizcə, nə üçün tacirin çəkdiyi qızıl şəkilləri əsl qızıla çevrilmədi?

Ç

Hadisələrin xeyirxahlığa, yoxsa tamahkarlığa aid olduğunu müəyyən edin.

1. Toğrul qocaya çörək verdi.

X / T

3. Toğrul bulaq çəkdi.

X / T

2. Tacir Toğruldən fırçanı aldı.

X / T

4. Tacir qızıldan dağ istədi.

X / T

• Bunları bilməliyik • ƏSAS FİKİR

- Mətn oxuyarkən özümüə sual verməliyik:
– Müəllifin bu mətni yazmaqda məqsədi nədir?
Beləliklə, mətndəki əsas fikri müəyyən edirik.

• Nümunə •

Mətn: Qartalın təşəkkürü.

Əsas fikir: Yaxşılıq et ki, yaxşılıq görəsən.

D “Sehrli fırça”nağılındakı əsas fikri ifadə edən cümləni seçib oxuyun.

- Toğrul şəkil çəkməyi xoşlayır.
- Bütün tacirlər tamahkar olur.
- Tamahkarlıq pis xüsusiyyətdir.

4 A Cümlələrdə söz sırasını sualların ardıcılığına uyğun bərpa edin.

- qəzəbləndi tacir xəsis Hansı? Kim? Nə etdi?
- fırça ilə çəkdi Toğrul gəmi Kim? Nə ilə? Nə? Nə etdi?
- canlandı çiçəklər ətrafdakı Hansı? Nələr? Nə etdi?

B Verilmiş cümləyə uyğun sual ardıcılığını seçin.

Göydən üç alma düşdü.

- Harada? Nə? Nə etdi?
- Necə? Kim? Nəyi? Nə etdi?
- Haradan? Neçə? Nə? Nə etdi?

C Qruplarla iş

**Nümunəyə baxaraq
tapşırıqları yerinə yetirin.**

- Bir sehrli əşya xəyal edin.
- Onun sehrini izah edin.
- Əşyaya ad verin, şəklini çəkin.
- Bu əşya ilə bağlı nağıl qurun.

- Mənim sehrli kitabım var.
- Nəyi isə başa düşməyəndə kitabım canlanır və izah edir.

1

A

Cümlələri oxuyun. Cümlələrdə ifadə olunmuş fikirlərdən çıxış edərək fəslin mövzusunı təxmin edin.

Ağıl ağıldan üstün olar.

Ağıl yaşda deyil, başdadır.

B

Nağılı oxuyun. Baş qəhrəmanın xarakterini müəyyən edin.

BİLƏNDƏR VƏ VƏZİR

(Azərbaycan nağılı)

Günlərin bir günü Biləndər həyətdə oynayırdı. Gördü ki, bir nəfər ona tərəf gəlir. Sən demə, bu adam qonşu ölkənin vəziri imiş. Vəzir kənd və şəhərləri gəzir, sual-cavab yarışı keçirirdi. Həmişə də qalib gəlirdi. Vəzir Biləndərə yaxınlaşdı:

– Oğlan, bazar hansı tərəfdədir? Uzaq yoldan gəlib acmışam. Uzunqulağım da, xoruzum da acdır. Görəsən, nə alım ki, üçümüz də yeyək?

Biləndər dedi:

– Bazar bu tərəfdədir. Bizim tərəflərdə yaxşı qovun yetişir. Bazardan qovun alın. İçini özünüz yeyin. Tumlarını xoruza, qabığına isə uzunqulağa verin.

Vəzir Biləndərə baxıb düşündü:

– Bir yerin ki uşaqları bu qədər ağıllıdır, gör böyükləri necə olar?!

• Söz boğçası •

• vəzir • tum

C

Biləndər qovunu necə bölüşdü? Bəs siz yemək üçün vəzirə nə təklif edərdiniz?

Ç

Nağılda hansı yarışın adı çəkilir? Nağılın məzmunu üzrə suallar hazırlayın. Sual-cavab yarışı keçirin.

D

“Ağıllı” sözünü aid ola biləcəyi sözlərlə birlikdə dəftərinizə yazın.

*uşaq, çiçək, vərəq, şagird, qız, şəkil,
çanta, baş, fikir, dəftər*

Nümunə:

Ağıllı uşaq

Biləndər haqqında növbəti nağılı oxuyun. Onun xarakterini müəyyən edin.

BİR PARÇA KÖZ

Bir gün Biləndərin anası samovar qaynatmaq istədi. **Biləndər də kiçik taxta qırıntıları topladı, kömür gətirdi.** Amma samovara atmağa köz yox idi. Biləndər Zəhra nənəgilə getdi. Ondan köz istədi:

– Zəhra nənə, anam samovarı qaynatmaq istəyir. **Xahiş edirəm, bizə bir az köz verin.**

Zəhra nənə dedi:

– Biləndər, bala, mən sənə köz verərəm.

Amma közü nədə aparacaqsan?

– Əlimdə aparacağam, Zəhra nənə.

– Ay oğul, əlin yanar axı?!

Biləndər yerdən bir ovuc torpaq götürüb dedi:

– **Narahat olma, nənə, qoy bu torpağın üstünə.**

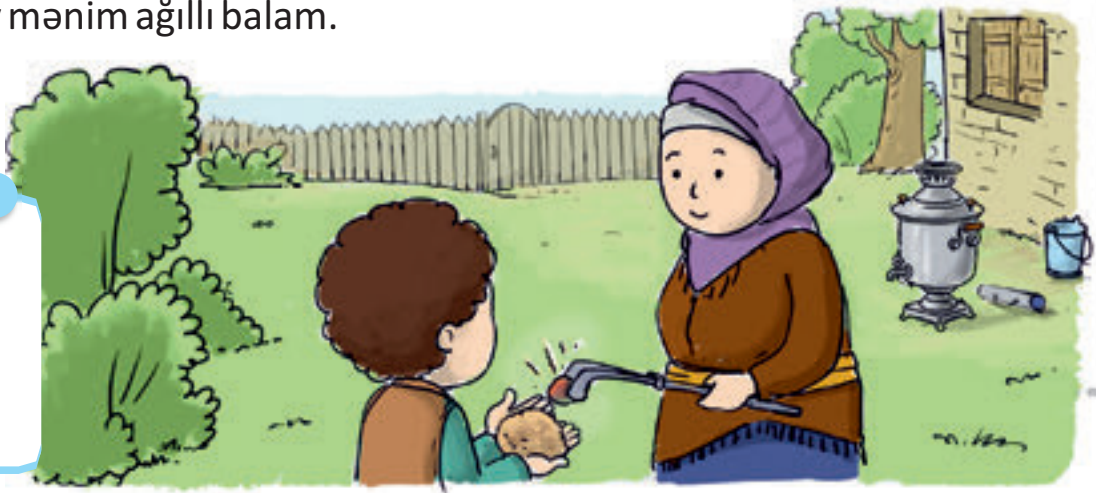
Zəhra nənə gülümsündü:

– Ay mənim ağıllı balam.

• Söz boğçası •

- kömür
- köz
- maşa
- od
- ovuc

B Mətnəki fərqli rənglə verilmiş cümlələri oxuyun. Biləndər haqqında fikirlərlə uyğunlaşdırın.

- *Biləndər nəzakətlidir.*
- *Biləndər məntiqlidir.*
- *Biləndər qayğıkeşdir.*

C Biləndərin adı haqqında düşünün. Niyə onu belə adlandırırlar?

Ç Şəklə baxaraq “maşa” sözünü izah edin.

D Köz və kömür arasındakı fərqi müəyyənləşdirin.

3

A

Şəkillərin ardıcılığını müəyyən etməklə mətn qurub danışın.

AÇAR SÖZLƏR: *baba, nənə, nəvə, qoyun, yun, ip, yumaq, corab, toxumaq*

B

Nağılı oxuyun. Yeni sözlərin iştirak etdiyi cümlələrə diqqət edin.

DAŞ PALTAR

Günlərin bir günü Biləndərgilin kəndinə düşmənlər hücum etmişdilər. Onlar kəndin adamlarına dedilər:

– Sizə bir təklifimiz var. Sabah kəndin ağıllı adamları meydana yığılsın. Onlara bir sual verəcəyik. Əgər suala cavab versələr, sizinlə işimiz yoxdur. Yox, cavab verə bilməsələr, kəndi sizdən alacağıq.

Səhəri gün hamı meydana toplaşmışdı. Biləndər də orada idi. Düşmən əsgərləri böyük bir daşı darta-darta meydana gətirdilər:

– Bizim padşahımız əmr edir ki, bu daşdan ona paltar tikəsiniz.

Hamı təəccüblə bir-birinə baxdı.

– Necə? Daşdan da paltar olar?

• Söz boğçası •

- yumaq
- hücum etmək
- təklif
- meydan

C

Cümlələrdə buraxılmış sözləri əlavə edib köçürün.

1. Anarın ... hamı bəyəndi.
2. Hamı ... toplaşmışdı.
3. Pişik rəngli ... oynayırdı.
4. Düşmənlər kəndə

İSTİFADƏ ÜÇÜN SÖZLƏR:

*yumaqla, meydana,
hücum etdilər, təklifini*

Ç

Sizcə, kəndin adamları bu tapşırığın öhdəsindən necə gələcəklər?

4

A

Nağılın ardını oxuyun. Hadisələrin ardıcılığına diqqət edin.

Biləndər irəli gəlib dedi:

– Daşdan paltar tikmək mənim üçün çətin deyil. Ancaq iynəm qırılıb. Sapım da qurtarıb.

Sonra o, yerdən bir ovuc qum götürüb dedi:

– Alın, bu qumdan mənim üçün iynə-sap düzəldin.

Padşahın adamları təəccüblə dedilər:

– Nə? Qumdan da iynə-sap olar?

– Çox yaxşı olar. Qumdan iynə-sap düzəldə bilməyən adam daşdan da paltar geyinməz.

Padşahın adamları pərt olub geri qayıtdılar.

Hamı Biləndərin hazırcavablığına heyran oldu.

B

Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyənləşdirib danışın.

- Düşmənlər qəribə tapşırıq verirlər.*
- Biləndər düşmənlərə cavab verir.*
- Düşmənlər kəndə hücum edirlər.*
- Düşmənlər pərt halda geri qayıdılar.*

C

“Daş paltar” nağılına aid cümlələri oxuyun.

Hərəkətlərin hansı obrazlara aid olduğunu söyləyin.

- Biləndərgilin kəndinə hücum etmişdilər.
- Böyük bir daşı darta-darta meydana gətirdilər.
- Yerdən bir ovuc qum götürdü.
- Pərt olub geri qayıtdılar.

Ç

Hər bir əlamətə uyğun ad bildirən 3 söz yazın.

• Nümunə •

balaca

- **balaca** uşaq
- **balaca** çanta
- **balaca** ev

şirin ...

şirin ...

şirin ...

marqlı ...

marqlı ...

marqlı ...

böyük ...

böyük ...

böyük ...

1

A

“Ayı və dostları” nağilinin qəhrəmanlarını yada salın.
Heyvanlar haqqında daha hansı nağılları xatırlayırsınız?

B

Nağılı oxuyun. Nağıl üçün yeni ad düşünün.

ŞİR VƏ DOVŞAN

(nağıl)

Biri var idi, biri yox idi, zalım bir Şir var idi. Əlinə düşən heyvanları parçalayıb yeyərdi. Heyvanlar onun əlindən lap bezmişdilər. Onlar qərara gəldilər ki, hər gün Şirə bir heyvan versinlər. Şir də yeyib doysun. Daha başqalarına toxunmasın. Şir onlarla razılaşdı.

Günlərin bir günü növbə Dovşana çatdı. Dovşan axşama kimi orada-burada gəzdi. Ac qalmış Şir bərk qəzəbləndi.

Axşam Dovşan Şirin yanına gəldi. Qəzəblənmiş Şir onu parçalamaq istədi.

Dovşan dedi:

– Məndə günah yoxdur. Sənə yağlı bir dovşan gətirirdim. Yolda bir şir əlimdən alıb yedi.

Bu sözləri eşidən Şir daha da hirsələndi:

– O kimdir ki, mənim payımı yeyir? Tez ol, yerini de. Gör onu necə parça-parça edirəm!

Dovşan Şiri dərin bir quyunun yanına gətirib dedi:

– Bax, burada yaşayır.

Şir quyuya baxanda suda öz əksini gördü. Elə bildi ki, onun payını yeyən şirdir. Özünü quyuya atdı. Bir daha da quyudan çıxa bilmədi. Heyvanların da canı zalım Şirin əlindən qurtardı.

• Söz boğçası •

- bezmək
- qərara gəlmək
- canı qurtarmaq

C Nöqtələrin yerinə uyğun sözləri əlavə edib köçürün.

- Heyvanlar Şirin əlindən
- Heyvanlar toplaşaraq
- Zalım və acgöz Şirin əlindən

*canları qurtardı
qərara gəldilər
bezmişdilər*

Ç Nağıldakı obrazların xarakterləri haqqında fikirlərinizi deyın.

AÇAR SÖZLƏR: *qəzəbli, fərasətli, zalım, ağıllı, acgöz*

D Aşağıdakı sualları cavablandırmaqla nağılı danışın.

- Nağıl hansı hadisə ilə başlayır?
- Meşədəki heyvanlar hansı problemlə qarşılaşmışdı?
- Problem necə həll olundu?
- Nəticədə nə baş verdi?

2 A Əsl dost olmaq üçün hansı xüsusiyyətlər vacibdir? Aşağıda verilmiş məsləhətlərə siz də əlavələr edin.

- Kobud rəftar etmək olmaz.
- Əsl dost yalan danışmaz.
- Dost dostuna çətin anlarda kömək edər.

B Nağılı oxuyun. Obrazların adlarını dəftərinizə qeyd edin.

TÜLKÜ VƏ LEYLƏK

(Azərbaycan nağılı)

Biri var idi, biri yox idi. Gölün kənarında, qalın bir meşədə Tülkü və Leylək yaşayırdı. Onlar mehriban qonşu idilər.

Günlərin bir günü Tülkü dovğa bişirmişdi. Leyləyi də qonaq çağırdı. Dovğanı dayaz boşqablara tökdü. Boşqabın birini özünün, birini də Leyləyin qabağına qoydu.

Leylək nə qədər çalışdısa, dovğanı içə bilmədi. Ha dimdiklədi, ağzına bir şey getmədi.

Tülkü isə boşqabı yalayıb dovğanın hamısını yedi. Qarnını sığallayıb dedi:

– Əcəb dadlıdır!

Leylək öz-özünə dedi:

– Yaxşı, Tülkü lələ, mən bunun heyfini səndən çıxaram!

• Söz boğçası •

- rəftar etmək • kuzə
- heyif çıxmaq • dayaz

- C** Sizcə, Leylək Tülküdən heyif çıxmaq üçün nə edəcək?
Şəklə baxaraq nağılın davamını təxmin edin və danışın.
- Ç** Leyləklə Tülkünün dostluğu niyə pozuldu?
- D** Sizcə, nə üçün dərsliyinizdə tapşırıqlar “A, B, C, ...” şəklində sıralanıb?

• Bunları bilməliyik • AZƏRBAYCAN ƏLİFBASI

Əlifba – hərflərin sıra ilə düzülüşüdür. Hər hərfin öz adı var.

Hərflər	Adı	Hərflər	Adı	Hərflər	Adı	Hərflər	Adı
1. A a	a	9. G g	ge	17. Q q	qe	25. S s	se
2. B b	be	10. Ğ ğ	ğə	18. L l	el	26. Ş ş	şe
3. C c	ce	11. H h	he	19. M m	em	27. T t	te
4. Ç ç	çe	12. X x	xe	20. N n	en	28. U u	u
5. D d	de	13. İ i	ı	21. O o	o	29. Ü ü	ü
6. E e	e	14. İ i	i	22. Ö ö	ö	30. V v	ve
7. Ə ə	ə	15. J j	je	23. P p	pe	31. Y y	ye
8. F f	fe	16. K k	ke, ka	24. R r	er	32. Z z	ze

E Əlifba sırasında hər bir hərfdən sonra gələn hərfin adını deyin.

N, ..., D, ..., C, ..., V, ..., A, ..., Y, ..., B, ..., R, ..., U, ...

Ə Saitlərin sıra nömrələrini dəftərinizə yazın.

A – 1, E – 6, Ə – ..., İ – ..., Ö – ..., U – ..., Ü – ...

F Biləndər sizə mesaj göndərib. Hərflərin əlifbadakı sıra nömrələrindən istifadə edərək mesajı oxuyun.

19 | 7 | 20 | 20 | 1 | 10 | 13 | 18 | 18 | 1 | 24 | 13 | 25 | 6 | 30 | 14 | 24 | 7 | 19.
M ə n

G Qruplarla iş

Hərflərin əlifba sırasından istifadə etməklə nağıl adlarını kodlaşdırın.

I qrup: "Tülkü və Leylak"

III qrup: "Ayı və dostları"

II qrup: "Şir və Dovşan"

IV qrup: "Kirpi və Dovşan"

3 A Nağılı oxuyun. Əsas fikrə uyğun yeni başlıq düşünün.

GÖYƏRÇİN VƏ QARIŞQA

(Azərbaycan nağılı)

Bir gün Göyərçin çay qırağına su içməyə getmişdi. Gördü ki, suya bir Qarışqa düşüb çapalayır. Göyərçin tez onun köməyinə gəldi. Dimdiyinə yarpaq alıb suya atdı. Qarışqa yarpaqdan yapışib sahilə çıxdı.

O, Göyərçinə dedi:

– Məni ölümdən qurtardın. Bir gün olar, mən də sənə kömək edəram.

Göyərçin Qarışqanın sözünə güldü:

– Sən çox balacasan...

Həmin vaxtdan xeyli keçmişdi. Göyərçin yuvasında oturmuşdu. Bir ovçu kolların arxasında gizlənmişdi. O, Göyərçini ovlamaq istəyirdi. Bunu görən Qarışqa ovçunun üstünə dırmaşdı. Yavaş-yavaş boynuna doğru qalxdı. Ovçu tüfəngini qaldıranda Qarışqa onun boynundan bərk dişlədi. Tüfəng ovçunun əlindən yerə düşdü. Göyərçin uçub canını qurtardı. O, Qarışqaya dedi:

– Bağışla, dost...

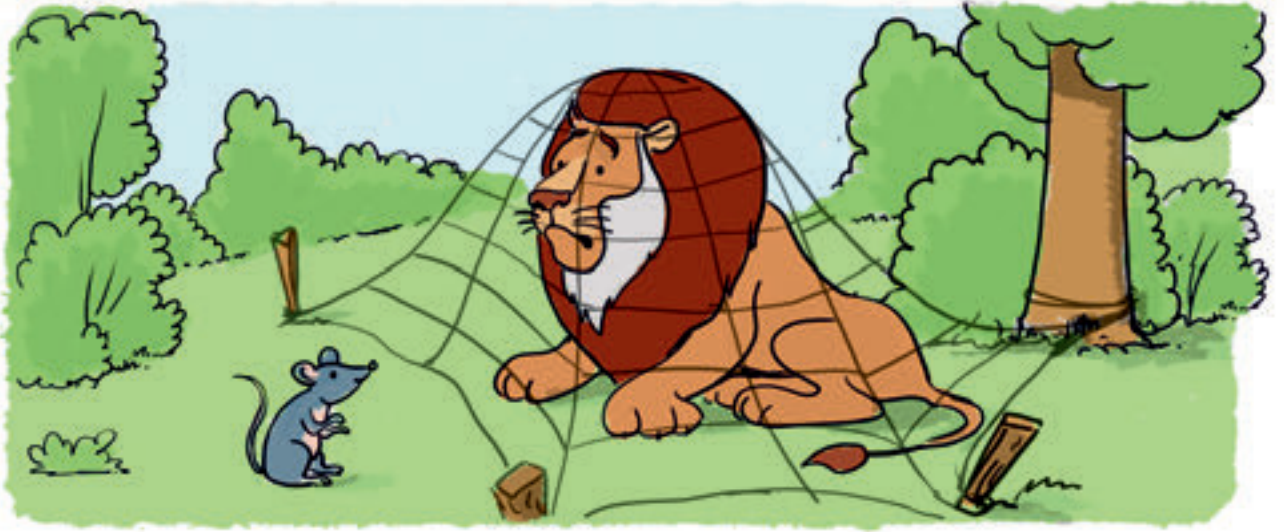

B Sizcə, aşağıdakı cümlələr hansı obrazlara aid ola bilər?

1. Mənə necə kömək edəcəksən?	Qarışqa/Göyərçin
2. Balaca olmağıma baxma, çox ağıllıyam.	Qarışqa/Göyərçin
3. Bir vaxt sənə "balacasan" deyib gülmüşdüm.	Qarışqa/Göyərçin

C Şəkil əsasında nağıl qurub danışın. Sizcə, Siçan Şirə necə kömək edə bilər?

AÇAR SÖZLƏR: Şir, Siçan, ovçular, tor, iti dişlər, kəsmək, xilas etmək

Ç Heyvan obrazları ilə onların xarakterlərini uyğunlaşdırın.

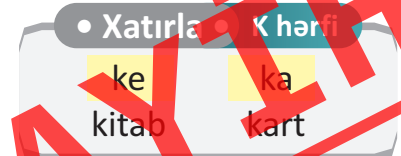
şir	ağıllı
tülkü	kobud
ayı	güclü
kirpi	hiyləgər

D Obrazların adlarını əlifba sırasına uyğun yazın.

Şir, Dovşan, Ayı, Qarışqa, Göyərçin, Tülkü, Kirpi, Leylak, Siçan

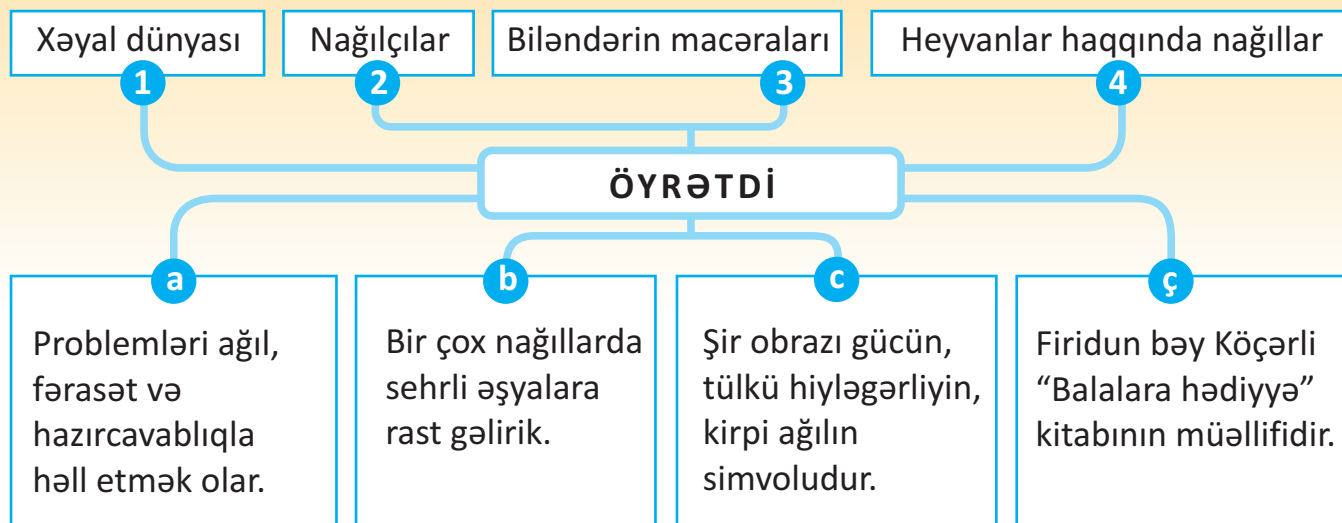
E "Ka" hərfinin işləndiyi sözləri seçib yazın.

kitab, kənd, konfet, park,
kök, karandaş, kosmos

Ümumiləşdirici təkrar

4 A Bu bölmədəki fəsilər sizə nəyi öyrətdi? Uyğunlaşdırın.

B Şəxs adlarını düzgün yazmaqla cümlələri köçürün.

- Kraliça qarını ağcanın yanına göndərdi.
- Acgöz tacir toğrula əmr etdi.
- Közü necə aparacaqsan, biləndər?

C Boşluqlara əlavələr etməklə hərfləri əlifba sırası ilə sadalayın.

A, ..., C, ..., D, ..., Ə, ..., G, ..., H, ..., ..., İ, ..., K,
Q, ..., ..., N, ..., Ö, P, ..., S, ..., T, ..., Ü, V, ..., Z.

Ç Şəklə uyğun bir neçə açar söz yazın.

Açar sözlərin iştirakı ilə cümlələr qurun və əsas fikri müəyyən edin.

6

VƏTƏNİM AZƏRBAYCAN

1

A

Şəkillərə baxın
və suallara cavab verin.

1. Yaşadığınız ölkənin adı nədir?
2. Azərbaycanın hansı yerlərində olmusunuz?
3. Şəkildə gördüyünüz yerlər haqqında bildiklərinizi danışın.

LAYİHƏ

B Şəkillərə baxın və gördüklərinizi müqayisə edin.

- Sizcə, balıqlar üçün doğma yer haradır: akvarium, yoxsa dəniz?
- Bəs quşların doğma məskəni haradır: qəfəs, yoxsa səma?

• Söz boğçası •

- akvarium
- qəfəs
- məskən
- doğma
- çəmən
- pətək

C Şeiri oxuyun. Şəklə əsasən şeiri davam etdirin. Sizcə, arı, quş, kəpənək nə deyərdi?

ƏN GÖZƏL YER

Təbiətə baxaraq
Belə sual verdim mən:
– Ən gözəl yer haradır
Bu dünyada, görəsən?

Ağac dedi: – Torpaqdır.
Quzu dedi: – Çəməndir.
Yarpaq dedi: – Budaqdır.
İnsan dedi: – Vətəndir.

Rafiq Yusifoğlu

Hansı şəkildə Lalə öz vətənidə təsvir olunub?

B

Mətni oxuyun. Hadisələrin baş verdiyi yerə diqqət edin.

ŞAH VƏ BAĞBAN

Şah və adamları gəzintiyə çıxmışdılar. Xeyli gəzib bir kəndə çatdılar. Kənd daşlı-qumlu ərazidə idi. Heç bir həyətdə ağac görünmürdü. Kəndin ayağına çatanda gözlərinə inanmadılar. Burada başdan-başa yaşıllığa bürünmüş gözəl bir bağ var idi. Şah dedi:

– Gedin, bu bağı yaradan adamı mənim sarayıma gətirin.

Bunu deyib şah öz yoluna davam etdi.

Şahın adamları bağbanın yanına gəlib dedilər:

– Şah bizi sənin dalınca göndərib. Bu gündən şahın bağbanı olacaqsan.

Bağban etiraz etdi:

– Mən yaşlı adamam. Bu yaşında el-obamdan ayrılı bilmərəm. Məndən şaha bağban olmaz.

• Söz boğçası •

• ərazi • el-oba

C

Sizcə, bağban şahın sarayına niyə getmək istəmirdi?

Bağbanın yerində olsa idiniz, siz şah sarayına gedərdinizmi?

Ç

Hekayənin ardını təxmin edin. Sizcə, bundan sonra hadisələr necə davam edəcək?

?

- Şahın adamları bağbanı hara apardılar?
- Bağban şahın bağına necə qulluq etdi?
- Şah bağbandan niyə üzr istədi?

Şahın adamları bağbanı zorla faytona mindirib saraya apardılar.

Bağban şahın bağını gözəlləşdirmək üçün çox çalışdı. Ancaq öz bağı kimi bağ yarada bilmədi. Şah bağbanı yanına çağıraraq soruşdu:

– Sənin yaşadığın kənd daşlı-qumlu yerdir. Amma orada gözəl bağ salmışan. Buranın torpağı isə bərəkətlidir. Niyə buranı gözəlləşdirə bilmirsən?

– Şahım, mən o kənddə doğulub böyümüşəm. Oranın qumunu da, daşını da sevirəm.

Mən torpağa, bağa olan sevgimi doğma kəndimdə qoyub gəlmişəm. Ona görə də buranı sevə bilmirəm. Səbəbi budur.

Şah etdiyi əməlinə görə xəcalət çəkdi. Bağbanı vətənindən ayırdığı üçün ondan üzr istədi, onu hörmətlə öz kəndinə yola saldı.

Məhərrəm Mustafə

B Mətnəki əsas fikri müəyyən edin.

C Bağban öz kəndini, el-obasını, torpağını, bağını sevir. Bu onun hansı xüsusiyyətini göstərir?

a) tamahkarlığını **b)** zəhmətkeşliyini **c)** vətənpərvərliyini

Ç “Şah və bağban” mətnini aşağıdakı plan əsasında nəql edin.

1. Şahın gəzintisi.
2. Bağbanın şahın adamlarına cavabı
3. Bağbanın şah sarayına aparılması.
4. Bağban şah sarayında.
5. Şahla bağbanın söhbəti.

• Söz boğçası •

- fayton
- bərəkətli
- xəcalət çəkmək
- üzr istəmək

• Bunları bilməliyik • MƏTNİN PLANI

Mətni nəql etmək üçün əvvəlcə plan qurulur.

Planda mətnəki hadisələr qısa şəkildə ifadə olunur.

4 A Şəkillərdən və açar sözlərdən istifadə etməklə hekayə qurun.

• Söz boğçası •

• qəmgin • azad etmək • kolluq • şən • nəğmə • igid • qərib • mərd • qürbət

B Şeirləri oxuyun. Vətənpərvərlik mövzusunda olan şeirləri seçin.

Bağçamızda gül bitdi,
Lalə bitdi, gül bitdi,
Vətəndə bir bağ saldıq,
Hər nə əkdik, gül bitdi.

Sular gələr, göl dolar,
Şaxta vurur, gül solar.
Mərd igidin balası
Özü kimi mərd olar.

Gedirəm, yolum dağdır,
Əcəb meyvəli bağdır.
Yolunu mən gözlərim,
Nə qədər canım sağdır.

Qəribəm, yoxdu arxam,
Qanadım yoxdu, qalxam.
Çıxam uca dağlara,
Bir vətən sarı baxam.

C Qruplarla iş

Şeirlərdən biri üzrə aşağıdakı suallara cavab verin.

1. Şeir neçə misradan ibarətdir?
2. Hər misrada neçə heca var?
3. Hansı misralar qəfiyələndir?
4. Hansı misralar şeirdəki əsas fikri ifadə edir?

• Xatırla •

• Qəfiyə – misraların sonunda oxşar səslənən sözlərdir.

1

A

Azərbaycan xəritəsi üzərində verilən şəkilləri adlandırmaqla Azərbaycanın bölgələri barədə danışın.

B

Şeiri oxuyun, tanış olmayan sözləri dəftərinizdə qeyd edin.

AZƏRBAYCAN

• Söz boğçası •

- oba
- oymaq
- yaylaq
- şöhrət
- cığır
- çeşmə

Gəzdim sənin çöllərini
Oba-oba, oymaq-oymaq.
Nə gözəlmiş qoynun sənin,
Ana torpaq, ana torpaq!

Astarada, Lənkəranda
Limonların rəngi sarı,
Süfrələrin bəzəyidir
Göyçayımın qızıl narı.

Quba, Qusar, gözəl Xaçmaz
Xatırladır ilk baharı.
Bağlarının şöhrətidir
Gülyanaqlı almaları.

Çıxdım Şuşa yaylağına,
Çeşmələrdə gözüm qaldı.
Endim İsa bulağına,
Cığırlarda izim qaldı.

Xəlil Rza Ulutürk

C Şeirdə hansı meyvənin adı çəkilmir?

Ç Şeirdən yer adlarını seçin. Onların ilk hərfinə diqqət edin. Dəftərinizdə əlifba sırası ilə yazın.

• Bunları bilməliyik • YER ADLARININ YAZILIŞI

Dilimizdə elə sözlər var ki, yer mənası bildirir. Məsələn: *şəhər, dağ, göl*. Yerləri bir-birindən fərqləndirmək üçün onlara xüsusi ad verilir. Məsələn: *Bakı (şəhər), Kəpəz (dağ), Göygöl (göl)*. Belə adların ilk hərfi həmişə böyük yazılır. Məsələn: *Kür Azərbaycanın ən böyük çayıdır*.

D “Azərbaycan” şeirinə əsasən mavi rəngli boşluqlara yer adları əlavə etməklə cümlələri köçürün.

1. Astara, limonun, narın vətənidir.
2. İsa bulağı yaylağında yerləşir.
3. Quba, , almaları ilə şöhrət qazanıb.

E Yaşadığınız yerlə (kənd, şəhər, rayon) bağlı araşdırma aparıb təqdimat hazırlayın. Araşdırma zamanı bu suallara cavab tapın.

- Yaşadığınız yerdə çay, göl, dağ varmı?
- Yaşadığınız yerdə hansı abidələr var?
- Yaşadığınız yer hansı məhsulu ilə məşhurdur?
- Yaşadığınız yerin tanınmış şəxsləri kimlərdir?

2 A Azərbaycanın hansı dövlət rəmzləri var? Şəklə baxın. Sizcə, şagirdlər nə ifa edirlər?

B Şeiri oxuyun. Tanış olmayan sözləri dəftərinizdə qeyd edin.

ÜÇRƏNGLİ BAYRAQ

Bu üçrəngli bayrağım
Gözümün işığıdır.
Azadlıq yağışından
Doğan göyqurşağıdır.

Üstündəki ay-ulduz
Gəlir mənim xoşuma.
Ay üzüyə bənzəyir,
Ulduz onun qaşına.

Üçrəngli bayraq bizə
Təsəllidir, dayaqdır.
Yolumuzun üstünə
İşıq saçan mayakdır.

Rafiq Yusifoğlu

• Söz boğçası •

- gözümün işığı
- üzüyün qaşı
- təsəlli
- mayak

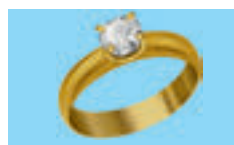
• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
bayraq	bayra x
üzük	üzü y
üçrəngli	üçrən k li

C Bayrağımızın rəngləri və üzərindəki nişanların mənaları barədə danışın.

Ç Göyqurşağı haqqında bildiklərinizi xatırlayın. Şair hansı əlamətlərinə görə bayrağımızı göyqurşağına bənzədir?

D Şəkillərə baxın. Onların oxşar xüsusiyyətini müəyyən edin.
Bu oxşarlıq şeirin hansı bəndində təsvir olunub?

E Şeirin son misralarından və şəkildən istifadə edərək “mayak” sözünü izah edin.
Sizcə, nə üçün şair bayrağımızı mayaka bənzədir?

Ə Hər bir sözə yaxınmənalı olan söz seçin.

1. XOŞUNA GƏLMƏK	sevinmək	bəyənmək	şad olmaq
2. BƏNZƏMƏK	gözləmək	birləşmək	oxşamaq

3

A

Azərbaycanın gerbində nə təsvir olunmuşdur? Hansı təsvirlərin mənasını bilirsiniz?

• Söz boğçası •

- möcüzə • dirək
- qüllə • ada
- polad • sərvət

B

Şəkildə gördüyünüz üç hündür bina birlikdə nəyi xatırladır? Sizcə, nə üçün Azərbaycana “Odlar yurdu” deyilir?

C

Mətnin adını oxuyun. Mətnə aid şəkildə gördüyünüzü möcüzə hesab etmək olarmı? Şekli izah etməklə fikrinizi əsaslandırın.

MÖCÜZƏLƏR ADASI

Bu şəhərcik Xəzər dənizində yerləşir. Onun adı Neft daşlarıdır. İnsanlar bu şəhəri polad dirəklər üzərində qurmuşlar. Ona görə də buranı “mücüzələr adası” adlandırırlar.

Bu şəhərdə neftçilər yaşayırlar. Onlar dənizin dərinliyindən neft çıxarırlar. Neft Azərbaycanın sərvətidir. Azərbaycan dünyada Odlar yurdu kimi tanınır.

Ç

Neft daşlarını nə üçün “mücüzələr adası” adlandırırlar?

D

Bu şəkildə Bakı şəhərinin rəmzi təsvir olunub. Sizcə, niyə Bakı şəhəri üçün belə bir rəmz seçilib?

• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
neftçi	nefçi
buruq	burux
polad	polat
dirək	dirəy

4

A

Şəkildə nə görürsünüz? Bura haradır?

Siz də sərgilərdə iştirak etmisinizmi? Bu haqda danışın.

Gəlin tanış olaq. Mənim adım Nigardır. Mən "Vətənim – Azərbaycan" adlı rəsm müsabiqəsində iştirak edirəm.

• Söz boğçası •

- müsabiqə
- sərgi
- təqdim etmək

B

Nigarın çəkdiyi rəsmə baxın və suallara cavab verin.

1. Bu rəsmi mövzusu nədir?
2. Nə üçün Nigar bu müsabiqəyə belə bir şəkil təqdim etmişdir?
3. Şəkildə Novruz bayramına aid daha nələr təsvir oluna bilərdi?

C

Novruz bayramı ilə bağlı olan sözləri tapın.

dəniz, tonqal, xonça, səməni, qaranquş, qoğal, payız, yolka, bahar, kosa, papaq, paxlava, qoz, qarpız, yumurta, şəkərbura

Ç

Qruplarla iş

Şəkildə gördüklərinizin hazırlanma qaydalarını müzakirə edin.

Daha sonra qruplara ayrılaraq bu qaydalarla bağlı təlimat hazırlayın.

1-ci qrup

2-ci qrup

3-cü qrup

4-cü qrup

• Bunları bilməliyik • TƏLİMAT NECƏ YAZILIR

- **Təlimatda** hər hansı əşyanı hazırlamaq üçün qaydalar göstərilir. Görüləcək işlər ardıcılıqla sadalanır və nömrələnir.

1 A Şeiri oxuyun. Şəkillərin köməyi ilə şeirin məzmununu izah edin.

“Vətənim” demək azdır,
Vətənin olmaq gərək.
Vətəni sevmək azdır,
O sevə səni gərək.

Cabir Novruz

B Vətənə sevgimizi bildirmək üçün nə etməliyik?

C Mətni oxuyun. Tanış olmayan sözləri dəftərinizdə qeyd edin.

ZÖHRƏNİN QƏLƏBƏSİ

Gimnastika üzrə beynəlxalq yarış keçirilirdi. Bura dünyanın müxtəlif ölkələrindən gimnastlar gəlmişdilər. Azərbaycanı Zöhrə adlı bir qız təmsil edirdi.

Yarışın başlanmasına az qalırdı. Zöhrə çox həyəcanlı idi. Məşqçisi, valideynləri, çoxlu sayda azarkeşləri onu qələbəyə ruhlandırırdılar:

– Biz sənirləyik, Zöhrə! Bu gün burada Azərbaycanın himnini səsləndir!

Zöhrə əlində tutduğu üçrəngli bayrağı öpdü, sonra sinəsinə sıxıb dedi:

– Güzəl bayrağım, səni yüksəyə qaldıracağım söz verirəm.

• Söz boğçası •

• gimnast • beynəlxalq • təmsil etmək • azarkeş • ruhlandırmaq

Ç Gimnastımızı qələbəyə səsləmək üçün siz nə dəyərdiniz?

2

A

Mətnin davamını oxuyun. Tanış olmayan sözləri dəftərinizdə qeyd edin.

Zöhrənin halqa və lent ilə çıxışları uğurlu oldu. Lakin topla çıxış edərkən ayağı büdrədi, topu yerə saldı. Bu onun balını azaltdı. İndi qızıl medal qazanmaq üçün Zöhrənin sonuncu şansı qalmışdı. Lentlə çıxışda o ən yüksək bal yığmalı idi. O, bütün iradəsini toplayıb məharətlə çıxış etdi. Azarkeşlərin alqışları altında səhnəni tərk etdi.

Zöhrə və məşqçisi həyəcanla tabloya baxırdılar. Nəhayət, Zöhrənin adı qarşısında onun balı yazıldı: 10.

Məşqçisi Azərbaycan bayrağını Zöhrənin çiyninə saldı və dedi:

– Təbrik edirəm. Sən qalibsən!

Zöhrə rəqibləri arasında ən hündür kürsüdə dayandı. İdman arenasında Azərbaycan bayrağı himnimizin sədaları altında ən yüksəyə qalxdı.

Aysel Fazilqızı

• Söz boğçası •

• şans • iradə • tablo • məharət • bal • kürsü • idman arenası • rəqib

B

Şəkillər mətnin hansı hissəsinə aiddir?

C

Mətnə hansı gimnastika alətlərinin adları çəkilir?

Ç

Tabloya baxaraq mətni genişləndirin.

• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
rəqib	rəqip
məşqçi	məşkçi
gimnast	gimnas
himn	himin

Ölkələr üzrə

NƏTİCƏLƏR

1		Azərbaycan	10.000
2		Çin	09.000
3		Ukrayna	07.000
4		Gürcüstan	06.000
5		İran	05.000

D

Bir sənət növü seçin (idmançı, rəqqas, müğənni, rəssam...).

Seçdiyiniz sənət növü ilə vətəninizi xarici ölkələrdə necə təmsil edərsiniz?

3 A Biz hansı dildə danışırıq? Başqa hansı dilləri tanıyırsınız? Biz nə üçün danışdığımız dilə “ana dili” deyirik?

B Şeiri oxuyun. Şeirin hansı bəndi şəklə uyğundur?

ANA DİLİM

Ana dilim bal kimi,
Danışmaqdan doymuram.
Mən onu neçə dilin
İçində qoruyuram.

Anamın laylasıyla
Mən boy atıb böyüdüm.
Onun şirin diliylə
Fərəhlənib öyündüm.

Çoxlu nağıl söyləyib
Nənəm bu dildə mənə.
Əlifbanı öyrəndim
Mən sevinə-sevinə.

Çox sevirəm yurdumun
Bayrağını, himnini.
Mən sevirəm anamı,
Həm də ana dilimi.

Mina Rəşid

C Aşağıdakı misraları izah edin.

Mən onu neçə dilin
İçində qoruyuram.

• Söz boğçası •

- layla
- boy atmaq
- fərəhlənmək
- öyünmək

Ç Hansı bənddə qafiyələnən sözlər ad bildirir?

D Aşağıdakı laylanı oxuyun. Suallara cavab verin.

A laylay, gülüm, laylay,
Gülüm, bülbülüm, laylay.
Böyü, sənin sayəndə
Mən də bir gülüm, laylay.

- Laylada ana balasına necə müraciət edir? Ona nə arzu edir?
- Hansı misrada “gülüm” hərəkət bildirir?

E Ana və nənələrinizdən laylalar öyrənilib dəftərinizə yazın.

4

A

Muzeydə olmusunuzmu?
Gördüyünüz əşyalar barədə danışın.
Sizcə, nə üçün qədim əşyaları
muzeydə saxlayırlar?

• Söz boğçası •

- muzey
- eksponat
- əcnəbi
- turist
- çul
- təşvişə düşmək

B

Mətni oxuyun. Mətndəki əsas fikri müəyyən edin.

Bir əcnəbi turist kəndə gəzintiyə çıxır. Yolda bir uzunqulaq görür. Uzunqulağın üstündə milli naxışlı qədim, köhnə bir çul var idi. Belə qədim əşyalar çox qiymətli hesab olunur. Turist çulu almaq istəyir. Ancaq fikirləşir ki, kəndli onu satmaz. Odur ki hiyləyə əl atır.

Turist kəndliyə deyir ki, uzunqulağı almaq istəyir. Kəndli təəccüblənsə də, onu satmağa razı olur. Turist çox sevinir. Tez çıxarıb kəndliyə xeyli pul verir. Kəndli uzunqulağın üstündəki çulu götürür və uzunqulağı ona verir. Əcnəbi təşvişə düşür, kəndliyə deyir:

– Uzunqulaq zəifdir, üşüyəcək. O köhnə çulu da ver, üstünə ataq.

Kəndli qətiyyətlə cavab verir:

– Yox! Onu vermərəm. Siz məndən uzunqulağı almısınız, çulu yox. O mənim babamdan yadigar qalıb. Dədə-babadan xatirədir, verə bilmərəm!

Əziz Nesin

• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
muzey	müzey
turist	turis
eksponat	ekspanat

C

Nə üçün kəndli köhnə çulu satmadı?

Ç

Mətnə ad qoyun.

D

Sizin evdə də qədim əşyalar varmı? Bu barədə araşdırma aparın. Böyüklərdən bu əşyaları nə üçün qoruyub-saxladıklarını soruşun.

LAYİHƏ

ÇAĞIRIR VƏTƏN!

• Söz boğçası •

- niyyət
- qəm
- ordu
- fəxr etmək
- işğal etmək

1

A

Açar sözlərdən istifadə edərək şəkli təsvir edin.
Fəslin adını oxuyun və onu izah edin.

AÇAR SÖZLƏR: *qəhrəman, əsgər, ordu, düşmən, vətən, qorumaq*

B

Nəyə görə Mübariz İbrahimov kimi qəhrəmanlarımızla fəxr edirik?

C

Şeiri oxuyun. Suallara cavab verin.

ÇAĞIRIR VƏTƏN!

Çağırır Vətən,
İstəyir kömək!
Onu düşməndən
Qorumaq gərək!

Kim pis niyyətlə
Gəlsə ölkəmə,
Bu torpaq onu
Batırar qəmə!

Abdulla Şaiq

• Sözlərin yazılışı •

Doğru	Yanlış
kömək	köməy
torpaq	torpax

?

- Şeirin adı nədir?
- Müəllifi kimdir?
- Müəllif kimi köməyə çağırır?

Ç

Şeirdə qafiyələnən sözləri seçib dəftərinizə köçürün.
Bir neçəsini də özünüz əlavə edin.

D

İşğal altında olan rayonlarımız haqqında araşdırma aparın.
Həmin yer adlarını dəftərinizdə yazıb təqdim edin.

2

A

Şəkildə nə görürsünüz? Sizcə, evlər niyə dağılıb?

Mətni oxuyun. Təxmin etdiyiniz səbəbləri mətnlə müqayisə edin.

QARANQUŞUN XOCALI ARZUSU

Yaz idi. Uçuq-sökük bir evin eyvanına üç qaranquş qondu. Xeyli vaxt keçdi. Bala qaranquşlardan birinin səbri tükəndi:

– Ay ana, biz burda niyə durmuşuq? Gəl uçub gedək evimizə. Yorulmuşam, acmışam.

Ana qaranquş ağlamağa başladı:

– Elə bura bizim öz evimizdir, ata-baba yurdumuzdur.

Bala qaranquşlar çaşıb-qaldılar:

– Ana, axı burda bütün evlər dağılıb. Heç kim yoxdur.

Ana qaranquş dərindən ah çəkib danışmağa başladı:

– Bura Xocalı şəhəridir. Bir vaxtlar burada insanlar yaşayırdılar. Gözəl evlər, bağlar göz oxşayırdı. Biz hər yaz bu yerlərə uçub gələndə uşaqlar sevinirdilər. Bir-birinə gəlişimizi xəbər verərdilər. Bir yaz da uçub gələndə buraları belə vəziyyətdə gördük. Məcbur olub indi yaşadığımız yerə köçdük. Biz insanlarla bir yerdə yaşamağa öyrəşmişik. Hər il yazda ümidlə əvvəl bura gəlirəm. İnanıram ki, bir də gələndə burada əvvəlki kimi Xocalının sakinlərini, abad evlərini görəcəyəm. Yenə də biz onların, onlar da bizim gəlişimizə sevinəcəklər.

Məhərrəm Mustafə

• Söz boğçası •

- eyvan
- səbri tükənmək
- göz oxşamaq
- abad

• Xatırla •

- Məlumat almaq üçün sual cümləsindən, məlumat vermək üçün nəqli cümlədən istifadə olunur.

B

Qaranquşlar nə üçün Xocalıdan köçüb getdilər?

C

Sizcə, Ana qaranquş, əslində, kimlərin arzu-istəklərini ifadə edir?

Ç

“Xocalı” mətnini dinləyin. Aşağıda verilmiş sual sözlərindən istifadə etməklə Xocalıya aid üç sual cümləsi qurun.

Kim?

Hara?

Nə etdilər?

3

A

Dərsliyin 30-cu səhifəsində verilmiş Azərbaycan xəritəsində Şuşa şəhərini tapın. Şuşa şəhərinin simvolu kimi nə verilmişdir?

B

Mətni oxuyun. Şəkildə təsvir olunmuş gülün adını öyrənin.

ŞUŞANIN YARAŞIĞI

Həyatımızda gözəl bir bağ var idi. Güllərin ətri, quşların səsi adamı valeh edirdi. Nənəm bu bağa “Mənim Şuşam” deyərdi. O, bir gün güllərə su verəndə kövrəlib ağladı:

– Kaş ki bağımızda xarıbülbül də olaydı. **Şuşanın yaraşığı xarıbülbül idi.**

Bir gün bağda idim. **Qulağıma gözəl bir quş səsi gəldi.** Bu, bülbül idi. Sevinə-sevinə nənəmi səslədim:

– Nənəcan, tez bura gəl! Bağımıza xarıbülbül gəlib.

Nənəm eyvana çıxıb təəccüblə dedi:

– Murad, sən nə danışırısan? Xarıbülbül bura hardan gəlib çıxıb?

– Bax, nənəcan, həmişə deyirdin ki, kaş bağımızda xarıbülbül olaydı.

Bu da xarıbülbül. Gör necə cəh-cəh vurur!

– Ay mənim gözəl balam, xarıbülbül quş deyil, güldür. Buralarda bitmir. Xarıbülbülün vətəni Qarabağdır, Şuşadır.

Nənəm boynumu qucaqladı. Onun gözləri yaşardı.

– Nənə, ağlama. Mən inanıram ki, biz xarıbülbülə qovuşacağıq.

Aysel Fazilqızı

C

Nənə nəvəsinin dediyi sözlərə niyə təəccübləndi? Mətnə bu suala cavab olan hissəni tapıb yenidən oxuyun.

Ç

Hansı şeir mətndəki əsas fikri ifadə edir? Fikrinizi əsaslandırın.

Əzizinəm, Qarabağ,
Şəki, Şirvan, Qarabağ.
Aləm cənnətə dönsə,
Yaddan çıxmaz Qarabağ.

Baxın qanadlanan göyə,
Qaranquşa, qaz, ördəyə;
– Vətən, Vətən, Vətən, – deyər
Yenə qatar-qatar gəlir.

Abdulla Şaiq

D

Mətnə rənglərlə fərqləndirilmiş cümlələri sual cümləsinə çevirin. Bunun üçün cümlələrlə eyni rəngdə olan sual sözlərindən istifadə edin.

Harada?

Nə?

Necə?

Ümumiləşdirici təkrar

4 A Şeiri oxuyun. Suallara cavab verin.

Sularında üzür gəmi,
Qara nefti bulaq kimi.
Qucağında sıx buruqlar
Ucalıblar qatar-qatar.
Üstündə var polad şəhər,
Nə gözəldir bizim ...

İlyas Tapdıq

- Nöqtələrin yerinə uyğun gələn sözü artırıb son misranı dəftərinizdə yazın.

Araz

Göygöl

Xəzər

- Şair “polad şəhər” deyəndə nəyi nəzərdə tutur? Həmin şəhərin adını dəftərinizdə yazın.

B İzahları oxuyun. Sözlərlə uyğunlaşdırın.

- Muzeylərdə nümayiş etdirilən əşya ...
- Tamaşa göstərilən, yarış keçirilən, konsert verilən yer ...
- Qədim əşyaların qorunduğu və nümayiş etdirildiyi yer ...

arena
muzey
eksponat

C Hansı sözlər böyük hərflə yazılmalıdır?

göl, şahdağ, yurd, xocalı, el-oba, məskən, şuşa, dəniz, göygöl,
şamaxı, gəncə, diyar, xəzər, muzey, quba, şəhər, ölkə

Ç Nöqtələrin yerinə uyğun gələn hərfi seçin və sözləri dəftərinizə köçürün.

məş...çi (q/k) rəqi... (b/p) bayra... (q/x) üzü... (k/y) pola... (d/t)

D Aşağıdakı təlimata uyğun olaraq Vətənin keşiyində duran əsgərə məktub yazın.

- Əsgərə salamınızı bildirin.
- Özünüz haqqında məlumat verin.
- Sizi maraqlandıran məlumatları soruşun.
- Əsgərə arzu və istəklərinizi bildirin.
- Vətən mövzusunda rəsm çəkin.
- Məktubu zərfə qoyun.
- Zərfin müvafiq yerlərində ünvanları yazın.

Kimdən _____

Kimə _____

7

YAXŞI NƏDİR,
PİS NƏDİR

1

A

Şəkillərə baxın və gördükləriniz haqqında danışın.

- Obrazların hərəkətlərinə münasibət bildirin.
- Hansı obrazların hərəkətindən xoşunuz gəldi? Səbəbini izah edin.
- Hansı obrazı bəyənmədiniz?

LAYIHƏ

B Şəkillər əsasında “Şəngül, Şüngül, Məngül” nağılını danışın.

• Söz boğçası •

- caynaq
- taqət
- fədakar
- qısılmaq

C

Mətni oxuyun. Ana pişik və ana keçi obrazlarını müqayisə edin.

PIŞİK VƏ QARAQUŞ

Ana pişik və balaları ağacın altında dincəlirdilər. Bu vaxt bir qaraquş aşağı endi. Balalardan birini caynağına aldı. Bu zaman ana pişik cəld onun üstünə atıldı.

Onların arasında ölüm-dirim savaşı başladı.

Pişik taqətdən düşürdü. Birdən balalarını xatırladı. Son qüvvəsini topladı. Var gücü ilə qaraquşun boğazından yapışdı.

Qaraquş anladı ki, fədakar anaya gücü çatmayacaq. Birtəhər canını qurtarıb havaya qalxdı.

Əldən düşmüş pişik öz balalarına yaxınlaşdı. Balalar xilaskar analarına qısıldılar.

2

A

Şeiri oxuyun. Tanış olmayan sözləri dəftərinizdə qeyd edin.

MƏSTAN VƏ BALALARI

Sevil bağa köçəndə
Məstani da apardı.
Bağı görəndə Məstan
Gör nə tufan qopardı...
Gah ağaca dırmaşdı,
Gah divara dırmaşdı,
Gah damın üstə çıxdı,
Gah da çəpəri aşdı...
Qovdu ağ kəpənəyi,
Yoldu otu, çiçəyi...
Məstan təzə yerlərdə
Özünə yurd salmışdı.
Üç balası səbətdə
Yuxulayıb qalmışdı.

Nigar Rəfibəyli

B

Tufan nədir? Tufan qopanda nə baş verir?
“Məstan tufan qopardı” ifadəsini necə başa düşürsünüz?

• Söz boğçası •

- tufan
- çəpər
- yolmaq
- səbət

C

Hansı şəkildəki təsvir şeirdə əks olunub?

Ç

Şeiri öz sözlərinizlə nəql edin.

3

A

Mətnə çəkilmiş şəkillərə baxın. Sizcə, Məstanın şıltaqlığı nə ilə nəticələnəcək? Mətni oxuyun.

BAĞDAKI QUYU

Sevilgilin bağındakı tut ağacının altında su quyusu vardı. Quyunun suyu çoxdan qurumuşdu.

Məstan quyunun yanında atılıb-düşürdü. Birdən onun gözünə bir sərçə sataşdı. Sərçə ağacın budağına qonmuşdu. Məstan sərçəni tutmaq istədi. Ağaca tullandı. Lakin mayallaq aşib quyuya düşdü.

Sevil qışqırdı: – Kömək edin, Məstan quyuya düşdü!

Nənə deyindi: – Az atılıb-düşəydi.

Amma nənə ürəyində Məstanın halına acıdı.

Köməyə gələn qonşular quyunun başına yığıldılar.

• Söz boğçası •

- mayallaq aşmaq
- gözünə sataşmaq
- acımaq

B

Mətndəki hansı obraz şəkildə təsvir olunmayıb?

Bu obraz haqqında nə deyə bilərsiniz?

C

Nöqtələrin yerinə söz boğçasından uyğun gələn ifadələri seçərək cümlələri köçürün.

1. Əli idman dərslərində ...

2. Qarışqa yuvası babanın ...

3. Səməd yaralı quşun halına ...

Ç

Mətnə Məstan hansı heyvanın adıdır? Sizcə, nəyə görə bu söz böyük hərflə yazılır?

• Bunları bilməliyik •

Heyvanlara verilən adların ilk hərfi həmişə böyük yazılır:

- Nənəm Alagözü tövləyə saldı.
- Uşaqlar Toplanı çox sevirlər.

D

Ev heyvanlarına verilən başqa hansı adları bilirsiniz? Həmin adları yazın.

4

A

Dərsliyin 45-ci səhifəsindəki “Məstan və balaları” şeirini xatırlayın. Sonuncu iki misranı bir daha oxuyun. Sizcə, Məstan balalarını unutmuşdu?

• Söz boğçası •

- kəndir
- sarılmaq
- cummaq

B

Mətni oxuyun, suallara cavab verin.

MƏSTANIN XİLASI

Sevil zənbilə ət və süd qoydu. Zənbilin ucuna kəndir bağladı və quyuya salladı. O, Məstanı çağırdı. Amma Məstan zənbilə tərəf baxmadı.

Bu zaman nənə irəli gəldi. O, qucağında Məstanın balalarını tutmuşdu. Nənə Ağca, Qaraca və Bozcanı zənbilə qoydu. Zənbili yenidən quyuya salladılar. Məstan zənbilə cumdu. Balalarına sarıldı. Qonşular kəndiri yuxarı dartdılar. Məstan və balalarını quyudan çıxardılar. Uşaqlar quyunun ağzını bağladılar.

?

- Sevil zənbilə nə qoydu?
- Nə üçün Məstan birinci dəfə zənbilə tərəf baxmadı?
- Məstanın balalarını zənbilə kim qoydu?

C

Məstan obrazını ana keçi və ana pişik obrazları ilə müqayisə edin.

Ç

Şəklə baxın və mətnin sonuna cümlələr əlavə edin.

D

Verilmiş şeir parçalarına uyğun gələn cümlələri mətndən seçin və dəftərinizə yazın.

1

Zənbilə ətlə südü
Qoyub salladı Sevil.

3

Balalarını gördü,
Cumub zənbilə girdi...

2

Nə südə, nə də ətə
Yaxın dururdu Məstan.

4

Nənə hər üç dəcəli
Həmin zənbilə yıgdi.

E

Mətndəki obrazların adlarını əlifba sırası ilə yazın. Heyvan adlarının altından xətt çəkin.

1

A

Heç ananızın sözündən çıxmısınız? Bu zaman nə baş verib?

B

Şəkillərə baxaraq mətni oxuyun və tanış olmayan sözləri qeyd edin.

QARAGÖZ YUVANI TƏRK EDİR

Qaragöz yuvada tək idi. Yuxarıdan ağacın altında oynayan dovşanlara baxırdı. O da düşüb oynamaq istədi. Amma anasının sözlərini xatırlayıb ah çəkdi. Sonra yerdəki qozaları görüb öz-özünə dedi:

– Gedim, yuvaya qoza daşıyım. Onda anam heç nə deməz. Bəlkə də, məni tərifləyər.

Qaragöz aşağı enmək istəyəndə sürüşdü. Yumbalana-yumbalana ağacdən xeyli aralandı. Bir kötüyə ilişib dayandı. Ayağa qalxıb ufuldadı. Elə bu vaxt gördü ki, bir ayı gəlir. Tez kötüyün arxasında gizləndi.

Ayının əlində küp var idi. O, küpü bir kolun arasına qoyub öz-özünə dedi:

– Burada küpümü heç kim tapmaz. Balalarımı gətirim, doyunca yesinlər.

Bunu deyib Ayı oradan uzaqlaşdı.

Qaragöz kötüyün arxasından çıxdı. Öz-özünə düşündü: “Görəsən, bu küpün içində nə var?” O, pəncələri ilə küpün qulpundan yapışdı. Onun içinə baxmaq istədi. Bu zaman küp aşdı və içindəki bal yerə dağıldı...

• Söz boğçası •

- macəra
- ah çəkmək
- qoza
- kötük
- küp
- pəncə
- qulp

C

Mətnə çəkilmiş şəkil olmasa idi, Qaragözün sincab olduğunu necə müəyyən edərdiniz?

Ç

Qaragöz hansı səhv hərəkətlərə yol verdi? Sizcə, onun bu hərəkətləri nə ilə nəticələnəcək?

2

A

Şəklə baxın. Sizcə, Qaragöz küpü aşırıandan sonra nə baş verəcək? Mətni oxuyun və söylədiyiniz fikirlərlə müqayisə edin.

AYI VƏ BALALARI

Qaragöz təəccüblə bala baxırdı. Birdən gördü ki, ayı ilə balaları gəlir. Qaragöz cəld gizləndi.

Ayı dağılmış balı gördü. O, bərəlməmiş gözləri ilə ətrafa boylanı. Var gücü ilə bağırdı:

– Mənim küpümdəki balı kim dağıdıb? Yəqin, bu, tülkünün işidir. Axmaq tülkü! Səni parça-parça edəcəyəm.

Balalar dağılmış balı yeməyə başladılar. Ayı isə tülkünü axtarmağa getdi.

Bunu görən Qaragöz yavaşca oradan uzaqlaşdı.

• Söz boğçası •

- bərəlmək
- boylanmaq

B

Siz Qaragözün yerində olsa idiniz, bu vəziyyətdə nə edərdiniz?

C

Doğru, yoxsa yanlış?

1. Qaragöz anasının sözünə baxmayıb yuvasından çıxdı.	😊	☹️
2. Ayı Qaragözü bala qonaq etmək istəyirdi.	😊	☹️
3. Qaragöz bilirdi ki, küpdə bal var.	😊	☹️
4. Qaragöz küpü aşırıb balı yerə dağıtdı.	😊	☹️
5. Ayı başa düşdü ki, küpü Qaragöz aşırıb.	😊	☹️
6. Qaragöz ayı balaları ilə birgə bal yedi.	😊	☹️

3

A

Bir sirriniz olanda onu kimə deyirsiniz? Qaragözlə anasının söhbətini oxuyun. Onun keçirdiyi hisləri izah etməyə çalışın.

ANA İLƏ SÖHBƏT

Qaragözün anası onu yuvada gözləyirdi. O çox narahat idi. Birdən Qaragöz təngnəfəs yuvaya girdi. Anası soruşdu:

– Qaragöz, sən harada idin? Axı demişdim ki, yuvadan bayıra çıxma!

Balacanın qara gözləri yaşardı. O dedi:

– Bağışla, ana. Mən qoza yığmaq istədim.

Anası Qaragözü qucaqlayıb öpdü və dedi:

– Mənim sevimli balam. Sən ehtiyatlı olmalısən.

Qaragöz isə kədərli halda oturub fikrə daldı.

Bunu görən anası soruşdu:

– Qaragöz, sənə nə olub? Niyə belə fikirlisən?

Qaragözü ağlamaq tutdu. O, anasına ürəyini açdı:

– Ana, mən pis iş görmüşəm. Ayının balını dağıtmışam. O isə elə bilir ki, bunu tülkü edib. İndi gedib onu parçalayacaq.

– Hə... Bu heç yaxşı olmadı. Tülkünü xilas etmək lazımdır.

Ana ilə bala yuvadan çıxıb ayının mağarasına tərəf yollandılar.

• Söz boğçası •

- təngnəfəs
- ürəyini açmaq
- mağara

B

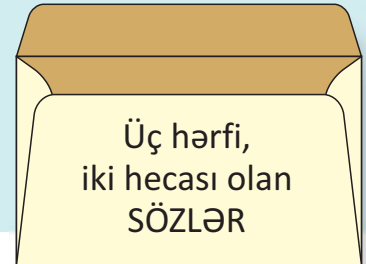
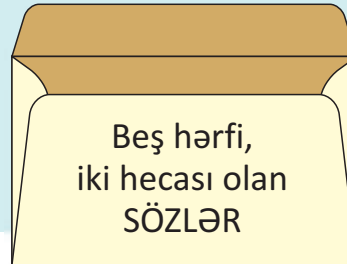
Rollu oyun

Qaragözün anası ilə söhbətini səhnələşdirin.

C

Sözləri oxuyun. Onları hansı zərflərə qoymaq lazımdır?
Hansı sözlər heç bir zərfə uyğun gəlmir?

tülkü, ayı, bal, azuqə,
kötük ana, kədər,
xilas, yuva, ora, bayır,
küp, fikir, iki, onlar

• Xatırla •

Sözdə neçə sait varsa, bir o qədər də heca var.

Qa-ra-göz

Ç

Zərflərdəki sözləri sayın. Hansı misal sözlərin sayı arasındakı fərqi düzgün ifadə edir?

A) $7 - 3 = 4$

B) $7 - 4 = 3$

C) $9 - 3 = 6$

LAYIHƏ

4

A

Siz heç səhvinizi etiraf etmisinizmi? Sizcə, bu, asandırımı?

B

Mətni oxuyun və mətndən Qaragözün etirafını ifadə edən cümlələri müəyyənləşdirin.

QARAGÖZÜN ETİRAFI

Qaragözlə anası meşə ilə gedirdilər. Birdən ayının nərilisini eşitdilər. Tez səs gələn tərəfə yönəldilər. Gördülər ki, ayı tülkünün boğazından yapışib bağırır:

– Sən niyə mənim küpümü aşırımsan? Niyə balımı dağıtmısan?

Tülkü and-aman edirdi ki, o, balı görməyib. Qaragözün anası onlara yaxınlaşıb dedi:

– Ayı, əl saxla. Mənim balamın sənə sözü var.

Qaragöz cəsarətini toplayıb dedi:

– Mən... Mən... Balı mən dağıtmışam. Küpün içinə baxmaq istəyirdim.

Əlim dəydi, küp aşdı. Bağışlayın. İstəyirsiniz, sizin üçün bal toplayım?

Ayı Qaragözə baxıb güldü:

– Sən bir bunun boyuna bax! Mənim üçün bal toplamaq istəyir. Amma, yaxşı ki, boynuna aldın. Yoxsa bu yazığın boğazını üzəcəkdin. Sənin cəsarətin xoşuma gəldi. Nə vaxt istəyirsən, mağarama gəl. Səni bala qonaq eləyəyəm.

Ayı hardan biləydi ki, sincablar bal yemir.

• Söz boğçası •

- etiraf
- nərildəmək
- and-aman eləmək
- əl saxlamaq
- cəsarət

C

Qaragözün hərəkətlərindən çıxış edərək onun xarakterini müəyyən edin.

1. Qaragöz küpü aşdı.

2. Qaragöz tülkünü xilas etmək istədi.

3. Qaragöz günahını boynuna aldı.

A) rəhmlidir

B) cəsarətlidir

C) dəcəldir

Ç

Qruplarla iş

“Qaragözün macərası” mətnini nəql edin.

Birinci qrup: “Qaragöz yuvanı tərk edir”

İkinci qrup: “Ayı və balaları”

Üçüncü qrup: “Ana ilə söhbət”

Dördüncü qrup: “Qaragözün etirafı”

- mərhəmət
- tövlə
- zingildəmək
- qoç
- zərbə

1

A

Şəkillər üzrə hekayə qurub danışın.

Balaca qızın hərəkətinə münasibət bildirin.

B

Mətnin adına diqqət yetirin. Mətni oxuyun və başlığı izah edin.

ÇAĞIRILMAMIŞ QONAQ

Hava çox soyuq idi. Hər yan qarla örtülmüşdü.

Toplan azmışdı. O isinmək üçün yer axtarırdı. Gəlib bir həyətə çatdı. Həyətdə balaca bir qapı gördü. Qapıdan içəri girdi. Bu zaman hay-küy qopdu. Toyuqlar qaqqıldaşdılar:

– Hində küçüyün nə işi var?

Toplan gördü ki, onu dimdikləyirlər. Birtəhər canını qurtarıb çölə atıldı.

Zingildəyərək sağa-sola baxdı. Bu dəfə başqa bir qapı gözünə dəydi. Bu qapı bayaqkindən hündür idi. Toplan özünü aralı qapıdan içəri saldı.

“Əcəb istidir”, – deyə sevindi. O özünə yer eləmək istədi. Birdən səs gəldi:

– Məəə... Bu nədir, ayağıma dolaşdı?

Elə bu vaxt Toplanın kürəyinə zərbə dəydi. O diyirlənib qarın üstünə düşdü...

C Şəkillərdə gördüyünüz hansı obrazların mətndə adı çəkilir?

Ç Nöqtələrin yerinə hərəkət bildirən sözlər yazmaqla cümlələri köçürün.

qaqqıldamaq, miyoldamaq, zingildəmək, dimdikləmək, mələmək

1. Cücələr yemi
2. Küçük qorxudan
3. Toyuq ucadan
4. Keçi çobanı görüb
5. Pişik divanda oturub

2 A Sizcə, nə üçün heyvanlara qayğı göstərmək lazımdır?

B Şəkillərə baxın və Toplan haqqında mətnin davamını təxmin edin.

Hər yerdən qovulan Toplan əlacsız qaldı. Kor-peşman həyətdəki evə yaxınlaşdı. Pəncərənin qarşısındakı skamyaya dırmaşdı.

Evdən xörək iyi gəlirdi. Toplan pəncərədən içəri boylandı. Divanda iri bir pişik uzanmışdı. Toplanın ona paxıllığı tutdu.

Ürəyində fikirləşdi: “Kaş onun yerində olaydım...”

Toplanı görən pişik tüklərini qabartdı. Onun üstünə cummaq istədi. Toplan qorxub qaçmaq istədi. Elə bu zaman qapı açıldı. İçəridən bir oğlan çıxdı. O, Toplanı görüb dedi:

– Vay, vay, nə yaman islanmısan?! Yəqin, acsan. İndi səni yedizdirərəm. İsinərsən.

Sonra pişiyə acıqlandı:

– İpək, sən niyə tüklərini qabartmısan? Bilmirsən ki, qapıya gələn qonağı qovmazlar?..

Həbibə Zeynalova

• Söz boğçası •

- əlacsız
- kor-peşman
- skamya
- qabartmaq

C Hekayədə hansı obrazlar var? Baş qəhrəman kimdir?

Obrazlara münasibətinizi bildirin. Kimdən daha çox xoşunuz gəldi?

3

A

“Qaranquşun Xocalı arzusu” mətnini xatırlayın. Qaranquşlar nə üçün Xocalıdan köçüb getmişdilər?

B

Sizcə, niyə bu quşlar insanlara yaxın yerdə yaşayırlar? Mətni oxuyun, təxmin etdiyiniz fikirlərlə mətndəki əsas fikri müqayisə edin.

ANA QARANQUŞ

- 1 Bir qaranquş hündür bir ağacın başında yuva qurmuşdu. O hər gün uzaqlara uçar, balalarına yem gətirirdi.
- 2 Günlərin birində yenə qaranquş yem axtarmaq üçün yuvasından uçdu. Qayıdanda gördü ki, vahiməli, qanadlı bir ilan yuvaya tərəf sürünür. Ana qaranquş haray saldı: “Uçun, uçun, balalarım, ilan sizi yeyəcək!”
- 3 Körpə qaranquşlar havaya atıldılar. İlan da onların arxasınca havaya qalxdı. Ana gördü ki, ilan balalara çatacaq. O, var gücü ilə qışkırdı: “Yaxınlıqdakı evin qapısı açıqdır, tez olun, içəri girin!”
- 4 Ana qaranquş ilanla vuruşmağa başladı. Döyüşə-döyüşə evə yaxınlaşdı. Ev sahibi onları gördü. Dəyənəklə ilanı vurub yerə saldı.
- 5 Qaranquş tamam əldən düşmüşdü. Tükləri didik-didik olmuşdu. O, üzünü balalarına tutub dedi: “Mən sizə deyirəm. Siz də öz balalarınıza tapşırın. Yuvanızı insanlar yaşayan yerdə qurun”.
- 6 O vaxtdan qaranquşlar insanlara sığınıblar. Yuvalarını evlərin lap yaxınlığında qururlar.

• Söz boğçası •

- sığınmaq
- vahiməli
- əldən düşmək
- didik-didik
- haray salmaq

C

Hansı sualın cavabı mətndəki əsas fikri ifadə edir?

- A) İlanlar necə uçurlar?
- B) Nəyə görə qaranquş evlərdə yuva qurur?
- C) Qaranquş yuvasını necə qurur?

Ç

Şəkillər mətnin hansı hissələrinə uyğundur?

Nağıl, hekayə mətnləri abzaslara bölünür. Hər abzasda yeni fikir ifadə olunur.

D “Ana qaranquş” mətnində neçə abzas var? 5-ci abzasda nədən danışılır? Neçənci abzasda qaranquş ilandan xilas olur?

4 A Şeiri oxuyun. Şeirin başlığını hansı obraza aid etmək olar?

MƏRHƏMƏTLİ QIZ

Velosiped sürərkən
Gülçin yaman yıxıldı.
Yerə elə dəydi ki,
Dizi, qolu cızıldı.

Nərmin durub bayaqdan
Ona tərəf baxırdı.
Gülçin yıxılan kimi
Özün ona çatdırdı.

Kömək etdi Gülçinə –
Onu yerdən qaldırdı.
Evdən tənzif gətirib
Dizin, qolun sarıdı.

Gülçin ona ürəkdən:
“Nərmin, çox sağ ol, – dedi.
– Sən mərhəmətli qızsan,
Gəl dost olaq”, – söylədi.

Şəhla Fərhadqızı

B Şəkillərlə şeirin bəndlərini uyğunlaşdırın.

C Suallara cavab verin.

- “Mərhəmətli qız” şeiri neçə bənddən ibarətdir?
- Hər bənddə neçə misra var?
- Neçənci bənddə Gülçinə yardım edildi?
- Neçənci bənddə Gülçin Nərminə təşəkkür etdi?

Ç Üçüncü bənddəki hansı söz aşağıda verilən izaha uyğun gəlir?
Yaranı sarımaq üçün nazik pambıq parça

1

A

Şəkillərdə təsvir olunmuş heyvanlar haqqında bildiklərinizi danışın.

B

Mətni oxuyun. Heyvanlar haqqında əldə etdiyiniz yeni məlumatları dəftərinizdə qeyd edin.

YÖNDƏMSİZ TİMSAH

Timsah tək darıxırdı. Çaydan sahilə çıxdı. Dəvəquşunu görüb ona yaxınlaşdı. Dəvəquşu uzun taxta parçasının bir tərəfində oturmuşdu. Timsah quyruğunu taxtanın o biri başına qoydu. Dəvəquşu tappıltı ilə yerə düşdü. Timsah ona kömək etmək istədi. Dəvəquşu acıqla dedi:

– Nə yöndəmsizsən, bu uzunluqda quyruq olar? Məndən uzaq dur.

Sonra isə hoppana-hoppa daşların üstü ilə çayın o biri sahilinə keçdi. Birdən Timsah Zürafəni gördü. Zürafə ağacdən ərik yeyirdi. Timsah ona yaxınlaşanda Zürafə var gücü ilə bağırırdı:

– Yavaş ol da... Ayağımı əzdin ki! Bu boyda da ayaq olar?!

Zürafə bunu deyib çayın o biri üzünə keçdi.

Timsah lap pərt oldu. Kədərlə ətrafa boylandı. Gördü ki, Kenquru ilə balası çiçək yığır. Timsah sevincək onlara tərəf gəldi.

Kenquru qışqırdı:

– Ehtiyatlı ol!

Amma gec idi. Timsah onların gül səbətini əzmışdi.

– Sən nə kobudsan, bu boyda da qarın olar? Bizdən aralı dur.

Hırlənmiş Kenquru balasını kisəsinə qoydu. Daşların üstü ilə hoppanaraq çayı keçdi.

C Heyvanlar Timsahı hansı xüsusiyyətlərinə görə sevmirdilər? Onların Timsaha münasibəti haqqında nə deyə bilərsiniz?

Ç İzahları oxuyun. Hər bir izahın aid olduğu heyvanı tapın. Mətnə çəkilməmiş şəkillərdən və bildiklərinizdən istifadə edərək izahları genişləndirin.

1. Boynu çox uzundur. Meyvə yeyir.
2. Qarnı, ayaqları böyükdür, quyruğu uzundur.
3. Balasını kisəsində gəzdirir.
4. İti qaçır. Uça bilmir.

2 A “Tülkü və Leylak” nağılını xatırlayın. Sizcə, Leylak pisliyə yaxşıqla cavab versə idi, onların dostluğu alınardı mı?

B Şəklə baxın. “Yöndəmsiz timsah” mətninin davamını təxmin edin. Mətni oxuyub öz təxminlərinizlə müqayisə aparın.

Timsah əzilmiş güllərin yanında oturdu. O çox qəmgin idi. “Heç kəs mənə sevmir. Axı mən niyə bu qədər yöndəmsizəm?..” Bu fikirlər Timsaha rahatlıq vermirdi.

Birdən hava qaraldı. Göy guruladı, şimşək çaxdı. Leysan yağmağa başladı. Çay daşdı. Timsahı bəyənəməyən dostlar çayın o biri sahilində qaldılar. Onlar əlacsız halda Timsahdan kömək istədilər.

Timsah dərhal çaya yaxınlaşdı. Bir sahildən o biri sahilə uzandı. Heyvanlar bir-bir onun üstünə çıxıb çayı keçdilər.

Kenquru dedi:

– Çox sağ ol, əziz dost. Biz çox şadiq ki, sənin kimi ayaqları böyük, quyruğu uzun dostumuz var.

Timsah gülümsədi. O çox xoşbəxt idi...

Şəhla Fərhadqızı

• Söz boğçası •

• leysan • sahil

C Mətnin ikinci abzasında baş verən təbiət hadisələrini sadalayın. O biri sahələ keçmiş heyvanlar niyə geri qayıda bilmədilər?

Ç Hansı cümlə mətnin sonuna uyğun gəlir?

- A) Dadlı yem tapmışdı.
- B) Dostları onu xilas etmişdi.
- C) Axı bu qədər dost qazanmışdı.

D Verilmiş planda “Yöndəmsiz timsah” mətnindəki hadisələrin ardıcılığı pozulmuşdur. Ardıcılığı bərpa edin və mətni plan əsasında nəql edin.

- A. Kenqurunun Timsaha acıqlanması
- B. Timsahın heyvanlara köməyi
- C. Timsahın Dəvəquşu ilə görüşü
- Ç. Çayda daşqın
- D. Dost axtaran timsah
- E. Zürafə və Timsah

• Xatırla •

Mətnin planı
hadisələrin ardıcılığına
uyğun qurulur.

3 A “Yaxşılıq et ki, yaxşılıq görəsən” cümləsini necə başa düşürsünüz?
Şəklə baxın. Sizcə, ağac oğlanın yaxşılığına necə cavab verəcək?

AĞACIN TƏŞƏKKÜRÜ

Ağacın dibindəki
Torpağa bax, çat-çatdır.
Nə yaxşı ki tez gördüm,
Onun hayına çatdım.

Bir vedrə su apardım,
Tökdüm, ləzzətlə içdi.
Budağından almalar
Qopub vedrəmə düşdü.

Necə gözəldir ətri,
Necə şirindir dadı.
Pay apardığım qabı
Ağac boş qaytarmadı.

Rafiq Yusifoğlu

• Söz boğçası •

- çat-çat
- hayına çatmaq

B Şeiri öz sözlərinizlə nəql edin.

C Şeirlə bağlı suallara cavab verin.

- Şeirdə neçə bənd var?
- Hər bənddə neçə misra var?
- Hər misrada neçə heca var?
- Bəndlərin hansı misraları qafiyələnir?

Ç Şəkillərə baxın və dərslikdə oxuduğunuz mətnləri xatırlayın.
“Yaxşılıq et ki, yaxşılıq görəsən” fikrini hansı mətnlərə aid etmək olar?
Seçiminizi əsaslandırın.

D Qruplarla iş

Verilmiş şeir parçasını müzakirə edin və sualı cavablandırın.

“SAĞ OL” DEDİ

Birinci qrup:

Əsdi külək, yağdı yağış,
Çay yağışa “sağ ol” dedi.

Sual: – Nə üçün çay yağışa
“sağ ol” dedi?

İkinci qrup:

Yolçu yola kölgə salan
Bir palıda “sağ ol” dedi.

Sual: – Nə üçün yolçu palıda
“sağ ol” dedi?

Üçüncü qrup:

Yandı ocaq, getdi soyuq,
İnsan oda “sağ ol” dedi.

Sual: – Nə üçün insan oda
“sağ ol” dedi?

Dördüncü qrup:

Söylə görüm, bəs sənə kim
Bu dünyada “sağ ol” dedi?

Sual: – Hansı işlərinizə görə
sizə “sağ ol” deyiblər?

Rəfiqə Yusifova

Ümumiləşdirici təkrar

4

A

Mətni oxuyun və sualları cavablandırın.

YERİYƏN PAPAQ

Ceyhunla Lalə oynayırdılar. Xallı pianonun yanında idi. Bu zaman nə isə tappıltı ilə yerə düşdü. Yerə düşən papaq idi.

Ceyhun papağı götürmək istədi. Əlini uzadanda papaq yeriməyə başladı. Uşaqlar çox qorxdular. İlk dəfə idi ki, yeriyan papaq görürdülər.

Ceyhun qorxa-qorxa papağı qaldırdı. Papağın altındakı Xallı idi.

?

- Mətnə neçə abzas var?
- Neçənci abzasda qəribə hadisə baş verdi?
- Mətnə çəkilmiş şəkil neçənci abzasa aiddir?

B

Verilmiş sözləri yaxınmənalı qarşılığı ilə uyğunlaşdırın.

1	cəsur	A. qəddar, mərhəmətsiz, insafsız
2	dürüst	B. rəhmli, ürəyi yumşaq
3	zalım	C. düzgün, vicdanlı, doğruçu
4	mərhəmətli	Ç. igid, qoçaq, qorxmaz, ürəkli

C

Hansı sözlər həmişə böyük hərflə yazılır?

Həmin sözləri əlifba sırası ilə yazın.

Şəngül, İpək, Məstan, Ağca, Kenquru, Bozca, Timsah,
Qaranquş, Ayı, Toplan, Qaragöz, Xallı, Dəvəquşu.

Ç

Bildiyiniz nağıllardan birini nəql edin. Obrazilərə münasibət bildirin.

Bunun üçün aşağıdakı sözlərdən uyğun gələnləri seçin.

mərhəmətli, kobud, nəzakətli, qayğıkeş, sədaqətli, paxıl, lovğa,
əliaçıq, dürüst, zalım, acgöz, qoçaq, qorxaq, cəsur

8

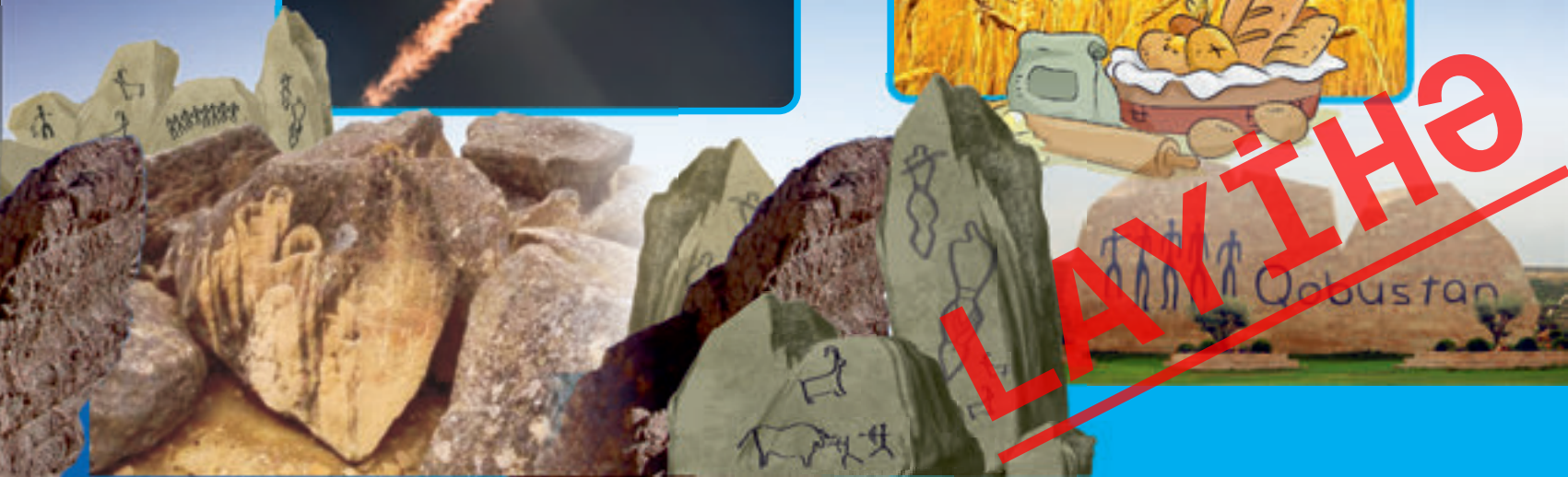
DÜNYANI KƏŞF EDİRƏM

1

A

Şəkillərə baxın və suallara cavab verin.

- Sizcə, bu bölmədə nə haqda danışacağıq?
- Şəkillərdə diqqətinizi nə cəlb etdi? Bu barədə nə öyrənmək istəyərdiniz?

LAYIHƏ

- B** Müəllimin oxuduğu mətni dinləyin. Şəkillərdə Orxanın yaşadığı evi, Şirvanşahlar sarayını və İsmayıl əminin alaçığını göstərin.

- C** Mətni oxuyun. Mətnin hansı hissəsi şəkildə təsvir olunub?

AZIX MAĞARASI

Bu əhvalat lap çoxdan olub. O zaman insanlar ev tikməyi bacarmırdılar. Onlar çöldə, meşədə yaşayırdılar. Şaxtalı bir gün idi. İnsanlar soyuqdan qorunmaq üçün yer axtarırdılar. Onların arasında Domrul adlı balaca bir oğlan da var idi.

Birdən Domrul qayaların arasında yarıq gördü. Tez ata-anasını səslədi:
– Bura gəlin! Mağara tapmışam.

Domrul böyükləri gözləməyib mağaraya girdi. Elə bu vaxt onun qarşısına böyük bir ayı çıxdı. Domrul “azıx, azıx” qışqıra-qışqıra mağaradan çölə atıldı. O zaman ayıya “azıx” deyirdilər.

Ayı da onun dalınca mağaradan çıxdı. Nəriləyərək insanlara hücum etdi. Ancaq insanlar geri çəkilmədilər. İti uclu dəyənək və iri daşlarla ayını qovdular.

O gündən mağara insanların məskəni oldu. Həmin mağara bu gün də Azıx mağarası adlanır.

• Söz boğçası •

- kəşf
- yarıq
- alaçıq
- dəyənək
- qaya

Ç

Sizcə, hadisə ilin hansı fəslində baş verib: yayda, yoxsa qışda? Fikrinizi əsaslandırın.

D Şəklə baxın və qədim insanlar haqqında danışın. Onlar nə geyinirdilər? Heyvanları necə ovlayırdılar?

E Siz qədim insanların yanında olsa idiniz, onlara nə öyrədərdiniz?

2 A Şəkillərə baxın. Oddan hansı məqsədlərlə istifadə olunur?

B Sizcə, insanlar odun ilk dəfə necə əldə ediblər? Mətni oxuyun və bu sualı cavablandırın.

ODUN KƏŞFİ

Bir gün dəhşətli ildırım çaxdı. Meşə birdən-birə alovlanmağa başladı. İnsanlar qorxub mağarada gizləndilər.

Uzaqda görünən alov Domrulu çox maraqlandırdı. O, gizlicə meşəyə yaxın getdi. Bir neçə yanan budaq götürüb mağaraya gətirdi. Odun üstünə quru budaqlar atdı. İnsanlar tonqalın istisinə qızındılar. Bundan sonra tonqalı sönməyə qoymadılar. Gecələr növbə ilə keşik çəkir, tonqalın üstünə budaqlar atırdılar.

Bir gecə keşikçilər yatıb yuxuya getdilər və od söndü. Onda Domrul qabağına quru çör-çöp yığdı. İki daş götürüb onları bir-birinə vurmağa başladı. Daşlardan çıxan qığılcım quru çöpləri alışdırıb yandırdı. Hamı Domrulun ağına heyran oldu.

• Söz boğçası •

- dəhşətli
- ildırım
- keşikçi
- çaxmaq
- çör-çöp
- qığılcım

- C Şəkillərə baxın. Sizcə, odun əldə edilməsi insanların həyatında hansı dəyişikliyə səbəb oldu?

3

A

Domrulun həyatı haqqında mətnin davamını oxuyun. Tanış olmayan sözləri qeyd edin.

• Söz boğçası •

- dərə
- qaya
- təpə
- əhliləşdirmək

QOBUSTANDA

İllər ötdü. Azıx mağarasında insanların sayı çoxaldı. Onda Domrulun ailəsi yeni məskən tapmaq üçün yola çıxdı. Onlar xeyli gəzib Xəzər dənizinin sahilinə çatdılar. Burada çoxlu təpələr, dərələr, qayalar var idi. Dərəyə “qobu” da deyirlər. Ona görə də buranın adını “Qobustan” qoydular.

Domrulla atası qayalarda oxla heyvan ovlayırdılar. Onlar qayıq düzəltdilər. Qayıqla dənizə çıxır, balıq tuturdular. Sonra tələ qurub

heyvanları diri tutmağı öyrəndilər. Beləcə, keçi, at tutub onları əhliləşdirdilər. İndi ailənin hər gün əti, südü var idi.

Axşamlar ailə üzvləri ocağın ətrafında əl-ələ tutub rəqs edirdilər. Beləcə, onlar Qobustanda uzun müddət xoşbəxt yaşadılar.

İradə İsmayılqızı

B

Hansı şəkil mətnin məzmununa uyğun deyil?

C Səhv yazılmış sözləri düzgün yazaraq dəftərinizə köçürün.

ayılə, məsgən, balıx, qayıx, ocax, xəşbəxt

Ç Sözlərlə mənalərini uyğunlaşdırıb dəftərinizə yazın.

1) mağara	A) İki təpə arasında dərin yer.
2) məskən	B) ocaqdan sıçrayan od zərrələri.
3) qığılıcım	C) çomaq, əlağacı.
4) dəyanək	Ç) insanın yaşadığı yer, yurd.
5) dəre	D) dağın, qayanın içinə doğru uzanan yarıq.

1 – D 2 – ? 3 – ? 4 – ? 5 – ?

D Sual sözlərini uyğun ad bildirən sözlərlə əvəz edib cümlələri köçürün.

1. Mağaranı ilk dəfə **kim?** gördü.
2. Həmin mağara bu gün **nə?** adlanır.
3. Domrulgilin ailəsi **harada?** məskən saldı.
4. Qobustan **harada?** yerləşir.

• Xatırla •

- Şəxs və yer adları həmişə böyük hərflə yazılır.

4 A “Qobustana səyahət” mətninə qulaq asın.

Şəkillərə baxaraq suallara cavab verin.

1. Müəllim uşaqları hara apardı?
2. Əl-ələ tutan insan rəsmləri bizə hansı rəqsi xatırladır?
3. Qavaldaş haqqında müəllim hansı məlumatları verdi?

- B** Şeiri oxuyun. Qobustan qayalıqlarındakı qədim rəsmlərə baxın. Onları oxuduğunuz mətnlərin məzmunu ilə müqayisə edin.

QOBUSTAN

Qobustanı gəzirəm
Babaların iziylə.
Qobustanı görürəm
Balaların gözüylə.

Rəsmlərə baxıram:
Ovçular ov axtarır,
Balıqçı qayığını
Xəzər dalğalandırır.

Rəqs edən insanların
Əksi var qayalarda.
Vətənim burdan alıb
Odu da, alovu da.

Gözləyirəm yenə də
Səslənsin qavaldaşı.
İstəyirəm, dillənsin
Elimin daş yaddaşı.

Ləman Həsənlı

C Qruplarla iş

Aşağıda verilmiş məlumatları bu fəsildə oxuduğunuz mətnlər üzrə qruplaşdırın.

QOBUSTAN HAQQINDA MƏLUMATLAR

1. Qobustan Xəzər dənizinin sahilində yerləşir.
2. Qədimdə burada insanlar rəqs edirdilər.
3. Heyvanları əhliləşdirirdilər.
4. Heyvanları ovlayırdılar.
5. Balıqçılıqla məşğul olurdular.
6. "Qobustan" sözü "qobu" sözündən yaranmışdır.
7. Qobustanda qavaldaş adlanan iri daşlar var.
8. Qobustanda qədim ocaq yerləri indiyə kimi qalır.

1-ci qrup: "Qobustanda" mətni

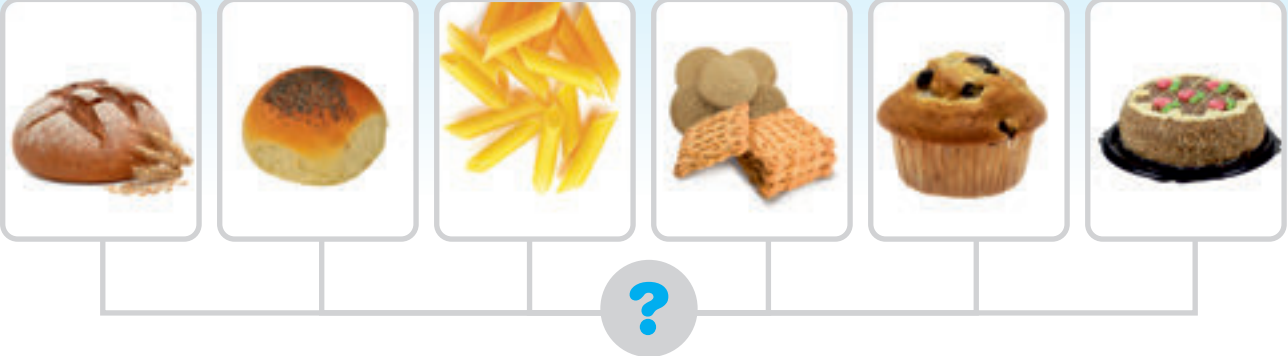
2-ci qrup: "Qobustan" şeiri

3-cü qrup: "Qobustana səyahət" (dinləmə mətni)

1

A

Aşağıdakı qida məhsullarının adlarını lövhədə yazın. Siyahını ümumi başlıqla adlandırın.

B

Mətni oxuyun. Şəkildə mətnin hansı hissəsi təsvir olunub?

ƏKİNCİ VƏ CANAVAR

(Özbək nağılı)

Bir kəndli zəmidə taxıl biçirdi. Yorulub əldən düşdü. Oturub dincəlmək istədi. Çox ac idi. Bağlamasını açıb yeməyə başladı. Elə bu vaxt meşədən bir Canavar çıxdı. Gördü ki, kolların yanında bir kəndli oturub nəsa yeyir. Canavar ona yaxınlaşdı və soruşdu:

- Nə yeyirsən?
- Çörək, – deyə kəndli cavab verdi.
- Mənə də bir az ver, dadına baxım.

– Buyur!

Kəndli çörəkdən bir parça kəsdi və Canavara verdi. Çörək Canavarın çox xoşuna gəldi. O dedi:

– Mən də hər gün çörək yemək istəyirəm. Onu necə tapa bilərəm? Bəlkə, sən bilirsən?

Əkinçi dedi:

– Yaxşı, mən sənə çörəyi əldə etməyin yolunu deyərəm.

• Söz boğçası •

- zəmi
- əkinçi
- biçmək
- əldə etmək

C Mətnə uyğun olmayan şəkli tapın.

Ç Aşağıda yazılmış hadisələrin həqiqi (H), yoxsa xəyali (X) olduğunu bildirin.

1. Əkinçi zəmidə taxıl biçirdi. (H) (X)
2. Canavar əkinçiə yaxınlaşdı. (H) (X)
3. Canavar əkinçidən nə yediğini soruşdu. (H) (X)
4. Əkinçi çörək yeyirdi. (H) (X)
5. Canavar əkinçiə çörəyi sevdiyini bildirdi. (H) (X)
6. Canavar əkinçi ilə söhbət etdi. (H) (X)

D Mətnin davamını təxmin edin. Sizcə, əkinçi çörəyi əldə etməyin yolunu canavara necə başa salacaq?

2 A Mətnin davamını oxuyun. Əkinçinin cavabını öz fikirlərinizlə müqayisə edin.

←
Əkinçi sözə başladı:
– Əvvəlcə yeri şumlamaq lazımdır...
– O saat çörək olacaq? – deyə
Canavar əkinçinin sözünü kəsdi.
– Yox! Arxasına qulaq as. Torpağı
şumladıqdan sonra onu yumşaltmaq,
daş-kəsəkdən təmizləmək lazımdır...
– Bundan sonra çörək olar, hə?
– Tələsmə! Payızda toxumu səp.
Qışda toxum qarın altında qalacaq.
Yazda isə...

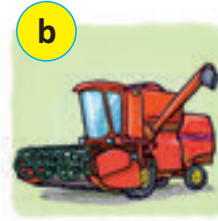

- Deməli, yazda çörək yeyə biləcəyəm?
- Bir dayan görək! Yazda taxıl göyərəcək. Ona su ver, alaq otlarından təmizlə, quşlardan qoru. Yayda isə...
- Vay-vay! Hələ qurtarmadı? Yox, yox! Daha bəsdir, ey insan! Görünür, mən çörək yeyə bilməyəcəyəm. Mən getdim.
- Əkinçi güldü və dedi:
- Bəs sən elə bilirdin, çörək asanlıqla ərsəyə gəlir? Bilmirsən ki, işləməyən dişləməz?!

C**Rollu oyun****“Əkinçi və Canavar” mətnini səhnələşdirin.****3****A****Söz boğçasında verilmiş sözlərlə şəkilləri uyğunlaşdırın.**

• Söz boğçası •

- 1) kombayn
- 2) sünbül
- 3) təndir
- 4) traktor
- 5) xəmir
- 6) dəyirman

Nümunə: 1 – b**B****Aşağıdakı cümlələrə uyğun hərəkət bildirən sözlər artırın.**

Traktor yeri

Kombayn taxılı

Dəyirməndə un

Çörəkçi xəmiri

Çörək sobalarda

Çörək mağazalarda

C Şəkillərə baxın və bizim dövrümüzdə çörəyi əldə etməyin yolları haqqında danışın.

1

2

3

4

5

6

7

8

• Orfoqrafiya •

Doğru	Yanlış
sü n bül	sü m bül
k o mbayn	k a mbayn

Ç Cümlələri şəkillərin ardıcılığına uyğun köçürün.

- Dəyirmanda buğdadan un üydülür.
- Sobada çörək bişirilir.
- Kombaynlarla zəmilərdən taxıl biçilir.
- Çörək mağazadan alınır.
- Çörəklər mağazalara daşınır.
- Traktor torpağı şumlayır, toxum səpilir.
- Çörək süfrələrimizi bəzəyir.
- Sünbüllər yetişir.

D Çörəyin ərsəyə gəlməsində iştirak edən peşə sahiblərinin adlarının ardıcılığını müəyyən edin.

dəyirmançı, traktorçu, satıcı, kombaynçı, çörəkçi

4

A

“Əkinçi və Canavar” mətninin son cümləsini bir daha oxuyun. İndi isə aşağıdakı mətni oxuyun və həmin cümləni mətnin uyğun hissəsinə əlavə edin.

ÇİL TOYUQ VƏ SİÇAN BALALARI

(Rus nağılı)

Bir evdə Çil Toyuq və iki siçan balası yaşayırdı. Bir dəfə Toyuq kökə bişirmək istədi. Siçanlara dedi:

– Sünbülü dəyirmanına kim aparacaq?

– Biz yox, biz yox! – deyə siçanlar qışqırdılar və topu götürüb oynamağa qaçdılar.

Toyuq özü sünbülü dəyirmanına apardı. Qonşuluqda yaşayan Sincab və Dovşan ona kömək etdilər. Toyuq dənləri üyütdü, dadlı kökələr bişirdi və dedi:

– Kökələr hazırdır. Onları kim yeyəcək?

– Biz, biz! – deyə siçanlar qışqırdılar.

Toyuq dedi:

– Yox, belə olmaz. Kim işləyibsə, kökələri də o yeyəcək!

Toyuq Dovşanı və Sincabı qonaq çağırırdı.

Oturub ləzzətlə kökələri yeməyə başladılar.

Siçanlar isə baxa-baxa qaldılar.

B

Altından xətt çəkilmiş cümləni şəkillərin köməyi ilə genişləndirin.

C

“Əkinçi və Canavar” ilə “Çil Toyuq və siçan balaları” mətnlərindəki obrazları müqayisə edin.

1

A

Hansı cizgi filmlərini xatırlayırsınız?

Ən çox sevdiyiniz cizgi filmi nəql edin.

B

Necə olur ki, cizgi filmində heyvanlar danışirlar?

Mətni oxuyun və bu suala cavab tapmağa çalışın.

• Söz boğçası •

- cizgi filmi
- aktyor
- canlanmaq

CİZGİ FİLMLƏRİ NECƏ YARANIR?

Cizgi filmi yaratmaq çox çətinidir. Bunun üçün əvvəlcə mətn hazırlanır. Daha sonra rəssamlar mətndəki obrazların şəkillərini çəkirlər. Lakin bununla iş bitmir. Axı filmə bu şəkillər hərəkət etməlidir.

Filmə şəkillər sanki canlanır. Heyvanlar və cansız əşyalar insan kimi hərəkət edir, gülür, ağlayır. Bunları təsvir etmək asan deyil. Bunun üçün çoxlu şəkil çəkmək lazım gəlir. İnanmırsınız? Aşağıdakı şəklə baxın. Qartal qanadını aşağı salır və qaldırır. Bunu təsvir etmək üçün rəssam doqquz şəkil çəkib.

İndi isə kompüter rəssamların köməyinə gəlir. Cizgi filmlərini kompüterin köməyi ilə yaradırlar.

Bəs necə olur ki, cizgi filmində heyvanlar və quşlar danışirlar?

Əslində, onların əvəzinə danışan aktyorlardır. Onlar hər heyvanın danışığını onun xarakterinə uyğun səsləndirirlər. Əlbəttə ki, filmə baxarkən biz bunu görmürük.

Rafiq İsmayilov

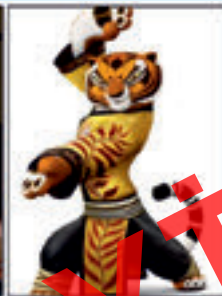
aktyor

obraz

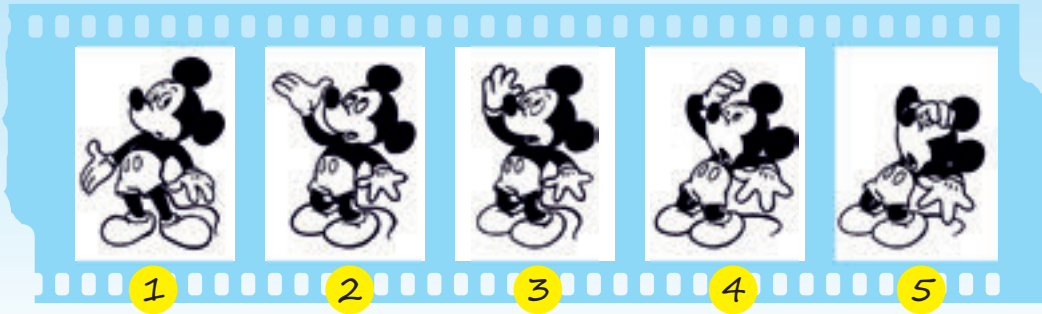
aktyor

obraz

C

Aşağıda “Mikki Maus” filmindən siçanın bir hərəkəti və duruşu təsvir olunub. Onun hərəkətini və mimikasını təkrar edin.

Ç

Nöqtələrin yerinə uyğun sözlər artırmaqla cümlələri tamamlayın. Cizgi filmini yaratmaq üçün

1. ... hazırlanır.
2. ... şəkil çəkirlər.
3. ... kompüterin köməyi ilə canlandırılır.
4. ... heyvanların danışığını səsləndirirlər.

2

A

Bu heyvanı tanıyırsınız mı?

Sizcə, bu heyvan karate döyüş hərəkətləri edə bilərmə? Aşağıdakı mətni oxusanız, bu suala cavab tapacaqsınız.

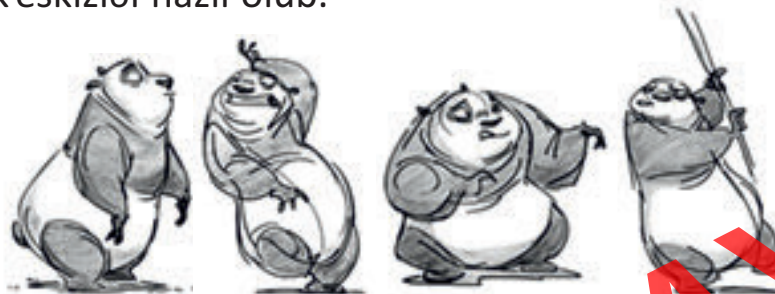
KUNQ-FU USTASI PANDA

Yəqin ki, bir çoxunuz “Kunq-fu ustası Panda” cizgi filminə baxmısınız. Yadınızdadırmı, uşaqların sevimlisi olan kök, yöndəmsiz Panda necə ustalıqla döyüşür? Gəlin görək bu film necə yaranıb.

Əvvəlcə rəssamlar kunq-fu ustalarının döyüş hərəkətlərini izləyiblər. Sonra bu hərəkətləri edən panda obrazı yaradıblar. Beləliklə, ilk eskizlər hazır olub.

• Söz boğçası •

- kunq-fu
- eskiz

Eskizlər bəyənildikdən sonra ağ-qara rəsmlər çəkilib. Burada hərəkət və üz cizgiləri dəqiq təsvir olunub.

Daha sonra şəkillər rənglənilib.

Bundan sonra kompüterdə iş başlayıb. Beləliklə, Panda canlanıb və cizgi filmi yaranıb.

Rafiq İsmayılov

B

Aşağıda “Kunq-fu ustası Panda” cizgi filminin yaradılması ilə bağlı təlimat verilib. Təlimatda hansı cümlələrin yeri səhv düşüb?

1. Kunq-fu ustalarının hərəkətləri izlənilir.
2. İlk eskizlər hazırlanır.
3. Eskizlər rənglənilir.
4. Ağ-qara rəsmlər çəkilir.
5. Kompüterin köməyi ilə panda canlanır.

C

Hər bir sözlə bağlı nümunəyə uyğun kart düzəldin:

eskiz

canlanmaq

kunq-fu

kompüter

• Nümunə •

aktyor – ad bildirən söz

İzah: Teatrda, kinoda rol ifa edən şəxs.

Cümlə: Mən aktyor olmaq istəyirəm.

- 3 A Şəkildəki cizgi filmlərinin əsas obrazları haqqında danışın.

- B Heykəl şəklinə baxın. Sizcə, burada Mikki Mausun əlindən tutan adam kimdir?

- C Mətni oxuyun. Şəkildəki adam haqqında əsas məlumatları dəftərinizdə qeyd edin.

VOLT DISNEY – MİKKİ MAUSUN YARADICISI

Çox-çox illər bundan əvvəl Amerikada Volt adlı balaca bir oğlan yaşayırdı. Soyadı Disney idi. O, şəkil çəkməyi çox sevirdi. Başqa sevimli məşğuliyyəti isə cizgi filmlərinə baxmaq idi. Doğrudur, o zaman filmlər səssiz və ağ-qara idi. Heç televizor da yox idi. Volt filmə baxmaq üçün kinoteatra gedirdi.

Zaman keçdi, Volt böyüyüb rəssam oldu. O qərara gəldi ki, səsli cizgi filmi çəksin. Bunun üçün əvvəlcə bir siçan obrazı yaratdı. Balaca olanda Volt da başqa uşaqlar kimi siçandan qorxurdu. Amma indi istəyirdi ki, bu balaca heyvanı bütün uşaqlara sevdirdsin.

Beləliklə, yekəqulaq siçan – Mikki Maus yarandı. Filmdə Mikkinin sözlərini Volt özü səsləndirdi. Bu obraz tezliklə bütün uşaqların sevimlisinə çevrildi.

- Ç Hansı cümlə mətnin məzmununa uyğun deyil?

- A) Əvvəllər filmlərdə obrazlar səssiz hərəkət edirdilər.
B) Volt uşaqlıqdan siçanları sevirdi.
C) "Mikki Maus" filminə Volt həm rəssam, həm də aktyor idi.

- D Bəs siz cizgi filmi çəksə idiniz, hansı obrazı yaradardınız? Onun şəklini çəkin və düşündüyünüz cizgi filminin məzmununu danışın.

4

A

Sizcə, nə üçün Disney filmlərinin əvvəlində bu qəsrin şəkli göstərilir?

B

Mətni oxuyun və suallara cavab verin.

DİSNEYLƏND – DÜNYANIN BÜTÜN UŞAQLARI ÜÇÜN PARK

Bir dəfə Volt parkda gəzirdi. Burada o, gənc qadınla balaca bir uşaq gördü. Uşaq yenicə çəkdiyi rəsmi anasına göstərirdi.

Volt ana və uşağa yaxınlaşdı. Salam verib rəsmə baxmaq istədiyini söylədi. Uşaq çəkdiyi rəsmi Volta verdi. Bu, uşaqlarla dolu əyləncə parkının rəsmi idi. Oğlan öz rəsminə ad da qoymuşdu:

HAMI ÜÇÜN PARK

Volt uşağı təriflədi. Onun mahir rəssam olduğunu dedi. Uşaq və onun anası Volta təşəkkür etdi.

Volt gəzintiyə davam etdi. Uşaqlıq illərini xatırladı. Qonşu ailənin gözəl bağı və karuselləri yadına düşdü. Həmin gün Volt Disney uşaqlar üçün park tikdirməyi qərara aldı.

Bir neçə ildən sonra Disneylənd şəhərçiyi öz qapılarını bütün uşaqların üzünə açdı.

Nuriyə Rafizqızı

• Söz boğçası •

- qəsr
- karusel
- mahir

?

- Mətnə neçə abzas var?
- Şəkil hansı abzası aiddir?

C

Aşağıdakı cümlələri oxuyun. Onları hansı abzaslara əlavə etmək olar?

I abzas: Gəzə-gəzə növbəti cizgi filmi haqqında düşünürdü.

II abzas: Rəsmdə çoxlu karusel, yelləncək əks olunmuşdu.

Ç

Rollu oyun

Voltun uşaq və onun anası ilə söhbətini səhnələşdirin. Nəzakətli sözlərdən istifadə etməyi unutmayın.

1

A

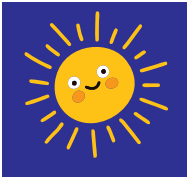
Şəkildə təsvir olunan varlıqlar haqqında məlumatları genişləndirib danışın.

Mən ulduzam. Gecələr göydə parlaq nöqtə kimi görünürəm.

Mən Ayam. Yerin ətrafında fırlanıram.

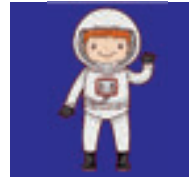
Mən Günəşəm. Ətrafımdakı planetlərə işıq və istilik verirəm.

Mən raketəm. Aya və planetlərə yol açıram.

Mən Yer planetiyəm. Günəşin ətrafında fırlanıram.

Mən kosmonavtam. Raketlə kosmosa uçuram.

B

Şeiri oxuyun. Şairin arzularını öz sözlərinizlə danışın.

UÇUN AYA, ULDUZLARA!

Mənim kiçik ulduzlarım –
Oğullarım, şən qızlarım,
Mən bu gözəl kainatın
Sirlərini açmamışam,
Hələ Aya, ulduzlara
Uçmamışam.
Siz böyüyün,
Tez böyüyün!
Uçun Aya, Veneraya,
Boşluqları yara-yara
Yupiterə, ya da Marsa,
Yollar açın ulduzlara.

Teymur Elçin

Söz boğçası

- kosmos
- kosmonavt
- planet
- raket
- kainat

C Şeirdə şair uşaqları hansı səma cisminə bənzədir? Səbəbini izah edin.

Ç Səma cisimlərinin adlarını nöqtələrin yerinə yazmaqla cümlələri dəftərinizə köçürün.

1. ... işıq və istilik mənbəyidir.
2. Ay ... ətrafında fırlanır.
3. ... gecələr göydə parlaq nöqtə kimi görünür.
4. Yer ... ətrafında fırlanır.

2 A Sizcə, insanlar niyə kosmosa can atırlar? Mətni oxuyun və tanış olmayan sözləri qeyd edin.

KOSMOSU KƏŞF EDƏK

Göylərə uçmaq qədimdən bəri insanların arzusu olub. Buna görə də onlar "Uçan xalça" nağılını yaradıblar. Lakin zaman keçir, insanlar daim nə isə kəşf edirdilər. Beləcə, uçan xalçanı əvəz edən təyyarə kəşf olundu.

Yer planetindən uzaqda yerləşən səma cisimləri insanları çox maraqlandırır. Lakin təyyarə ilə Aya, ulduzlara çatmaq mümkün deyildi. Onları yalnız teleskop vasitəsilə daha yaxından müşahidə etmək olardı. Alimlər teleskopun köməyi ilə Günəşin ətrafında fırlanan digər planetləri də aşkar etdilər. Lakin Aya, başqa planetlərə uçmaq hələ də arzu olaraq qalırdı...

• Söz boğçası •

- səma cismi
- teleskop
- müşahidə
- aşkar etmək

B Sizcə, insanların kosmosa uçmaq arzusu həyata keçdimi? Siz bu mətni necə davam etdirərdiniz?

C Kosmosla, uzaq səma cisimləri ilə bağlı sizi hansı suallar maraqlandırır?

3

A

Mətni oxuyun.

Dünyanın ilk kosmonavtı haqqında məlumatları qeyd edin.

DÜNYANIN İLK KOSMONAVTI

Günlərin bir günü Yer üzünə bir xəbər yayıldı: insan kosmosa uçub. Kosmosu fəth edən bu insan Yuri Qaqarin idi. O, rus kosmonavtı idi. Qaqarin kosmik gəmi ilə iki saata yaxın Yer ətrafında dövr etdi. Sonra sağ-salamat Yerə qayıtdı.

Aya ilk ayaq basan insan isə amerikalı kosmonavt Nil Armstronq olub.

İndi insanlar uzaq planetləri də fəth etmək arzusundadırlar.

• Söz boğçası •

- fəth etmək
- dövr etmək
- skafandr
- kosmik gəmi

B

Yuri Qaqarinin şəklinə baxın. Kosmosa çıxan kosmonavtın geyimi skafandr adlanır. Sizcə, nə üçün kosmonavtlar skafandr geyinirlər?

C

Şəkillərə diqqətlə baxın. Şəkil üzrə mətn qurub yazın. Mətnə ad verin.

Ç

İndi isə bu şəklə baxın. Yusif getdiyi planetdə yadplanetli ilə qarşılaşıb. Yadplanetlini təsvir edin və hekayə qurub danışın.

Ümumiləşdirici təkrar

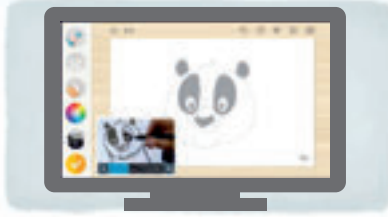
4

A

“Dünyanı kəşf edirəm” bölməsində hansı kəşflərlə tanış oldunuz?
Bu kəşflərdən hansı daha çox xoşunuza gəldi? Nə üçün?
Daha hansı kəşflərlə tanış olmaq istəyərsiniz?

B

Aşağıdakı şəkillər bölmədəki hansı mövzulara uyğun gəlir?

C

Nöqtələrin yerinə uyğun gələn sözləri seçin və cümlələri tamamlayın.

İnsanlar ... ilə ayını ... qovdular.
Mağara onların ilk ... oldu.
Domrul ... sönməyə qoymadı.

mağara
dəyənək
məskən
tonqal

Torpağı ... şumlayır.
Zəmidə sarı ... yetişir.
Yetişmiş sünbülləri ... biçir.

sünbül
kombayn
traktor

Rəssam obrazın ... hazırlayır.
Cizgi filmini ... səsləndirir.
Filmlər ... nümayiş etdirilir.

kinoteatr
eskiz
aktyor

İlk ... Yuri Qaqarindir.
Kosmonavtların geyimi ... adlanır.
Səma cisimlərini... müşahidə edirlər.

skafandr
teleskop
kosmonavt

*Qeyd: Dərslikdə verilmiş mətnlər dil və məzmun baxımından müvafiq yaş qrupuna uyğunlaşdırılmışdır.
Müəllifi göstərilməyən mətnlər dərslik müəllifləri tərəfindən yazılmışdır.*

BURAXILIŞ MƏLUMATI

*Ümumtəhsil məktəblərinin 1-ci sinfi üçün
Azərbaycan dili fənni üzrə dərslik (1-ci və 2-ci hissə)*

Tərtibçi heyət

Müəlliflər
Ülkər Nurullayeva
İradə Bayramova
Şəhla Zahidova
Nuriyə Allahverdiyeva
Aysel Xanaliyeva

Layihə rəhbəri
Rafiq İsmayilov

İxtisas redaktoru
Dil redaktoru
Bədii redaktor
Texniki redaktor
Dizayner
Rəssamlar
Korrektor
Dilruba Cəfərova
Arzu Əliyeva
Taleh Məlikov
Zeynal İsayev
Taleh Məlikov
Elmir Məmmədov
Aqşin Məsimov

*Ümumtəhsil məktəblərinin 1-ci siniflərində
sınaq məqsədilə çap edilir.*

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi (qrif nömrəsi: 2019-001)

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab-nəşriyyat həcmi . Fiziki çap vərəqi . Səhifə sayı. Tiraj
Kağız formatı 57 × 90 ¹/₈ . Pulsuz. Bakı

“Çaşıoğlu” mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı ş. M.Müşfiq küç., 2 A.

LAYİHƏ

Pulsuz

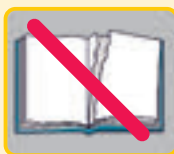

Əziz məktəbli !

Bu dərslik sənə Azərbaycan dövləti tərəfindən bir dərs ilində istifadə üçün verilir. O, dərs ili müddətində nəzərdə tutulmuş bilikləri qazanmaq üçün sənə etibarlı dost və yardımçı olacaq.

İnanırıq ki, sən də bu dərsliyə məhəbbətlə yanaşacaq, onu zədələnmələrdən qoruyacaq, təmiz və səliqəli saxlayacaqsan ki, növbəti dərs ilində digər məktəbli yoldaşın ondan sənə kimi rahat istifadə edə bilsin.

Sənə təhsildə uğurlar arzulayırıq!

LAYİHƏ